

P0462

DEPOS: KLOEZE, J.W. TE

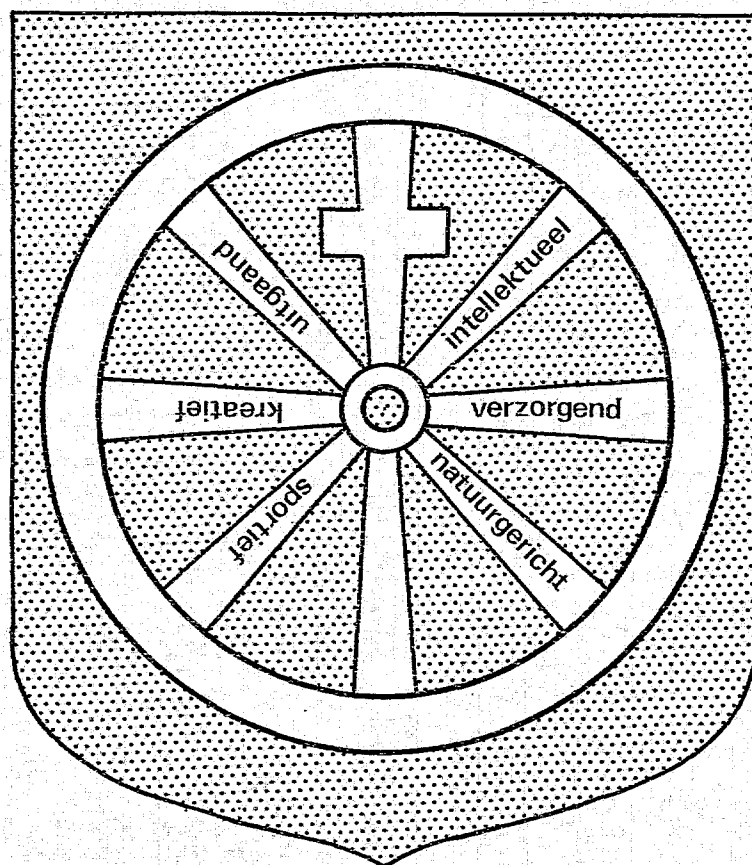
TITLE: VRIJETIJD SBESTEDING TE WAGENINGEN

ACCES: A

STATUS:

WAGENINGERS

HUN VRIJE TIJD

j.w. te kloeze

WAGENINGEN

1972

SOCIOLOGIE EN SOCIOGRAFIE VAN DE LANDBOUWHOGESCHOOL

DE WAGENINGERS EN HUN VRIJE TIJD

Een onderzoek naar enige aspecten van de vrijetijds-
besteding der Wageningse bevolking en naar de invloed
van enige sociaal-kulturele kenmerken daarop.

J.W. te Kloeze

Wageningen, 1972.

Afdeling sociologie en sociografie van de Landbouwhogeschool.

Omslag: P. Holleman.

"Het is met de vrijetijdsbesteding als met de liefde. Je moet er weinig over praten maar heel veel aan doen".

C. Cabaut.

I N H O U D

TEN GELEIDE. Prof.Dr. G.A. Kooy.

Inleiding.	1
a. Aanleiding.	1
b. Verantwoording en opzet.	1
c. Personen, betrokken bij het onderzoek.	2
d. Doel en probleemstelling.	2
e. Wijze van verwerking.	3
Hoofdstuk I. De representativiteit van de steekproef.	5
Hoofdstuk II. Beschrijving en cijfermatige vermelding van de antwoorden.	8
Samenvatting.	20
Junushoff; wat er ontbreekt in Wageningen.	21
Hoofdstuk III. Nadere analyse van de verkregen resultaten.	26
A. Enige literatuurverwijzing; vorming van enkele hypothesen.	26
B. Resultaten van verder speurwerk; op zoek naar typologieën.	33
C. Invloed van sociaal-kultureel en economische kenmerken op het vrijetijdsgedrag (geklusterd).	37
Samenvatting.	60
D. Samenhang tussen achtergrondvariabelen en afzonderlijke activiteiten; toetsing van geformuleerde hypothesen.	65

Hoofdstuk IV. Enige vormen van vrijetijdsbesteding, door- 71
gebracht in en/of buiten Wageningen.

Hoofdstuk V. Samenvatting van de uitkomsten (of verwijzing 75
naar eerdere korte overzichten).

Hoofdstuk VI. Mogelijke richtlijnen voor een te voeren 77
kultuurbeleid op basis van de uitkomsten
van het onderzoek.

Literatuurverwijzingen.

Bijlage A. Vragenlijst

Bijlage B. Brief Werkgroep cultuurbeleid
Wageningen aan interviewees.

Bijlage C. Persbericht betreffende te houden
enquête.

Bijlage P. Cijfermatige vermelding van de
belangrijkste persoonsgegevens.

Statistische bijlagen.

S 1. Toelichting op het gebruik van de Chi-
kwadraattoets.

S 2. De produktmoment-korrelatie.

S 3. Klusteranalyse m.b.v. de methode van
McQuitty.

S 4. Toelichting partiële en multiple korre-
latierekening.

Bijlage T. Kerkgenootschap en vrijetijdsvaria-
belen.

TEN GELEIDE.

Het verrichten van goed, d.w.z., voor de praktijk relevant en/of voor de theorievorming van belang zijnd, sociaal onderzoek heeft tot voorwaarde de beschikking over een enigermate ruim budget. Het budget, beschikbaar voor het door J.W. te Kloeze verrichte onderzoek naar vrijetijdsbesteding en -wensen te Wageningen, was zeer beperkt. Dat betekende o.m., dat de onderzoeker zijn projekt tussen de bedrijven door moest uitvoeren en hij voor het noodzakelijke veldwerk geen betaalde krachten kon aantrekken. Niettemin lijkt hij er -en bovendien in eigenlijk zeer korte tijd- in geslaagd te zijn, een onderzoekrapport te leveren, dat verspreiding in ruime kring verdient. Onderzoekers op hetzelfde terrein als dat, waarop Te Kloeze zich begaf, zullen in zijn studie enige aanknopingspunten kunnen vinden, die het voor hen de moeite waard maken, deze door te nemen. Geïnteresseerden in een Wagenings cultuurbeleid -dus, als het goed is, alle Wageningse burgers- vinden in de studie feiten en konklusies, welke ruime overweging behoeven, wil te dezer stede het lokale welzijnsbeleid het best mogelijke effect sorteren.

Prof.Dr. G.A. Kooy

Inleiding.

a. Aanleiding.

Eind 1970 wordt door het Gemeentebestuur van Wageningen ingesteld de "Werkgroep cultuurbeleid". Deze krijgt tot taak om "advies uit te brengen aan b & w over uitgangspunten en doelstellingen voor het cultuurbeleid in Wageningen" (...). De werkgroep formuleert het begrip cultuur als volgt: "cultuur omvat alle vormen van vrijetijdsbesteding die leiden tot zelfontplooiing van het individu". Bij het door de werkgroep uit te brengen rapport zal deze definitie als uitgangspunt dienen, evenals voor het onderhavige. Voor het bepalen van uitgangspunten en doelstellingen van een cultuurbeleid is het, volgens de werkgroep, een vereiste, op de hoogte te zijn van de wensen die op dit gebied bij de bevolking leven. Besloten wordt dan ook een onderzoek te houden onder de Wageningse bevolking. Het hierna volgende is een verslag van dit onderzoek.

b. Verantwoording en opzet.

Oorspronkelijk heeft het in de bedoeling gelegen ongeveer 600 Wageningers in de leeftijdsgroep van 16 t/m 75 jaar te ondervragen. Daartoe waren nodig + 60 enquêteurs/trices, ervan uitgaande dat 10 interviews per persoon redelijk werd geacht. Door mr. J. Fokkens zijn via Vrouwencontact (de overkoepeling van de Wageningse Vrouwenorganisaties) dames aangezocht. Het bleek spoedig dat onvoldoende gegadigden zich meldden, reden waarom naast bovengenoemde bron de Jongerensociëteit en de Afdeling Sociologie zijn ingeschakeld. Uiteindelijk moest worden volstaan met een 25-tal personen, die een kleine 300 (291) Wageningers dienden te enquêteren. In een aantal bijeenkomsten zijn de enquêteurs/trices door de onderzoeker enigszins wegwijs gemaakt in de enquête-techniek. De genoemde 291 zijn een representatief getrokken steekproef, verkregen uit het Wageningse bevolkingsregister, omvattend personen van 16 t/m 75 jaar. Door de afdeling bevolking zijn feitelijk twee steekproeven getrokken, met de bedoeling, in geval van weigering door of afwezigheid van personen uit de eerste steekproef, te kunnen beschikken over een tweede alternatieve steekproef. De te bezoeken personen zijn op de hoogte gesteld van de enquête (zie bijlage B) d.m.v. een brief, opgesteld door mr. J. Fokkens, waarin om medewerking wordt gevraagd; bovendien is een persbericht uitgegaan met ongeveer dezelfde inhoud als genoemde brief (zie bijlage C).

Van de alternatieve steekproef is gebruik gemaakt wegens afwezigheid van, en in mindere mate, weigering door de proefpersonen. Dat tenslotte het aantal personen minder is dan waarvan is uitgegaan, is te wijten aan verschillende oorzaken,

zoals het op het laatste moment uitvallen van enquêtrices, voor sommigen gebrek aan tijd om non-respondenten te vervangen en afwezigheid/weigering in tweede instantie.

Resultaat: 250 proefpersonen.

c. Personen welke betrokken waren bij en/of hun medewerking aan dit onderzoek verleenden.

Als "producer" is de hele werkgroep kultuurbeleid aan te merken. De voorzitter, prof.dr. G.A. Kooy en secretaris, mr. J. Fokkens, hadden het meest contact met de scenarioschrijver, de onderzoeker. Om dit filmisch beeld verder door te trekken, kunnen we de respondenten als een grote groep actrices en acteurs beschouwen, met een in dit geval voor allen even belangrijke rol. Mogen we dan de enquêtrices en enquêteurs benoemen als scriptgirls en -"boys"?

Van hen hebben zich enkelen extra onderscheiden, vandaar dat we hen met name noemen: mevrouw Sjoukje van der Aa-Atema heeft, naast het interviewen, de helft van het kodeerwerk op zich genomen, mejuffrouw Gerda Jansen ponste een deel en de heer H. Günther was, behalve enquêteur, dankzij zijn belezenheid klassificeerder van de boekentitels. De medewerkers(sters) van typekamer en reproductieafdeling zorgden er voor dat het geschrevene op papier kwam. Technische medewerking verleenden de heer Marbus en zijn staf op de afdeling bevolking van het stadhuis. Tenslotte bekritiseerden enkele gezinssociologiestudenten o.l.v. de heer Kooy de ontworpen vragenlijst.

Al deze personen, al dan niet bij name genoemd, is dank verschuldigd voor hun aandeel in de totstandkoming van dit rapport.

d. Doel en probleemstelling van het onderzoek en de daarmee gepaard gaande opstelling van de vragenlijst.

De bedoeling van de enquête was, zoals gezegd het peilen van wensen, die bij de bevolking leven inzake meerdere facetten van de vrijetijdsbesteding teneinde uitgangspunten en doelstellingen van het cultuurbeleid daardoor mede te kunnen bepalen. De inhoud van de vragenlijst (zie bijlage A) laat derhalve reeksen van vragen zien waarin de respondent wordt verzocht te kennen te geven of hij actief is in onderhavige vorm van vrijetijdsbesteding. Het gaat daarbij steeds om die vormen, waar, bij beoefening, de (gemeentelijke) overheid, zo nodig, een stimulerende rol bij kan spelen. Daarnaast is eveneens gevraagd naar activiteiten die daar niet of minder direkt onder in te delen zijn.

De schouwburg Junushoff speelt ongetwijfeld een belangrijke rol in de besteding

van de vrije tijd van de Wageningse bevolking. Zij lijkt welhaast de enige gelegenheid in Wageningen te bieden om "kultureel" uit te gaan. Enige vragen over gebruik en mogelijk alternatief gebruik zijn dan ook opgenomen. Voorts bevat de lijst een vraag waarin "domweg" verzocht wordt aan te geven wat er in Wageningen op het gebied van de vrijetijdsbesteding ontbreekt. Tenslotte was het onvermijdelijk enkele persoonsgegevens van de proefpersonen te laten noteren, wilde het onderzoek antwoord kunnen geven op de vraag welke invloed sociaal-kultureel-ekonomische kenmerken hebben op de wijze waarop de vrije tijd wordt besteed. De reden hiervoor ligt vervat in de gedachte die bij de werkgroep leeft, dat voor het voeren van een rechtvaardig kultuurbeleid rekening moet worden gehouden met de waarden en normen van alle bevolkingsgroepen.

e. Wijze waarop de verkregen resultaten worden behandeld.

De opzet waarvoor bij de presentatie is gekozen, is als volgt:

- I.. De representativiteit van de steekproef.
- II. De weergave van de gegeven antwoorden, zonder nadere indeling naar enig kenmerk; dit zijn zg. "rechte tellingen". In oktober 1971 is door de onderzoeker een tussenrapport uitgebracht met de eerste resultaten van de enquête; aanleiding daartoe was om op snelle en eenvoudige wijze o.a. werkgroep en gemeentebestuur kennis te laten nemen van de beantwoording. Dit tweede hoofdstuk is hiervan een enigszins aangepaste versie.
- III.A De opzet van de enquête is geweest toegepast onderzoek, in eerste instantie bedoeld voor het (gemeentelijk) beleid. De behandeling zal dan ook in de eerste plaats zijn beschrijvend en, zo mogelijk verklarend. Wanneer toetsing van (een) hypothese(n) plaatsvindt, kan dat opgevat worden als secundair gebruik maken van voorhanden zijnde mogelijkheden. In deel B van dit derde hoofdstuk zal getracht worden verschillende "groepen" van vrijetijdsaktiviteiten met elkaar in verband te brengen om uiteindelijk te komen tot een aktiviteitschaal. (Het begrip schaal zal daar nader toegelicht worden).

Vervolgens zal in de delen C en D van hoofdstuk III nagagaan worden wat dan de -eerder genoemde- invloed van allerlei kenmerken op de respectievelijke vormen van vrijetijdsbesteding blijkt te zijn. Afzonderlijke en "geclusterde" vormen zullen dan de revue passeren.
- IV. Een afzonderlijk hoofdstukje zal gewijd worden aan Junushoff en de aan-gegeven ontbrekende zaken in Wageningen.
- V. Daarna is het misschien zinvol een korte samenvatting te geven van de

resultaten van het onderzoek.

- VI. Tenslotte begeeft de onderzoeker zich op het wat minder empirische pad, waar hij, op basis van de uitkomsten, in gepaste bescheidenheid, enige handreiking wil verlenen aan het gemeentelijk kultuurbeleid, met name wat betreft de vrijetijdsbesteding.

2

8

I. De representativiteit van de steekproef.

Ten tijde van de enquête -mei/juni 1971- heeft Wageningen + 27.500 inwoners. Ongeveer 18.000 van hen zijn ouder van 15 jaar en jonger dan 76 jaar. De gekozen leeftijdsgrens is min of meer pragmatisch; geredeneerd is evenwel dat mensen uit deze leeftijdsgroep zich zullen bezighouden met activiteiten waarom het in dit onderzoek te doen is. Praktisch onmogelijk (gezien de voorhanden mankracht) en financieel uitgesloten om een kleine 20.000 Wageningers te interviewen, lijkt de methode van een representatieve steekproef de meest aangewezen weg om de mening van de bevolking te peilen inzake de te onderzoeken problematiek. De gevolgde methode is die van het "systematisch kiezen", hetgeen het volgende inhoudt: we willen 300 personen uit de leeftijdsgroep van 16-75 jaar (18.000); uit de totale bevolking (27.500) dienen daartoe 450 personen uit het bevolkingsregister te worden gelicht (dus elke 60e Wageningers). Volgens toeval is een cijfer vastgesteld tussen 1 en 60, b.v. 28; daarna is de 28e, de 88e, de 148e Wageningers etc. uitgekozen. De jonger dan 16-jarigen en de ouder dan 75-jarigen worden verwijderd; over blijven 291 respondenten uit de ter zake doende leeftijdsgroep. (In de inleiding is gesproken over een tweede steekproef; deze is aldus gekozen: noemen we de personen uit de eerste steekproef n , dan is de tweede steekproef gedefinieerd als $n + 1$: in ons geval de 29e, 89e, 149e etc.). De afdeling bevolking heeft ons ter beschikking gesteld een bevolkingsoverzicht uit 1970, waarin voor de 16-75 jarige Wageningers verdelingen van verschillende kenmerken zijn opgenomen, nl. (uit de aard der zaak) leeftijd, sexe, burgerlijke staat, kerkgenootschap. Dit geeft ons de mogelijkheid op deze punten na te gaan in hoeverre steekproef en populatie (= Wageningse bevolking van 16-75 jaar) met elkaar overeenkomen dan wel van elkaar verschillen.

In een viertal tabellen zal een en ander aangetoond worden. Van de lezer wordt dan gelijk al enige liefde voor cijfers gevraagd, omdat hier de eerste statistische toetsing om de hoek komt kijken. Voor de technische toelichting verwijzen we naar bijlage S 1.

Leeftijd is dus een van de kenmerken aan de hand waarvan we de representativiteit kunnen beoordelen. Tabel 1 geeft in dezen uitsluitel.

TABEL 1. Verdeling naar leeftijd.

	populatie (1970)		steekproef		
	abs.	%	abs.	%	
16 - 19	1997	11	40	16	
20 - 24	3228	17	39	16	
25 - 29	2343	12	36	14	
30 - 34	1551	8	22	9	
35 - 39	1433	8	18	7	
40 - 44	1479	8	20	8	$\chi^2 = 14.173$
45 - 49	1579	8	24	10	
50 - 54	1296	7	15	6	
55 - 59	1208	6	11	4	$\chi^2_{11} = 19.675 (5\%)$
60 - 64	1036	5	10	4	
65 - 69	911	5	7	3	
70 - 75	782	4	8	3	
	<u>18843</u>		<u>250</u>		

Een lichte oververtegenwoordiging t.g.v. de jongeren is te konstaten; significant verschil tussen populatie en steekproef inzake de leeftijdsverdeling is er echter niet.

Dezelfde behandeling kunnen we de factoren sexe, burgerlijke staat en kerkgenootschap geven. De tabellen 2, 3 en 4 geven daarvan een overzicht.

TABEL 2.
verdeling naar sexe

	populatie		steekproef	
	abs.	%	abs.	%
mannen	9609	51	112	45
vrouwen	9234	49	138	55
	<u>18843</u>		<u>250</u>	

$$\chi^2 = 3.486$$

$$5\% \quad \chi^2_1 = 3.841$$

TABEL 3.
verdeling naar burgerlijke staat

	populatie		steekproef	
	abs.	%	abs.	%
ongehuwd	6272	33	92	37
gehuwd	11738	62	150	60
gehuwd geweest	833	4	8	3
	<u>18843</u>		<u>250</u>	

$$\chi^2 = 1.95$$

$$\chi^2_2 = 5.991$$

TABEL 4.

verdeling naar kerkgenootschap

	populatie		steekproef	
	abs.	%	abs.	%
R.K.	4412	23	46	18
N.H.	8479	45	83	33
Ger.K.	1573	8	24	10
overig	1322	7	13	5
geen	3057	16	83	33
	18843		250	

$$\chi^2 = 56.93$$

$$\chi^2_4 = 9.488$$

Wat betreft de faktor geslacht nemen we een gering vrouwelijk surplus waar; de afwijking aangaande de burgerlijke staat is niet significant. Bij de verhouding populatie-steekproef inzake kerkgenootschap dienen we iets langer stil te staan. Een klaarblijkelijk sterke ondervertegenwoordiging van de Nederlands Hervormde interviewees ten gunste van de buitenkerkelijken lijkt vraagtekens achter de representativiteit te zetten. Nu behoeven we ons echter hierover niet al te bezorgd te maken: het is een ervaringsfeit dat cijfers uit officiële registers en die uit 'de praktijk' vaker in deze zin niet overkomen, dat hervormd 'verliest' aan buitenkerkelijk. De konklusie die we aan bovenstaand mogen verbinden is deze: de representativiteit is op de onderzochte punten weliswaar niet volledig; echter -door de bank genomen- zijn de afwijkingen niet dusdanig verontrustend, dat niet met de steekproef gewerkt zou kunnen worden.

Op het moment dat het rapport wordt getypt, krijgen we de beschikking over de gegevens van de Volkstelling 1971. Inderdaad komt daaruit het hiervoor geschetste beeld naar voren dat het procentuele aandeel der hervormden beduidend lager en dat der buitenkerkelijken aanmerkelijk hoger is dan uit eerdere cijfers naar voren kwam.

II. Beschrijving en cijfermatige vermelding van de antwoorden.

Zoals gezegd in de inleiding is dit hoofdstuk II een wat aangepaste versie van het in oktober 1971 uitgebrachte tussenrapport -toen bedoeld als snelle informatiebron voor de opdrachtgevers- nu gehanteerd als een eveneens vluchtige kennismaking tussen lezer en resultaten. Deze inventarisatie volgt de vragenlijst op de voet; men zij voorbereid op een serie tabellen welke summier van commentaar zijn voorzien. De nieuwsgierig geworden lezer stellen we dan nu in de gelegenheid de eerste kennismaking een feit te laten worden.

De eerste vraag uit de enquêtelijst heeft betrekking op het aantal uren dat men per week* naar de T.V. kijkt. De variatie daarin is groot: 38 personen keken helemaal niet, terwijl er één opgaf 31 uur te hebben gekeken. Het gemiddelde is 6.65 uur. Tabel 5 geeft nog een iets nadere toelichting.

TABEL 5. Aantal uren T.V. gekeken.

geen	38	15.2 %
1 - 7	130	52.0 %
8 - 31	82	32.8 %

Hoeveel boeken hebt U in de afgelopen maand voor Uw ontspanning gelezen; dit is de tweede vraag. In tabel 6 is de beantwoording weergegeven.

TABEL 6. Aantal boeken gelezen voor ontspanning.

geen	105	42.0 %	Dit houdt in, dat gemiddeld ruim 2 boeken (voor ontspanning) zijn gelezen.
1	32	12.8 %	
2	39	15.6 %	
3	25	10.0 %	
4	13	5.2 %	Verderop in de rapportage is deze indeling gebruikt:
5	7	2.8 %	
6	7	2.8 %	
7	2	0.8 %	
8	4	1.6 %	
9 of meer	16	6.4 %	(boeken lezen: aktiviteit 1)

* de week voorafgaand aan het onderzoeksogenblik.

** Tussen haakjes zijn vermeld de toegekende kodes (zie hoofdstuk III, deel B).

*** Met deze nummering wordt verwezen naar hoofdstuk III, deel B.

Behalve naar het aantal in de afgelopen maand gelezen boeken, is tevens gevraagd of men op het moment van ondervraging met een bepaald boek bezig was. Door 93 personen (= 37.2 %) is hierop bevestigend geantwoord, in 155 gevallen is het antwoord neen (62 %); van 2 (= 0.8 %) respondenten is hieromtrent geen informatie verkregen. Bij een bevestigend antwoord is gevraagd welk boek dat dan wel was; naderhand is een eerder door het C.B.S. gebruikte indeling gehanteerd om de opgegeven boeken te kategoriseren. Tabel 7 geeft die kategorisering weer.

TABEL 7. Indeling boeken, waarmee men bezig was ten tijde van het interview.

a. alle respondenten			b. 93 respondenten		
geen boek	157	62.8 %			
nivo 1*	13	5.2 %	nivo 1	13	14.0 %
nivo 2	32	12.8 %	nivo 2	32	34.4 %
nivo 3	17	6.8 %	nivo 3	17	18.3 %
detective	5	2.0 %	detective	5	5.4 %
streekroman	5	2.0 %	streekroman	5	5.4 %
niet-belletrie	21	8.4 %	niet-belletrie	21	22.6 %

Het bezoek aan sportwedstrijden is het onderwerp van de vragen 3 en 4. De vraag luidde: Hoe vaak bent U in 1971 naar een voetbalwedstrijd (resp. andere sport) gaan kijken? Daarbij is onderscheid gemaakt naar plaats van spelen: in of buiten Wageningen. In tabel 8 treffe men de bezoekfrequenties aan.

TABEL 8 Bezoekfrequentiesvoetbal- of andere sportwedstrijden in 1971 (t/m mei-juni)

	voetbalwedstrijden			andere sportwedstrijden		
	totaal	in Wag.	buiten Wag.	totaal	in Wag.	buiten Wag.
niet	200 80.0%	207 82.8%	234 93.6%	188 75.2%	208 83.2%	216 86.4%
1-5 x	26 10.4%	23 9.2%	7 2.8%	41 16.4%	27 10.8%	26 10.4%
6 x of meer	24 9.6%	20 8.0%	9 3.6%	21 8.4%	15 6.0%	8 3.2%
gem.alle pp.	1.93	1.39	0.53	1.81	1.19	0.63
gem.bezoekers	9.64	8.09	8.31	7.29	7.07	4.62

* nivo 1: literaire romans	nivo 2: gewone romans	nivo 3: avonturenromans
literaire oorlogsromans	oorlogsromans	wildwest
literaire humor	betere avontu-	stuiverromans
moderne literatuur	renboeken	beeldromans
klassieke romans	humor	

Het bezoek aan sportwedstrijden in zijn totaal hebben we aldus samengevat:

niet	157 (0)
naar 1 van beide	74 (1)
naar beide	19 (2)

(bezoek sportwedstrijden: aktiviteit 4).

Het uitgaan komt in vraag 5 aan de orde. Evenals in de vorige vragen, is ook hier gedifferentieerd naar plaats (van uitgaan). Om het geheugen van de respondenten niet al te zeer op de proef stellen (en dus de kans op onjuiste informatie te verkleinen) is nu niet gevraagd over de periode 1971, maar over de afgelopen maand.

Behalve het terzake doende cijfermateriaal, is in tabel 9 eveneens na te gaan welke uitgaansmogelijkheden zijn opgenomen.

TABEL 9. Uitgaan, in en buiten Wageningen (in de afgelopen maand)

	totaal		in Wageningen		buiten Wageningen	
<u>café, snackbar</u>						
0 x	164	65.6%	193	77.2%	205	82.0%
1 - 3 x	45	18.0%	30	12.0%	31	12.4%
4 x of meer	41	16.4%	27	10.8%	14	5.6%
gemiddelde	1.41		0.95		0.56	
<u>restaurant</u>						
0 x	146	58.4%	207	82.8%	178	71.2%
1 - 3 x	76	30.4%	37	14.8%	53	21.2%
4 x of meer	28	11.2%	6	2.4%	19	7.6%
gemiddelde	1.07		0.36		0.71	
<u>dansgelegenheid</u>						
0 x	227	90.8%	243	97.2%	234	93.6%
1 - 3 x	20	8.0%	6	2.4%	14	5.6%
4 x of meer	3	1.2%	1	0.4%	2	0.8%
gemiddelde	0.19		0.05		0.14	
<u>discobar</u>						
0 x	232	92.8%	242	96.8%	239	95.6%
1 - 3 x	14	5.6%	5	2.0%	9	3.6%
4 x of meer	4	1.6%	3	1.2%	2	0.8%
gemiddelde	0.17		0.09		0.09	
<u>fuif, feest (niet thuis)</u>						
0 x	179	71.6%	198	79.2%	220	88.0%
1 - 3 x	64	25.6%	48	19.2%	29	11.6%
4 x of meer	7	2.8%	4	1.6%	1	0.4%
gemiddelde	0.54		0.36		0.20	

We hebben nagegaan hoeveel mensen van de vijf onderscheiden mogelijkheden tot uitgaan hebben gebruik gemaakt. Van de 250 personen gingen er 74 helemaal niet uit (in deze betekenis), 90 kwamen in 1 gelegenheid, 56 in 2, 20 in 3 en 10 personen bezochten in de -gerekend vanaf het interviewmoment- afgelopen maand 4 (soorten) gelegenheden. Verderop in de rapportage zijn deze laatste 10 gevoegd bij de voorlaatste 20 (Dus: kode 0, 1, 2, 3; uitgaan: aktiviteit 5).

Ter illustratie vermelden we getalsmatig de uitgaansgelegenheden:

Wageningen herbergt een zevental restaurants (al dan niet annex café), ongeveer 10 café's en welgeteld 8 studenten- of jongerensociëteiten; de foyer van Junushoff neemt hierbij een enigszins aparte plaats in.

Een andere vorm van uitgaan is bioscoopbezoek (zie vraag 6). Voor de Wageningse situatie kunnen de volgende mogelijkheden aangemerkt worden: Filmliga, andere voorstellingen in Junushoff (of elders in Wageningen), een bioscoop buiten Wageningen. Tabel 10 laat zien in welke mate de wageningse bevolking film-minded is.

TABEL 10. Frekwentie bioscoopbezoek (1971, t/m mei/juni)

	totaal		Filmliga		andere Wag.		buiten Wag.	
0 x	164	65.6%	221	88.4%	240	96.0%	181	72.4%
1 - 3 x	50	20.0%	10	4.0%	10	4.0%	55	22.0%
4 x of meer	36	14.4%	19	7.6%	0	0 %	14	5.6%
gemiddelde	1.39		0.60		0.06		0.77	

Bioscoopbezoek: aktiviteit 2. Kode-indeling: 0, 1, 2, 3, 4.

Belangwekkend is het om waar te nemen, dat, voorzover de voorstellingen van de Filmliga worden bezocht, de bezoekfrekwentie gemiddeld vele malen hoger is dan voor de andere Wageningse mogelijkheden. Op dit moment zal hierop niet nader worden ingegaan. Ging het in voorgaande vragen om merendeels passieve bezigheden (de termen actief en passief moeten in dezen weliswaar met voorzichtigheid gehanteerd worden), hetgeen nu aan de orde komt, kan meestal als een actieve vorm van vrijetijdsbesteding worden aangeduid: nl. het bespelen van één (of meer) muziek-instrument(en). Zie tabel 11.

TABEL 11. Bespelen van een muziekinstrument/zingt U?

	indivi- dueel	als lid v.e. v.	in ander verband	indivi- dueel + als lid v.e. v.	indivi- dueel + in ander verband	niet	wel
piano	18	0	1	1	2	228	22
viool	0	0	2	0	2	246	4
blokfluit	13	0	0	0	0	236	14
mondharmon.	5	0	0	0	1	244	6
accordeon	3	0	0	0	0	247	3
orgel	7	0	2	0	0	241	9
gitaar	9	1	0	0	1	239	11
ander t.i.	2	0	0	0	0	248	2
koperinstr.	1	1	0	0	0	248	2
ander instr.	3	2	1	0	2	242	8
zingt U?	5	7	1	1	0	236	14

De drie populairste instrumenten blijken te zijn: piano, blokfluit en gitaar. Als toelichting op tabel 7 zij nog vermeld dat 54 (= 21.6%)(60) respondenten een muziekinstrument bespeelde; van hen waren er 36(39) die opgaven het bespelen van 1 instrument machtig te zijn, terwijl 2 door 10(11), 3 door 5(7), 4 door 2(2) en 5 instrumenten door 1(1) persoon(en) werden bespeeld.¹⁾

Muzikale zelfexpressie kan, naast bespelen van instrumenten, ook vokaal geuit worden. (Over andere vormen behoeven we ons hier niet uit te laten). Het slot van vraag 7 luidde dan ook: zingt U, individueel, als lid van een vereniging of in ander verband (vgl. laatste regel van tabel 11). (Muziekbeoefening: activiteit 6. Codes: 0, 1, 2).

Het beoefenen van één of meer sporten is het volgende onderwerp waaraan we aandacht zullen besteden (vraag 8). De term sport is zeer ruim opgevat: het scala varieert van dammen tot rugby, van hengelen tot conditietraining. Dit in aanmerking genomen, zal het bij de lezer iets minder verbazing wekken dat maar liefst 62.8% van de respondenten opgaf aan één of andere sport te doen. In tabel 12 staat in extenso hoe één en ander over de verschillende sporten is verdeeld.

1) De tussen haakjes vermelde cijfers hebben betrekking op degenen die zowel een instrument bespelen alsook zingen. Verderop in de rapportage is voor deze indeling gekozen: geen muzikale activiteit: 190, 1 instrument bespelen of zingen: 39; meerdere instrumenten bespelen (eventueel incl. zingen): 21.

TABEL 12. Het beoefenen van een sport.

	indivi- dueel	als lid v.e. vereniging	in ander verband	indivi- dueel + als lid v.e. v.	individu- eel + in ander verband	niet
atletiek	0	0	0	0	0	250
badminton	18	1	0	0	0	231
basketbal	1	0	0	0	1	248
biljarten	7	0	0	0	0	243
boksen	0	0	0	0	0	250
conditietraining	14	1	4	1	0	230
dammen	15	0	2	0	1	232
gymnastiek	7	7	2	1	1	232
handbal	0	1	1	0	0	248
hengelen	5	2	0	1	0	242
hockey	0	1	0	0	0	249
honkbal(base-ball)	0	0	1	0	0	249
judo	0	0	0	0	0	250
kaarten	25	4	2	0	0	219
korfbal	1	6	0	0	0	243
paardesport	4	1	0	0	1	244
roeien	1	3	0	0	0	246
rugby	2	1	0	0	0	247
schaatsen	40	0	0	1	0	209
schaken	18	0	0	0	0	232
schermen	0	0	0	0	0	250
softbal	1	0	1	0	0	248
tafeltennis	12	0	2	0	0	236
tennis	5	18	0	0	0	227
voetbal	12	6	2	1	0	229
volleybal	7	9	3	1	0	230
wandelsport	19	1	0	0	0	230
waterpolo	2	0	0	0	0	248
zeilen	14	2	0	0	0	234
zwemmen	92	0	0	0	0	158
zweefvliegen	2	0	0	0	0	248
zelfverdediging	0	0	1	0	0	249
jagen	1	0	0	0	0	249
kanovaren	1	0	0	0	0	249
autoracen	2	0	0	0	0	248
trimmen	1	0	1	0	0	248
ceasar-bew.leer	1	0	0	0	0	249
race-fietsen	3	0	0	0	0	247
danssport	1	0	0	0	0	249
ballet(les)	1	1	0	0	0	248
kegelen	2	0	0	0	0	248
yoga	1	0	0	0	0	249

Wat betreft de rapportage verderop: 93 personen beoefenden geen enkele sport, 50 gaven 1 sport op, 46 hielden het op 2 en 61 deelden mee met 3 of meer takken van sport in hun vrije tijd wel eens bezig te zijn. (Sportbeoefening: activiteit 3, kodes 0, 1, 2, 3).

De 14 meest beoefende sporten zijn:

zwemmen	(door 36.8%)	wandelsport	(8.0%)
schaatsen	(16.4%)	badminton	(7.6%)
kaarten	(12.4%)	dammen	(7.2%)
tennis	(9.2%)	gymnastiek	(7.2%)
voetbal	(8.4%)	schaken	(7.2%)
conditietr.	(8.0%)	zeilen	(6.4%)
volleybal	(8.0%)	tafeltennis	(5.6%)

Op dit moment laten wij het graag aan de lezer over te denken wat bovenstaand cijfermateriaal kan betekenen.

Het hebben van een hobby of liefhebberij kan een belangrijk deel van de vrije tijd in beslag nemen. Gelijk hierna zullen we zien welk resultaat de desbetreffende vraag 9 oplevert. Hoewel ook hierbij is gepoogd om onderscheid te maken naar de situatie waarin de liefhebberij bedreven werd (individueel, als lid van een vereniging of in ander verband, b.v. als vrijblijvende deelname in bepaalde ruimten en/of onder gebruikmaking van gezamenlijke voorzieningen), is uit de beantwoording gebleken dat zeer weinigen anders dan individueel bezig waren, zodat in tabel 9 enkel frekwenties zullen worden opgenomen, betrekking hebbend op een bevestigend antwoord zondermeer. De oorzaak van die ongedifferentieerdheid kan liggen in het feit dat men verreweg in de meeste gevallen inderdaad individueel bezig is en/of een niet zorgvuldig navragen door de interviewer. Verderop in de rapportage zal een poging gedaan worden de hobby-isten in typen in te delen.

Op deze plaats zal hiermee reeds rekening gehouden worden bij de presentatie van de tabellen. Achtereenvolgens zullen de revue passeren: de echte knutselaars, de op de natuur georiënteerden - plantenkwekers, dierenhouders-, de verzamelaars, de kursusvolgers, de meer artistiek (wat dat ook zijn moge) ingestelden, en anderen, waaronder puzzelaars, fotografen, borduursters. Gaan we dan over tot de realiteit door tabel 13 in ogenschouw te nemen.

Tabel 13. De frekwentie van het hebben van een liefhebberij.

		ja	neen
knutselen	't Doe het zelfven	79	171
	modelbouw	10	240
	knutselen met radio's e.d.	23	227
	handenarbeid	45	205

Tabel 13, vervolg

		ja	neen
op de natuur georiënteerd	kweken/verzamelen planten	72	178
	tuinieren (eigen tuin)	89	161
	tuinieren (volkstuin)	6	244
	aquarium houden	29	221
	fokken/houden van:		
	vogels in volière, kanaries	24*	226
	trop.vogels	5	245
	bijen	1	249
	kalveren, varkens	1	249
	papegaaien, duiven	4	246
	konijnen	6	244
	eenden, fazanten	1	249
	geiten, paarden	4	246
	hond	9	241
	kippen	3	247
	vissen	2	248
	kat	3	247
	hamster, marmot	4	246
	fretten	1	249
verzamelen	postzegels	22*	228
	prenten	1	249
	stenen	2	248
	herbarium	1	249
	suikerzakjes	1	249
	bierglazen	3	247
	oude munten	1	249
	inf.ontw.landcn	1	249
	moppenplaatjes	1	249
	plakboek vakantie	1	249
	halfedelstenen	1	249
	trouwfoto's	1	249
	opzetten dieren, vogels	1	249
	landslakken	1	249
	lucifermerken	1	249
	voetbalplaatjes, speldjes,		
	sleutelhangers	1	249

* Onze indruk is dat niet alle interviewers deze hobby's op de juiste plaats hebben aangekruist.

Tabel 13, vervolg

		ja	neen
kursus volgen	verkoopleiding	4	246
	spaans	4	246
	astronomie	1	249
	wetensch.cursus	1	249
	bijencursus voor telers	2	248
	diskussie- en gesprekstechniek	1	249
	muziekstudie	2	248
	alliance française	1	249
	electronica	1	249
	scholingscursus	1	249
	fijne keuken	4	246
	cult. anthropologie	1	249
	agrarisches recht	1	249
	erosiebestrijding	1	249
	EHBO	1	249
	naaien	4	246
	korfbaltrainster	1	249
	schaakcursus Teleac	1	249
	talencursus	1	249
vrije expressie	schilderen/acquarellen	15	235
	beeldhouwen	3	247
	toneelspelen, musical	8	242
	tekenen	11	239
	grafisch ontwerpen	1	249
	pottenbakken	2	248
	reliëfs maken	1	249
	emallieren	2	248
	houtsnijden	1	249
	kreatief naaldwerk (werkwinkel)	1	249

Tabel 13, vervolg

	ja	neen
andere hobby's		
fotograferen/filmen/dia's	66	184
naaien of borduren	102	148
puzzelen	70	180
padvinderij	2	248
jazzballet	2	248
krant lezen	1	249
ornitologie	1	249
verenigingsleven	1	249
reisverslagen	1	249
sterrenkunde	1	249
schrijven	1	249

Wanneer we dan, resumerend, van de belangrijkste (meest genoemde) liefhebberijen de percentages weergeven, komen we tot het volgende overzicht:

vóór plezier naaien of borduren	40.8%
tuinieren (in eigen tuin)	35.6%
't doe het zelfven	31.6%
kweken/verzamelen van planten	28.8%
puzzelen	28.0%
fotograferen/filmen/dia's	26.4%
handenarbeid	18.0%
houden van een aquarium	11.6%
vogels in volière, kanarie	9.6%
knutselen met radio's e.d.	9.2%
verzamelen van postzegels	8.8%
schilderen/acquarellen	6.0%
tekenen	4.4%
modelbouw	4.0%

Ten behoeve van indelingen zoals die in de latere rapportage gebruikt worden, geven we nogmaals een overzicht van de liefhebberijen, maar dan meer geordend. De bezigheid knutselen, bestaand uit de activiteiten 't doe het zelfven, modelbouw, knutselen met radio's e.d. en handenarbeid heeft de volgende populariteit:

niet : 141 (0)
1 : 66 (1)
2 of meer : 43 (2) (knutselen: activiteit 7).

De liefhebbers van alles was groeit en bloeit bestaan uit kwekers/verzamelaars van planten en de tuinierders (hetzij in eigen, hetzij in volkstuin); de verdeling is als volgt:

niet : 123 (0)
1 : 88 (1)
2 of 3 : 39 (2) (Planten verzorgen: aktiviteit 8).

De dierenliefhebbers zijn degenen die de opgesomde dieren fokken, houden dan wel een aquarium bezitten:

niet : 182 (0)
1 : 43 (1)
2 of meer : 25 (2) (Dieren verzorgen: aktiviteit 9).

Welke de verzamelaars zijn, spreekt voor zichzelf; uiteindelijk wagen 217 personen zich niet aan deze hobby, 33 personen verzamelen 1 of meer voorwerpen. (Verzamelen: aktiviteit 10; kodes 0,1). Ook voor degenen die een kursus volgen, geldt dat het duidelijk is om welke personen het gaat. Van de 250 blijken er 222 geen kursus voor hun plezier te volgen; 28 personen volgen 1 of meer kursussen (Kursus volgen: aktiviteit 11, kodes 0,1).

In tabel 13 staat aangegeven wie de beoefenaars van de vrije expressie zijn. Getotaliseerd is het beeld als volgt: 218 personen leven zich hierin niet uit, 32 personen geven op zich met 1 of meer van dit soort aktiviteiten bezig te houden. (Vrij expressie: aktiviteit 12; kodes 0,1).

De andere hobby's zijn een vergaarbak van allerlei bezigheden:

niet : 76 (0)
1 : 109 (1)
2 of meer : 65 (2)

(Andere hobby's: aktiviteit 13).

De volgende vraag (10) betreft schouwburg-, concert- en theaterbezoek. (Zie tabel 14).

TABEL 14. Schouwburg-, concert- en theaterbezoek, 1971 (t/m mei-juni).

	Junus- hoff	elders in Wage- ningen	buiten Wage- ningen	Junus- hoff + elders in Wage- ningen	Junus- hoff + buiten Wage- ningen	Junus- hoff + elders Wage- ningen+ buiten Wage- ningen	niet
beroepstoneel	17	4	11	1	3	0	214
(klassiek)concert	13	11	12	3	1	1	201
opera	5	0	5	1	1	0	238
operette	10	0	6	0	1	0	233
cabaret	22	9	14	0	1	0	204
musical	8	1	2	0	0	0	239
ballet	6	0	6	0	0	0	238
show, revue	12	0	5	0	0	0	233
popconcert	2	5	5	0	1	0	237
amateurtoneel	8	7	1	0	0	0	234

Onderstaand overzicht geeft het bezoek in procenten weer:

	ja	neen	wel Junushoff	niet Junushoff [*] ^{**}
beroepstoneel	14.4%	85.6%	52.5%	47.5%
(klassiek)concert	16.4%	83.6%	39.1%	60.9%
opera	4.8%	95.2%	50.0%	50.0%
operette	6.8%	93.2%	61.1%	38.9%
cabaret	18.4%	81.6%	48.9%	51.1%
musical	4.4%	95.6%	72.7%	27.3%
ballet	4.8%	95.2%	50.0%	50.0%
show, revue	6.8%	93.2%	70.6%	29.4%
popconcert	5.2%	94.8%	21.4%	78.6%
amateurtoneel	6.4%	93.6%	50.0%	50.0%

De schouwburg-, concertzaal- en theaterbezoekers zijn als volgt verdeeld:

niet : 135 (0)
 1 genre : 62 (1)
 2 genres: 22 (2)
 3 of meer : 31 (3)

(Schouwburg-, concertzaal-, theaterbezoek: activiteit 14).

* De combinaties bezoekmogelijkheden zijn gelijkelijk verdeeld.

** Er is gepercenteerd over het aantal bezoekers.

Het lijkt ons plezierig voor de lezer, na hem een eerste indruk gegeven te hebben van de voorkeur van de Wageningse bevolking voor de manier waarop men (deels) de vrije tijd besteedt, nog eens een samenvatting te geven van de meest populaire bezigheden.

T.V.-kijken staat boven aan de lijst; 84.8% geeft er blijk van de in de week, voorafgaand aan het interviewtijdstip 1 of meer uren naar de T.V. te hebben gekeken. Vervolgens is belangrijk het uitgaan: 70.4% zegt in de afgelopen maand naar een uitgaansgelegenheid te zijn geweest; de voornaamste plaats onder de ter keuze gestelde mogelijkheden, werd ingenomen door het restaurant. Het is niet verwonderlijk -gezien het genre hobby's- dat op de derde plaats vermeld staat: andere liefhebberijen. (69.6%); feitelijk zijn dit: voor plezier naaien of borduren (40.8%), puzzelen (28.0%) en fotograferen, filmen of dia's maken (26.4%). De hierop volgende meest geliefde vrijetijdsbesteding is sportbeoefening (62.8%); reeds is opgemerkt dat dit hoge percentage niet zeer behoeft te verwonderen, gezien de variëteit aan mogelijke takken van sport die in de vragenlijst is opgenomen. Onderwijl is zwemmen met 36.8% de meest beoefende soort.

Het lezen van één of meer boeken voor ontspanning volgt in populariteit hierna (58.0%). De helft der geïnterviewden (50.8%) vermeldt -op de een of andere wijze- planten te verzorgen; tuinieren (in eigen tuin) is daarbij het meest gewichtig (35.6%). Iets minder dan de helft (46.0%) blijkt schouwburg, concertzaal of theater één of meer keren in de eerste vijf maanden van 1971 te frekwenteren; het meest in trek is cabaret (18.4%), het klassieke concert (16.4%) en het toneelstuk (beroeps)(14.4%). Gelijk hierna volgen de knutselaars (43.6%); de doe 't zelvvers vormen de grootste categorie (31.6%). In afnemende volgorde zijn de bezoekers van sportwedstrijden de volgende groep (37.2%); 1/5 deel gaat naar voetbalwedstrijden, bijna $\frac{1}{4}$ naar andere sportwedstrijden (24.8%). Van de Wageningse bevolking is 34.4% in 1971 tot de onderzoeksperiode naar de bioscoop geweest. We naderen nu de minder populaire aktiviteitengenres, en vervolgen met degenen die één of meer dieren in huis hebben dan wel op een andere manier direkt voor dieren kunnen zorgen (27.2%). Aktieve muziekminnaars volgen daarna (24.0%); van hen zijn de pianobespelers het grootst in aantal (8.8%). De laatste drie aktiviteiten zijn -in afnemende populariteit- het verzamelen (13.2%), de beoefening van vrije expressie (12.8%) en het voor je plezier een kursus volgen (11.2%).

Ging het in voorgaande vragen om frekwenties van deelname aan de respektievelijke aktiviteiten, in de twee nu te behandelen vraagstellingen is om een mening van de respondent gevraagd. De eerste van de twee luidde:

"Er zijn mensen die beweren dat Junushoff, behalve voor gebeurtenissen zoals die in de vorige vraag zijn genoemd -dus beroepstoneel etc.- ook voor andere

dingen gebruikt zou moeten worden; anderen beweren dat Junushoff maar gesloten moet worden. Wat is Uw mening hierover?" De antwoordmogelijkheden waren de volgende:

- a. ook voor andere doeleinden gebruiken. Werd dit antwoord gegeven, dan had de interviewer de instructie te vragen waarvoor Junushoff dan wel gebruikt zou moeten worden.
- b. Junushoff moet maar gesloten worden. Reageerde men aldus, dan luidde de aansluitende vraag: 'Waarom dan?'

Tenslotte was er de mogelijkheid om expliciet te kennen te geven dat men omtrent deze kwestie geen mening had, dan wel het antwoord niet wist (c).

In eerste instantie geeft tabel 15 te zien -zonder de nader gegeven details aan te halen- hoe de 'Junushoffvraag' is beantwoord.

TABEL 15. Wat te doen ten aanzien van Junushoff?

			niet ingevuld + weet niet buiten beschouwing
niets ingevuld	6	2.4%	
niet sluiten (zo laten, genoeg te bieden)	45	18.0%	22.0%
wel voor andere doelen gebruiken, maar weet niet welke	19	7.6%	-
voor andere doelen gebruiken	134	53.6%	74.6%
sluiten	7	2.8%	3.4%
weet niet, geen antwoord	39	15.6%	-
	250	100.0%	100.0%

Een nadere uitwerking van de suggesties t.a.v. een ruimer gebruik van Junushoff, dan wel aanmerkingen op b.v. het gebouw zelf, is aan te treffen in tabel 16.

TABEL 16. Alternatief gebruik van Junushoff/aanmerkingen.

	genoemd door:	niet genoemd:
praatcentrum, ontmoetingscentrum, marktsfeer 1)	15	235
intensiever gebruiken 2)	19	231
kegelavonden, bowling	3	247
geen wilde muziek, popconcerten	3	247
tentoonstellingen 3)	15	235
dansgelegenheid (zoals vroeger), discobar in kelder	16	234
regelmatige bioscoop, betere filmvoorstellingen	33	217
meer op de jeugd afgestemde programma's	9	241
topprogramma's langer achtereen	1	249
experimenteel toneel	4	246
vergaderingen, lezingen, kongressen, meetings, forum, hearing, verenigingen, voorlichtingsavonden	13	237
popconcerten, jazzavonden	8	242
vrije expressie, kursussen handvaardigheid	5	245
bioscoop eruit; niet geschikt als concertzaal 4)	6	244
akoestiek verbeteren; verbeteren zitplaatsen 5)	8	242
(meer)opera, operette, goede toneelstukken 6)	6	244
Junushoff te duur	2	248
vaker populaire T.V.-sterren uitnodigen 7)	2	248
examenruimte, leslokaal	4	246
concertmogelijkheid in foyer	1	249
recepties en bruiloften	2	248
uitvoering voor bejaarden	1	249
iets voor de middenklasse boven 39 jaar	1	249
biljarten	2	248
i.v.m. gebrek aan oppas geen gebruik van J.	1	249
klaverjassen	1	249
kerk	1	249
schietbaan	1	249

- 1) andere benamingen: soort Meerpaal, gezellige gelegenheid om je na afloop van een voorstelling te kunnen verpozen, gezellige bar, instuif, gemakkelijker toegankelijk, populaire kulturele doeleinden, minder op elite gericht programma.
- 2) kleine zaaltjes intensiever gebruiken, b.v. schoolavonden, b.v. uitvoering van fabriek, overdag gebruiken, zoveel mogelijk gebruiken, b.v. uitvoering gymnastiek, alle openbare gelegenheden.
- 3) concoursen, 'demonstraties', expositieruimte, fancy fair, beurzen, bazar.
- 4) en: groter toneel, betere akkommodatie voor operette; Junushoff verbouwen/opnieuw bouwen opdat: op verantwoorde wijze film vertoond kan worden en het tevens beter geschikt is voor toneel en opera.

- 5) J. is geen sfeervolle schouwburg.
- 6) (meer) musicals, revues, cabaret, amateurtoneel, ballet, concerten.
- 7) Gert en Hermien, The Three Jacksons, de Alberti's, Johnny en Rijk, showavonden.

genoemd door: niet genoemd:

Redenen om Junushoff te sluiten:

J. ongeschikt; grote gezelschappen kunnen niet op toneel	1	249
films draaien er nauwelijks; bovendien uitgaan moeilijk wegens gebrek aan oppas	1	249
ziet 't nut er niet van in; geen enkele interesse	3	247
leiding J. maakt zich schuldig aan vriendjespolitiek; service aan gebruikers is zeer star	1	249
in huidige vorm niet in staat om aan enige kulturele behoefte van meer dan provinciaal nivo te voldoen	1	249

Recapitulerend kunnen we het volgende opmerken inzake een alternatief gebruik van Junushoff (naast de huidige opzet): dat er 'een roep' is om een goede bioscoop; dat relatief velen voorstander zijn van een meer informeel (ontmoetingscentrum, dansgelegenheid) gebruik; dat de praktici opteren voor een intensievere opzet (tentoonstellingen, vergaderingen). Intussen is een meerderheid vóór een uitgebreider gebruik, terwijl slechts enkelen de mening zijn toegedaan Junushoff maar te sluiten, daarbij van hun ontevredenheid blijkgevend.

De tweede 'open' vraag betrof het volgens de respondenten al dan niet ontbreken van voorzieningen op het gebied van de vrijetijdsbesteding. Werd hierop gereageerd, dan had de interviewer de taak 'door te vragen': 'Kunt u aangeven wat hieraan (nl. aan het ontbreken van genoemde voorzieningen) gedaan zou moeten worden?'.

Onze indruk is dat de poging om suggesties voor oplossingen weinig resultaat heeft opgeleverd. De beantwoording verliep in de volgende trant:

Wat ontbreekt er? Een bioscoop.
 Wat zou hieraan gedaan moeten worden? Een bioscoop bouwen.

Wij hebben besloten om de twee delen van de vraag te koppelen in deze zin dat een nieuw gezichtspunt in vraag 12b opgevat zal worden als antwoord op vraag 12a. (Impliciet zullen we aldus een beantwoorde vraag 12a eveneens gebruiken als een mogelijke door de respondent gegeven oplossing voor hetgeen ontbreekt).

Gaan we nu over tot hetgeen deze vraag in eerste instantie opgeleverd heeft; tabel 17 geeft het overzicht.

TABEL 17. Wat er in Wageningen op het gebied van de vrijetijdsbesteding ontbreekt/dan wel wat er veranderd moet worden.

	genoemd door:	niet genoemd:
dansgelegenheid (met orkest)	25	225
bioscoop	30	220
werkwinkel (b.v. voor studenten) te duur	4	246
opvangcentrum voor jeugd	22	228
te weinig sportakkommodatie	26	224
sporthal beter benutten	5	245
vrouwenvereniging, meer voor huisvrouwen	2	248
goede concertzaal, schouwburg	1	249
kulturele informatie (overkoepelend orgaan)	8	242
handbalvereniging, basketbalvereniging	3	247
zwembad goedkoper	4	246
meer speelmogelijkheden voor kinderen	18	232
uitgaansmogelijkheden, leuk eethuisje, goede bar	20	230
park; natuurrecreatie	6	244
centra t.b.v. vrije expressie	9	241
musea	1	249
regelmatige exposities	1	249
fabrieksvoetbal	1	249
de kreet 'leukere dansgelegenheid' slaat nergens op (men gaat er toch niet naar toe)	1	249
kegelbaan	1	249
(vaker) kermis	2	248
meer kontaktavonden in wijken	1	249
op nat. feestdagen meer voor de jeugd organiseren	1	249
Troost moet blijven	1	249
Jazzballetschool	2	248
zangavonden waar je zelf mee kunt zingen	2	248
motorcrossclub/baan	2	248
gezellige avonden voor mensen van middelbare leeftijd	1	249
te weinig volkstuinen	1	249
plaatsing werkwinkel onmogelijk wegens te grote toeloop	1	249
discotheek te duur	1	249
drempelvrees om lid te worden van verenigingen	1	249
vorming bij verenigingen m.b.t. vrijetijdsbesteding	1	249
goede oratoria	1	249
viswater	1	249

Wanneer we de belangrijkste opmerkingen uit tabel 17 in herinnering roepen, komen we tot de volgend slotsom: evenals in de 'Junushoffvraag' zijn dansgelegenheid en bioscoop toppers; daarnaast wordt de aandacht gevraagd voor de kinderen en de oudere jeugd; bovendien wordt de akkommodatie t.a.v. het specifieke uitgaan en de sport onvoldoende geacht.

III. Nadere analyse van de verkregen resultaten.

A. Enige literatuurverwijzing; vorming van enkele hypothesen.

Vrijetijdsbesteding in Nederland. Dikke rapporten worden volgeschreven over de besteding van de vrije tijd, als ware het een probleem waaronder velen gebukt gaan. Het Centraal Bureau voor de Statistiek liet en laat grootscheepse onderzoeken verrichten waarna het bekend is hoe de Nederlander van minuut tot minuut zijn tijd en vrije tijd doorbrengt (1)*. Voor sommigen is de vrije tijd een vraagstuk omdat men niet weet hoe er door te komen -voor hen betekent vrije tijd verveling-, anderen hebben nauwelijks of geen beschikking over tijd voor zichzelf. De persoonlijke beleving van de vrije tijd kan dus zeer verschillend zijn, de besteding evenzeer. De vrijetijdsbeleving en -besteding vormen echter niet alleen een probleem voor de betrokkenen zelf; zoals reeds kort aangeduid houden onderzoekers van onderscheiden disciplines zich wetenschappelijk bezig met de vrijetijdsproblematiek. SAID-BLIJDENSTEIN verrichtte een vergelijkend onderzoek naar de vrijetijdsbesteding in drie Gelderse gemeenten op het verste delijkste platteland (2). Zij vond, evenals bleek uit C.B.S.-onderzoekingen, verschillen in de besteding van de vrije tijd naar gelang er onderscheid was in leeftijd en godsdienstige instelling. Ook uit een onderzoek van WIPPLER (3) kwam de faktor godsdienst als een discriminerend** item naar voren. Hij vond dat de sociologische basisvariabelen verreweg de meeste invloed uitoefenen op het vrijetijdsgedrag (4). Strukturele kenmerken zijn daarbij het belangrijkste (dus factoren die aangeven welke plaats het individu in de maatschappij inneemt of tot welke categorie hij behoort.) Daarnaast zijn van belang de sociaal-psychologische variabelen, meer in het bijzonder zaken waar het gaat om een bepaalde levenshouding. De werksituatie lijkt in eerste instantie ook de besteding van de vrije tijd te bepalen; achteraf blijkt deze invloed terug te voeren te zijn op "harde" variabelen als opleiding. PHILIPSEN (5) is nader ingegaan op de betekenis van de sociaal-strukturele kenmerken en maakte daarbij de volgende onderscheiding:

- microfactoren (binnen de gezinssfeer)

o.a. gezinsgrootte, gezinsfase, werkende gehuwde vrouw, taakverdeling tussen man en vrouw, autoriteitsstruktuur in het gezin, gezagsuitoefening in het gezin, band met het gezin

- mesofactoren (strukturele kenmerken van de informele kenmerken van verwanten, burens en vrienden)

- macrofactoren, zoals opleiding, geslacht, burgerlijke staat, kerkgenootschap, sociaal milieu, urbanisatiegraad, leeftijd.

* De cijfers tussen haakjes duiden op de nummering van de literatuurverwijzing.

** Discriminerend in de betekenis van: verschillen te weeg brengend.

Wippler vond dat de opleiding de belangrijkste faktor is welke het vrijetijds-gedrag beïnvloedt, vervolgens leeftijd en burgerlijke staat (en bij gehuwden gezinsgrootte), sekseverschil, urbanisatiegraad en, zoals boven reeds genoemd de godsdienstige gezindte. (Het zou boeiend zijn om op Wipplers gedachten in te gaan wat betreft zijn contrast- en congruentiehypothese; dit lijkt evenwel buiten het bestek van dit rapport te liggen). Zie noot p. 28.

Wel komt van pas datgene wat handelt over patronen van vrijetijdsbesteding welke hij heeft gevonden. Immers, het is onze bedoeling bepaalde klustering van vrijetijdsgedrag uit het materiaal te peuren; Wippler kwam tot een vijftal karakteristieken:

- het vitaal-expansieve patroon (sporten, uitgaan)
- het cultureel-participerende patroon (schouwburg-, concertbezoek)
- het praktisch-nuttige patroon (huis opknappen, in de tuin werken)
- latent-spannende patroon (kaarten, bezoek sportwedstrijden)
- ontspannend-intellektuele patroon (lezen, puzzelen).

JOBSE (6) ging eveneens het verband na tussen een aantal sociaal-kulturele factoren en een zevental activiteiten (waarvan er vier -t.w. bezoek aan sportwedstrijden, beoefening van sport, schouwburg-, bioscoop- en concertbezoek, en bezoek aan café, restaurant- eveneens in ons onderzoek zijn opgenomen); zijn bevinding was de grote mate waarin het vrijetijdsgedrag afhankelijk is van de burgerlijke staat. Onder leiding van HEINEMEYER (7) is een rapport verschenen dat Jeugd en Vrije Tijd in Amsterdam als titel droeg; konklusies zijn onder meer: hoe hoger de status, des te groter activiteit in de vrije tijd en des te meer alternatieven, waarover men beschikt wat betreft de vrijetijdsbesteding. Naast professionele onderzoekingen, heeft men zich ook anderszins met de vrijetijdsproblematiek beziggehouden; we mogen verwijzen naar een jeugdkaderdag van de provinciale jeugdraad Overijssel (8), naar een Algemene Vergadering van de Plattelands Jongeren Gemeenschap Nederland (9). Uit verslagen van voornoemde bijeenkomsten kunnen we b.v. citeren, dat:

- vrije tijd thans een algemeen principe is, ook gemeengoed is geworden voor de volwassenheid en er een veel bredere marge is van beschikkingsmogelijkheden met veel ruimere keuze (Overijssel: p. 26)
- Nederland zich onvoldoende instelt op meer vrije tijd en de tekorten zich manifesteren op verschillende terreinen, o.a. sportakkommodatie, voorzieningen in openluchtrecreatie, hobbyruimtes in de woning, spelmogelijkheden voor het kind in de nieuwe woonwijken en er onvoldoende begeleiding is door de scholen. (P.J.G.N.: p. 21)

Tijdens de rapportage van dit onderzoek kwamen ons de resultaten van enkele andere onderzoekingen onder ogen. We noemen "CULTUUR EN PUBLIEK I" (10) een interimrapport over de eerste oriënterende fasen van het onderzoekproject "Cultuur en publiek" in opdracht van het Ministerie van CRM. Melding wordt gemaakt van groepsdiskussies en een onderzoek onder cultuur-participanten in Rotterdam, welke bezoekers waren van dié cultuurmanifestaties, gewoonlijk aangeduid met kunst. Wij hebben vooral gebruik gemaakt van enige theoretische opvattingen aangaande vrijetijdsbesteding. Eveneens in het stadium van de weergave der resultaten bereikte ons een zeer boeiende studie van KAMPHORST en VAN BESOUW (11); zij bespreken daarin de "Avondbesteding van de Utrechtse bevolking". Naast de analyse van het vrijetijdsgedrag m.b.v. sociaal-ekonomische kenmerken brengen zij meningen, houdingen en opvattingen m.b.t. de besteding van de vrije tijd in de verklaringsmogelijkheden. Onze werkwijze wat betreft de analyse van het materiaal zal blijken te lijken op die van Wippler en Kamphorst en Van Besouw wanneer de hulp wordt ingeroepen van ingewikkelde statistische formules (i.c. partiële en multiple korrelatie) om de werkelijke invloed van sociaal-ekonomische kenmerken op het vrijetijdsgedrag te meten.

Op deze plaats is het nuttig een vergelijking te maken tussen de resultaten van enkele vrijetijdsonderzoeken; we zullen dit doen aan de hand van niet-deelname aan bepaalde vrijetijdsvormen en gebruiken daarvoor cijfermateriaal uit enkele tevoren vermelde onderzoeken en dit Wageningse. Tabel 18 geeft het bijbehorende overzicht.

* Hetgeen Wippler hierover zegt, komt -in 't kort- hierop neer: de door het werk veroorzaakte belasting probeert men in de vrije tijd te neutraliseren door lichamelijke of geestelijke passiviteit (contrasthypothese); in het werk ontwikkelde, specifieke vaardigheden (m.n. leiding geven/samenwerking) zal men graag "aanbieden" in de vrijetijdssektor, b.v. functies in verenigingen/ sociale participatie (congruentiehypothese). Wat het resultaat van de hypothesetoetsing betreft, beperken we ons tot Wipplers opmerking, dat "niet alle empirisch aangetoonde verbanden als specificaties van de contrast- of congruentiehypothese geïnterpreteerd kunnen worden".

TABEL 18. Vergelijking tussen enkele vrijetijdsonderzoeken wat betreft niet-deelname aan bepaalde vrijetijdsvormen (in procenten)

	Prov. Groningen	Stad Utrecht	Wageningen	
	Wippler 1965	Kamphorst/ Van Besouw 1970	Te Kloeze 1971	
	niet	niet + zelden	niet	Opmerkingen:
boeken lezen	26	15 31	42	1971: boeken voor ontspanning
naar sportwedstrijden gaan	46	- -	63	
sportbeoefening	77	62 67	37	1971: ook kaarten e.d.
zwemmen	44	- -	63	1965: naar zwembad of strand gaan
bioscoopbezoek	57	46 72	66	
dansen	56	65 80	91	
cafébezoek	71	67 79	66	1971: café + snackbar
T.V. kijken	6	5 17	15	
kaarten	50	40 62	88	
puzzelen	68	59 71	72	
iets verzamelen	81	75 80	87	
tekenen of schilderen	90	82 89	87	1970: + beeldhouwen 1971: vrije expressie
muziekbeoefening	84	84 90	76	
tuinieren	44	62 70	64	
met een hobby bezig zijn	83	45 47	6	1971: zie zeer ruim opgevat begrip "hobby"(zie vragenlijst)
huis opknappen	35	35 52	68	1971: 't Doe het zelf
met onderhoud of reparaties bezig zijn	14	22 39	68	1971: 't Doe het zelf 1970: + verstellen
knutselen of handwerken	30	35 51	91,59	1971: knutselen resp. naaien (handenarbeid: 82)
met een cursus bezig zijn	87	71 75	89	1971: cursus voor plezier
concertbezoek	88	69 85	84	
schouwburgbezoek	73	49 78	72	

Tabel 18 kort bekomentariërend merken we op dat sommige verschillen (grotendeels) zijn terug te voeren tot een verschil in vraagstelling (zie ook de opmerkingen in de tabel). Op enkele punten lijken de Wageningers iets aktiever dan de Groningers of de Utrechtters, voor andere activiteiten lopen ze minder warm, terwijl ze eveneens soms een tussenpositie innemen. In alle drie onderzoeken is een representatieve steekproef getrokken uit de bevolking van 16 jaar en ouder. (De bovenste leeftijdsgrens was niet geheel gelijk: Utrecht, 16 jaar en ouder; Groningen, 16 tot en met 65 jaar; Wageningen, 16 tot en met 75 jaar). Het kenmerk dat de meeste aanleiding tot verschillen (benevens bovenvermelde) kan geven is de opleiding: Wageningen is de stad met relatief de meeste academici (al dan niet afgestudeerd) in ons land.

We hebben nu zeer summier enige literatuurverwijzing gegeven en een vergelijking tussen regionaal verschillende bevolkingsgroepen gemaakt. Een uitgebreide theoretische inleiding is, gezien de doelstelling van onderzoek en rapportage, van minder belang. We zijn echter wel in staat tot voorzichtige hypothesevorming en -toetsing, ons daarbij baserend op de resultaten van de eerder vermelde literatuur. (Tussen haakjes brengen we nog eens in herinnering dat we de toetsing van hypothesen zullen beschouwen als secundair gebruikmaken van mogelijkheden). Bij de opstelling van hypothesen gaat het -in ons geval- om de vraag welke implicaties kenmerken als sexe, opleiding etc. hebben voor de manier waarop de vrije tijd wordt doorgebracht.

De gedachte welke hieraan ten grondslag ligt, komt neer op de verwachting dat elk gedrag afhankelijk is van velerlei factoren, van erfelijke aanleg tot sociaal milieu, van persoonlijkheidsfactoren tot geografische bepaaldheid; in elk geval spelen sociaal-kulturele kenmerken een rol inzake doen en laten van de mens, in casu in het vrijetijdsgedrag van de Wageninger. De variabelen welke door ons zijn uitgezocht ter specificatie van de hypothesen hieromtrent, zijn opgenomen vanuit een mengeling van hetgeen de literatuur oplevert en eigen intuïtie. Vast staat dat de bewuste factoren -het zijn er vier, t.w. sexe, leeftijd, opleiding en godsdienst- uit vorige onderzoeken als belangrijke determinanten van vrijetijdsgedrag naar voren kwamen; onze indruk is dat het de vier belangrijkste zijn. Gaan we nu over tot een nadere precisering van de hypothesen, waarbij het gestelde steeds vergezeld wordt van enige theoretische achtergrondinformatie.

Onze eerste hypothese handelt over het onderscheid mannen - vrouwen.

Nog steeds is het zo dat het biologische verschil tussen mannen en vrouwen implicaties heeft o.a. in kulturele zin. We denken aan de beroeps sfeer, aan de "dubbele moraal"; niet zo vreemd is het dan om eveneens op het gebied van de vrijetijdsbesteding verschillen te veronderstellen die toe te schrijven zijn aan het onderscheid in geslacht. Mogelijk is de stelling gewettigd dat -gebaseerd op een traditionele roltoedeling aan man en vrouw- de mannen aktiever zullen zijn, meer gericht op het publiek belang, terwijl vrouwen zich passiever gedragen, waarbij de activiteiten die men ontwikkelt, meer plaatsvinden in de privésfeer. In konkreto: mannen zullen vaker een kursus volgen, sportwedstrijden bezoeken, vaker een sport beoefenen dan vrouwen, terwijl vrouwen meer zullen lezen, zich bezighouden met handwerken.

De tweede hypothese veronderstelt verschillen wat betreft de leeftijdsgroepen. Dat jongeren hun vrije tijd anders besteden dan ouderen is een bewering waarmee iedereen direkt zal instemmen; de onderzoeker wordt misschien zelfs verweten een open deur in te trappen. De vraag hoe zich dat verschil zal manifesteren werkt echter dusdanig ontvullend dat stilstaan bij deze hypothese niet overbodig is. Elk individu verkeert in de loop der tijd in verschillende levensfasen: hij is jong en veelal nog scholier en vrijgezel, wordt ouder, trouwt mogelijk en oefent waarschijnlijk een beroep uit. Een geheel van deze "uiterlijke" factoren gaat samen met een verouderingsproces hetgeen uitmondt in een onbewuste en/of noodzakelijke verandering in belangstellingssfeer, ook op het gebied van de vrijetijdsbesteding. Kamphorst en Van Besouw vonden dat naarmate men ouder wordt, men er meer van geporteerd is zijn vrije tijd thuis door te brengen (p. 131). Bij jongeren kenmerkt zich het vrijetijdsgedrag door grotere diversiteit, het is meer verkennend; jongeren zijn lichamelijk aktiever dan ouderen. Ouderen zullen "kultuurarmer" zijn dan jongeren, ook al vanwege het feit dat ouderen gemiddeld een lagere opleiding hebben genoten dan jongeren (we noemen: het bezoek van toneel-, concertuitvoeringen, van bioscoop, bespelen van een muziekinstrument, het volgen van een kursus).

Het verschil in opleidingsniveau vormt de basis van de derde hypothese. De belangstellingssfeer wordt -grotendeels- gevormd op jonge leeftijd. In de jeugd-jaren vindt er een proces plaats van socialisatie, vanaf de kleuterschool tot en met eventueel de universiteit. Hoe breder deze vorming is voor de betrokken persoon, des te wijder zal zijn blikveld zijn; de informatie -vroeg verkregen- zal de basis zijn voor het zich eigen maken van waarden en normen op latere leeftijd. Waarheid zit dan ook in de uitspraak "jong geleerd, oud gedaan". Deze socialisatie zal niet een volledig stempel drukken op latere overtuigingen, gedragingen: elk individu is in zekere mate uniek, zodat authentiek

handelen bepaald niet ontkend wordt. (Mede om deze reden zal een honderdprocen- tige verklaring van -in ons geval- vrijetijdsgedrag vrijwel tot de onmogelijk- heden behoren). Het belang van de opleiding voor iemands vrijetijdspatroon -of dat van een groep- is in de onderzoeken aangetoond, soms zeer specifiek om- schreven. Beperken wij ons echter tot de algemene stelling dat degenen met een hogere opleiding aangemerkt kunnen worden als de kultureel-participerenden, dat zij meer intellectuele vormen van vrijetijdsbesteding prefereren.

De inhoud van de viende hypothese omvat het verschil in het bestedingspatroon van de vrije tijd van de godsdienstige groeperingen. "De godsdienstige gezindte kan als een stelsel van waarde-oriëntaties worden beschouwd dat in een bepaald kerkgenootschap geïnstitutionaliseerd is" (Wippler p. 131). In vele onderzoeken is gewag gemaakt van de invloed van de faktor godsdienst op allerlei terrein. Wanneer nu een onderstelling wordt uitgesproken over haar invloed op de beste- ding van de vrije tijd, gaan onze gedachten in de richting van het volgende. Waarde-oriëntaties en houdingen t.o.v. van de inrichting van het leven hangen nauw samen. Wanneer we de tweedeling puritanistische* en onbekommerde levenshou- ding hanteren (Wippler p. 31), zouden de orthodox-protestantse godsdienstige groeperingen gekwalificeerd kunnen worden als puritanistisch, de vrijzinnig- protestantse, de rooms-katholieke en buitenkerkelijke groeperingen als onbe- kommerd. Deze "sortering" naar levenshoudingen kan in nog ruimer verband ge- plaatst worden als we wijzen op de recente studie van KOOY (12), waarin G.R. Taylor's theorie aangehaald wordt: Taylor brengt eveneens een dichotomie aan in een stelsel van houdingen, met name toegepast op het gebied van de seksualiteit, te weten patrisme en matrisme. Hoewel deze termen in zoverre iet- wat eenzijdig zijn waar zij hun benaming ontleen aan de oriëntatie op resp. de vader- en moederfiguur, blijken zij grofweg "vertaald" te kunnen worden met resp. soberheid/strengheid en uitbundigheid/toegeeflijkheid. Eén van de (twaalf) mo- menten van het patrisme is het ascetisme, de puritanistische levenshouding, van het matrisme de hedonistische onbekommerdheid. Wanneer we bij de verklaring van het vrijetijdsgedrag door de godsdienstfaktor het over de boeg gooien van de levenshouding, wil daarmee niet gezegd zijn dat deze twee kenmerken identiek zijn; wel komt het ons voor dat daarmee een belangrijke tip der religieuze slui- er opgelicht wordt. De verwachting is dat gereformeerden en (kerkse) hervormden zich in hun vrijetijdsbesteding zullen kenmerken door activiteiten in de meer

* Wippler heeft voor zijn levenshoudingsschalen gebruik gemaakt van items als "Ik koop liever nu iets waaraan ik plezier heb, dan dat ik voor de toekomst spaar"; "Vrijuit doen waar je zin in hebt, kun je pas, als je je plicht hebt gedaan"; "Ik voel me het gelukkigst, als ik flink gewerkt heb".

ernstige en nuttige sfeer (b.v. lezen, musiceren, volgen van een cursus), terwijl het patroon van (onkerkse) hervormden, buitenkerkelijken te omschrijven is als meer gericht op het buitenshuis doorbrengen van de vrije tijd (schouwburgbezoek, bioscoop) en dat van rooms-katholieken als uitgaan in beperkte zin (cafébezoek, bezoek voetbalwedstrijd).

Andere hypothesen zouden kunnen worden geformuleerd; de nu genoemde vier lijken echter reeds een belangrijk deel van het hoe van de vrijetijdsbesteding te omvatten. Verder zullen we -zoals gezegd- proberen bepaalde geklusterde vormen van activiteiten uit het materiaal te lichten welke eveneens inzicht geven in de problematiek. Op deze wijze gewapend met enige ondergrond uit andere onderzoekingen, kunnen we onze eerste gegevens uit hoofdstuk II onderwerpen aan een nadere analyse.

B. Resultaten van verder speurwerk; op zoek naar typologieën.

In hoofdstuk II is reeds terloops ingegaan op de konstruktie van bepaalde rekreatietypen. Op deze plaats willen we meer in konkreto aandacht besteden aan met elkaar in verband staande vormen van vrijetijdsgedrag, welke op empirisch-statistische gronden gedefinieerd zullen worden als geklusterde vrijetijdstypen. De vragenlijst raadplegend, komen we tot een 14-tal* verschillende vormen van vrijetijdsbesteding waarvan we de onderlinge samenhang kunnen beschouwen:

1. het lezen van boeken	8. verzorgen van planten (huis + tuin)
2. bioscoopbezoek	9. verzorgen van dieren
3. sportbeoefening	10. verzamelen
4. bezoeken van sportwedstrijden	11. volgen van kursussen
5. uitgaan	12. vrije expressie
6. muziekbeoefening	13. andere hobbybeoefening (m.n. borduren
etc., puzzelen, fotograferen)
7. knutselen	14. schouwburg/concert/theaterbezoek

In hoofdstuk II is aangegeven welke vragen uit de lijst voor de onderscheiden vormen zijn gebruikt om tot deze indeling te komen. Mogen we één vorm naar voren halen om duidelijk te maken hoe de werkwijze is geweest. We zullen de verzorging van planten als voorbeeld gebruiken. Daartoe zijn die vragen uitgekozen welke betrekking hebben op het zich bezig houden met kweken/verzamelen van planten

* Het T.V.-kijken is bewust uit deze serie bezigheden weggelaten. Over het algemeen kan gesteld worden dat het al dan niet doelbewust T.V.-kijken veel minder aandrang vereist dan bovenvermelde activiteiten; reden waarom T.V.-kijken niet behandeld zal worden als een actief bezig zijn in de vrije tijd, maar als een verklarende faktor voor de andere bezigheden.

zoals dat meestal thuis gebeurt, terwijl bovendien het tuinieren (in eigen dan wel volkstuin) als indicatie is gehanteerd. Het wel beoefenen van één van deze drie liefhebberijen levert 1 punt op, zodat in dit voorbeeld maximaal 3 punten te behalen vallen. Een dergelijke optelling van activiteiten heeft als resultaat een verzameling scores welke we schaal noemen. (Is de puntenverdeling zeer ongelijk, b.v. een lage bezetting van score 3, dan wordt besloten die gevallen score 2 toe te kennen). Volgens deze handelwijze zijn alle bovengenoemde schalen gevormd (voor de uiteindelijke indeling: zie eveneens hoofdstuk II).

Vervolgens hebben we de 14 activiteiten onderling met elkaar in verband gebracht d.m.v. korrelatierekening, hetgeen resulteerde in 91 korrelatiecoëfficiënten (voor het hoe en wat van korrelatierekening wordt verwezen naar bijlage S 2).

Tabel 19 geeft genoemde berekeningen weer.

TABEL 19. De 14 vrijetijdsactiviteiten onderling gekorreleerd ($r \times 1000$)

	1. boeken lezen	2. bioscoopbezoek	3. sportbeoefening	4. bezoek aan sportwedstrijden	5. uitgaan	6. muziekbeoefening	7. knutselen	8. plantenverzorging	9. dierenbezit	10. verzamelen	11. volgen van een cursus	12. beoefening vrije expressie	13. andere liefhebberijen
1. boeken lezen	--												
2. bioscoopbezoek	62	--											
3. sportbeoefening	42	159	--										
4. bezoek sportwedstrijden	-17	13	266	--									
5. uitgaan	40	393	380	287	--								
6. muziekbeoefening	90	96	120	-28	124	--							
7. knutselen	98	165	230	232	98	14	--						
8. plantenverzorging	-51	-29	-22	36	-89	-128	121	--					
9. bezit van dieren	3	-162	-28	18	-113	-78	-5	223	--				
10. verzamelen	12	55	66	79	92	68	39	12	53	--			
11. volgen van een cursus	113	103	84	3	93	176	89	26	-3	333	--		
12. beoefening van vrije expressie	105	347	300	-2	263	220	229	-92	-90	85	94	--	
13. andere liefhebberijen	92	-8	65	38	138	40	116	180	-27	70	100	-15	--
14. schouwburg/concertbezoek	47	195	201	-10	271	224	38	34	-45	133	88	187	160

Om vanuit de korrelatietabel te komen tot rekreatietypen kunnen verschillende werkwijzen gevolgd worden; wij hebben gekozen voor de klusteranalyse m.b.v. de methode van McQuitty (zie bijlage S 3). Het resultaat van de klusteranalyse zullen wij aanstonds vermelden. Wanneer we samen met de lezer de cijfers uit de korrelatietabel in ogenschouw nemen, daarbij tevens McQuitty's methode toepassend, komen we tot de volgende uitslag:

- het eerste cluster blijkt te bestaan uit de nu te noemen items:

het uitgaan	sportbeoefening
bioscoopbezoek	bezoeken van sportwedstrijden
zich uiten in vrije expressie	knutselen
schouwburg-, concert-, theaterbezoek muziekbeoefening	

We zouden de beoefenaars van dit activiteiten-genre kunnen betitelen als het sportieve, creatieve uitgaanstype (SKUT).

- vervolgens laat zich een tweede type uitkristalliseren, waarvan de drie onderdelen zijn het verzamelen, het volgen van kursussen en het lezen van boeken; het soort bezigheden bekijkend, zouden we dit het intellektuele type (IT) kunnen noemen.
- tot slot blijven weer drie activiteiten over die eveneens een bepaalde samenhang vertonen -het verzorgen van planten, van dieren en het beoefenen van de overige liefhebberijen, o.a. fotograferen en naaien- waarvan we kunnen opmerken dat deze onder te brengen zijn bij de benaming verzorgend/natuurgeoriënteerd (VNT).

Wanneer we in het bovenstaande spreken van typen, veronderstelt zulks dat de scores van de onderscheiden items bij elkaar gevoegd worden d.m.v. optelling zodat een drietal schalen zijn ontstaan, met genoemde benamingen. Behalve het onderscheid aanbrengen in verschillende typologieën, is het ook mogelijk een activiteitschema op te stellen, waarbij zonder meer de scores van de 14 bezigheden bij elkaar gevoegd worden; de aldus gevormde schaal willen we omschrijven als -eenvoudig- de aktiviteitenschaal (AS). Voor de goede orde wordt op deze plaats een overzicht gegeven van de scorebezetting van de genoemde schalen, zodat een indruk mogelijk is van de frekwentie van het horen tot een bepaald type. Tabel 20 geeft het overzicht.

TABEL 20. Een drietal rekreatietypen, de overall aktiviteitschaal en hun score-bezetting.

a a n t a l					a a n t a l				
score	SKUT	IT	VNT	AS	score	SKUT	IT	VNT	AS
0	21	88	36	3	12	8	-	-	12
1	19	69	72	5	13	5	-	-	11
2	23	72	56	16	14	4	-	-	5
3	24	17	43	14	15	5	-	-	9
4	25	4	31	10	16	2	-	-	10
5	22	-	11	12	17	-	-	-	5
6	25	-	1	19	18	-	-	-	6
7	14	-	-	20	19	-	-	-	2
8	15	-	-	27	20	-	-	-	1
9	15	-	-	25	21	-	-	-	1
10	13	-	-	22	22	-	-	-	1
11	10	-	-	14					

We zullen op tabel 20 kort commentaar leveren en daarbij de relatieve populariteit van de drie rekreatietypen en de aktiviteitschaal in ogenschouw nemen. Daartoe gaan we uit van de theoretisch maximaal mogelijke scores, zoals die in onderstaand overzicht vermeld staan. (In hoofdstuk II is de codering van de afzonderlijke items tussen haakjes weergegeven).

theoretische en feitelijke scorebezetting van SKUT, IT, VNT, AS.								
	theoretisch		feitelijk		"aktieve"		"passieve"	
	min.	max.	min.	max.	helft	N	helft	N
SKUT:	0	- 20	0	- 16	8	- 16 : 77	0	- 7 : 173
IT :	0	- 4	0	- 4	2	- 4 : 93	0	- 1 : 157
VNT :	0	- 6	0	- 6	3	- 6 : 86	0	- 2 : 164
AS :	0	- 30	0	- 22	11	- 22 : 77	0	-10 : 173

Ter toelichting: In de eerste kolom is aangegeven wat theoretisch de minimum en maximum scores zouden zijn, berekend uit de onderdelen van de respektievelijke schalen. De tweede kolom toont aan dat voor de SKUT en AS het theoretische maximum niet is gehaald. (Tabel 20 geeft in extenso weer hoe zulks tot stand kwam). De hoge scores van de schalen geven aan dat men behoort tot het actieve deel van het bewuste rekreatietype; scoort men 0 of laag, dan duidt dit op een niet of weinig behoren tot het onderhavige genre.

Hoewel de verschillen niet groot zijn, blijkt het intellektuele type het meest vertegenwoordigd te zijn, gevolgd door het verzorgende op de natuurgerichte type. (Er zij op geattendeerd dat het hier gaat om de relatieve sterkte van de scores, i.v.m. de grote verschillen tussen minimum en maximum van de 4 schalen). We hebben nu op empirische wijze enige rangschikking gebracht in de verschillende vrijetijdsbestedingsactiviteiten. Een drietal typen kwam tevoorschijn. In het volgende deel (C) van dit hoofdstuk zullen we ingaan op de vraag welke implicaties kenmerken als sexe, leeftijd, beroep etc. hebben voor de deelname aan vrijetijdsbezigheden. Dan passeren de drie nu behandelde rekreatietypen en de totaalscore (AS) de revue; bovendien willen we graag kennis nemen van de invloed van bedoelde kenmerken op de onderdelen van de 4 schalen, i.c. de 14 vormen van vrijetijdsbesteding. In een ander deel (D) gaan we dezelfde handelwijze toepassen op het nog meer gedifferentieerde materiaal, namelijk de items zoals die in de vragenlijst aan de orde kwamen (voor zover dit niet in strijd komt met de statistische normen, m.n. wat betreft de zeer ongelijke beantwoording van vragen). In dit laatste deel van dit hoofdstuk komen bijgevolg enkele geformuleerde hypothesen ter sprake.

C. Invloed van sociaal-, cultureel en economische kenmerken op het vrijetijds-gedrag.

Voor we beginnen aan beschrijving en interpretatie van het in dit deel beoogde doel, dient eerst een overzicht van de z.g. achtergrondvariabelen gegeven te worden. Geacht worden voor dit oogmerk relevant te zijn de volgende items:

1. sexe	8. opleiding	15. inkomen (eigen)
2. leeftijd	9. eigen beroep	16. gekorrigeerd inkomen (a.h.v. laatste twee vragen uit vragenlijst)
3. burgerlijke staat	10. eigen beroep/man/vader	
4. wel/geen kinderen	11. bezit auto	
5. aantal kinderen thuis	12. lid kerkgenootschap	17. T.V.-kijken
6. aantal kinderen thuis 0 - 15 jaar	13. lid bepaald kerkgen.	
	14. kerkgang	
7. gemiddelde leeftijd kinderen thuis 0 - 15 jaar		

TABEL 21. De 14 activiteiten en de vier schalen, gekorreleerd met 16 achtergrondvariabelen (r x 1000)

	n*	boeken lezen	bioscoopbezoek	sportbeoefening	bezoek sportwedstrijden	uitgaan	muziekbeoefening	knutselen	plantenverzorging	dierenbezit	verzamelen	kursussen	vrije expressie	andere hobby's	schouwburg/concert etc.	sport.kreat.uitgaanstype	intellectuele type	verzorgend/natuurgeoriënteerden type	totale aktiviteitsch.	aantal sign. invloeden per achtergrondvar.
sexe (man + vrouw)	250	69	-168	-315	-367	-168	- 10	-305	37	- 53	-148	- 63	-136	258	- 14	-329	32	98	-254	10
leeftijd (jong + oud)	250	-142	-440	-325	-288	-505	-135	- 45	272	170	- 81	20	-245	- 31	-209	-492	-132	209	-393	14
burgerlijke staat (ongehuwd-gehuwd)	250	-111	-410	-299	-286	-469	-190	- 99	160	255	- 21	8	-279	- 34	-197	-466	- 77	216	-375	13
kinderen (ja + neen)	158	- 12	376	82	- 29	215	- 45	70	11	- 75	122	28	59	56	144	256	39	51	226	5
aantal kinderen thuis (0 + meer)	145	15	-100	176	176	112	208	137	31	123	69	126	- 30	97	50	131	63	187	167	6
aantal kinderen thuis 0-15 jaar (0 + meer)	95	- 78	-168	120	76	81	63	- 35	- 82	56	- 3	72	- 7	- 81	112	60	- 71	- 25	24	1
gem. leeftijd kind. thuis 0-15 jaar (laag + hoog)	95	- 57	-330	- 24	189	- 56	80	107	209	46	164	152	- 58	206	22	- 49	33	279	63	5
opleiding (laag + hoog)	250	155	424	339	61	293	135	214	7	-125	202	137	239	82	382	513	230	11	477	14
eigen beroep (kode 5,6,7,8) (laag + hoog)	107	100	47	225	-222	- 22	69	143	81	86	292	160	163	- 58	408	203	222	82	259	9
eigen beroep/man/vader (laag + hoog)	229	181	164	365	- 31	231	133	148	64	- 33	196	194	199	118	492	408	257	95	420	14
auto (ja + neen)	249	33	44	- 90	116	153	85	- 98	- 63	- 60	27	- 67	3	-101	-136	- 4	- 1	-129	- 14	4
kerk (ja + neen)	249	99	168	132	90	57	4	146	-128	- 78	50	- 27	95	- 15	- 8	141	80	-108	97	6
kerkgang (vaak + nooit)	249	69	112	73	151	8	- 57	82	-111	- 26	11	- 25	34	- 70	- 60	80	48	-104	31	4
eigen inkomen (laag + hoog)	249	- 15	-252	- 48	-190	-195	- 37	21	127	144	59	141	- 47	52	7	-163	51	187	-101	8
gecorr. inkomen (laag + hoog)	233	70	187	317	31	210	168	83	49	- 36	117	210	151	13	387	340	138	33	319	11
T.V.-kijken (weinig + veel)	250	- 80	-213	-194	54	- 48	-191	-133	4	45	- 82	- 91	-187	- 40	-172	-305	- 94	- 7	-260	8
aantal sign. beïnvloedingen per activiteit		4	13	10	9	9	7	6	6	4	5	5	8	3	9	11	5	8	10	132

* Alleen die gevallen zijn opgenomen waar het kenmerk toepasbaar of bekend was. (B.v. bij "kinderen" zijn de ongehuwden buiten beschouwing gelaten).

Tabel 21 geeft de korrelatierekening weer. De lezer zal opgemerkt hebben dat er van de genoemde 17 variabelen één mist in de tabel, namelijk de faktor kerkgenootschap. De reden hiervan is het volgende: terwijl bij de 16 opgenomen variabelen, grofweg gezegd, steeds sprake is van een meer of minder, een hoger of lager etc., kan dit van het kenmerk kerkgenootschap minder gemakkelijk beweed worden. Het gevolg hiervan is -de eis van een korrelatierekening niet al te zeer negerend- dat een andere manier gevonden dient te worden om de samenhang tussen kerkgenootschap en vrijetijdsgedrag te meten. Tabellen, waarin deze samenhang zichtbaar gemaakt wordt, vergezeld door een berekende χ^2 * zijn een oplossing. De tabellen zullen, vanwege hun aantal niet hier gepresenteerd worden, maar in een bijlage (nr. T); vermelding van de χ^2 lijkt voldoende. Men wordt verwezen naar tabel 21a.

TABEL 21a. Verband kerkgenootschap en 14 vrijetijdsvariabelen, benevens 4 schalen.

	χ^2	signif.		aantal vrijheidsgraden		aktief	
						meest	minst
kerkgenootschap x boeken lezen	14.61	neen	8				
bioscoopbezoek	25.28	neen	16				
sportbeoefening	12.16	neen	12				
bezoek sportwedstrijden	9.62	neen	8				
uitgaan	25.33	ja	12			Geref.	Vrijz.herv.
muziekbeoefening	8.38	neen	8				
knutselen	14.39	neen	8				
plantenverzorging	16.27	ja	8			Herv.**	R.K.
dierenbezit	5.81	neen	8				
verzamelen	3.13	neen	4				
kursussen	5.90	neen	4				
vrije expressie	5.17	neen	4				
andere hobby's	6.49	neen	8				
schouwburg/concert/theater-bezoek	24.35	ja	12			Geref.	Herv.**
SKUT	24.20	ja	8			Geref.	Herv.**
IT	7.90	neen	8				
VNT	9.55	neen	8				
AS	16.77	ja	8			Geref.	Herv.**

* Zie bijlage S 1.

** Herv.: de midden-orthodoxen en de geref. bonders

Wat heeft de korrelatie- en χ^2 -berekening opgeleverd? We zullen een systematische inventarisering leveren. Van de $(16 + 1) \times (14 + 4) = 306$ verbanden blijken er $132 + 5 = 137$ significant te zijn (= 45%). Kamphorst en Van Besouw vonden 35% significante samenhangen (p. 43/44); wel moet onmiddellijk opgemerkt worden dat zulke percentages niet zonder meer vergelijkbaar zijn. Verder is belangwekkend om na te gaan welke achtergrondvariabelen het meest frekwent invloed hebben; leeftijd, opleiding, het eigen beroep, dan wel dat van vader of man, de burgerlijke staat, het inkomen (gecorr.), sexeverschil zijn de kenmerken welke op het eerste gezicht het meest verantwoordelijk zijn voor de spreiding in de vrijetijdsactiviteiten. Anderzijds is het eveneens boeiend te onderzoeken welke van de onderscheiden bezigheden nu het meest gevoelig blijken te zijn voor sociaal-kulturele invloeden (nl. van de bewuste kenmerken). Bovenaan staat het bioscoopbezoek, gevolgd door sportbeoefening, het bezoek aan sportwedstrijden, het uitgaan en het bezoek aan schouwburg, concertzaal of theater. Het sportieve, creatieve uitgaanstype blijkt -navenant- afhankelijk te zijn van de meeste achtergrondfactoren. Ondertussen zijn de twee hoogste korrelaties (tevens de enige twee boven de .50) de relaties tussen a. opleiding en SKUT (.513) en b. tussen leeftijd en uitgaan (-.505). Deze twee aangehaalde verbanden bieden tevens gelegenheid om duidelijk te maken hoe de korrelatietabel gelezen dient te worden. Voorbeeld a.: Naarmate de opleiding van een respondent hoger is, zal deze vaker tot het sportieve rekreatieve uitgaanstype behoren (opleiding lager ----- hoger, SKUT passief ----- actief; teken korrelatiecoëfficiënt positief). Voorbeeld b.: Naarmate de leeftijd van een respondent hoger is, zal deze minder vaak uitgaan (leeftijd jong ---- oud, uitgaan passief ---- actief; teken negatief). We zouden op deze wijze alle 306 verbanden aan een beschouwing kunnen onderwerpen; zulks is niet alleen uitermate vervelend om te lezen, maar ook weinig efficiënt. Bovendien zou het de indruk wekken dat de onderzoeker zijn lezers niet in staat achtte tot enige zelfwerkzaamheid, i.c. een kritisch doorlopen van de twee geleverde tabellen. We zullen ons dan ook beperken tot de hoogste korrelaties en wel die boven $r = .399$; deze volgen meteen hieronder.

hoe ouder men is, des te minder gaat men naar de bioscoop ($r = .440$),
des te minder gaat men uit ($r = .505$),

des te minder behoort men tot het sportieve, creatieve
uitgaanstype ($r = .492$);

voor gehuwden gelden dezelfde samenhangen ($r =$ resp. .410, .469, .466);

hoe hoger de opleiding van een respondent is, des te vaker gaat hij naar
een bioscoop ($r = .424$),

des te meer is hij het SKUT-type ($r = .513$),

des te aktiever is hij over het geheel ($r = .477$);

hoe hoger iemands beroepsprestige is, des te vaker gaat hij naar schouwburg, concertzaal of theater ($r = .408$);

hoe hoger iemands beroepsprestige is, dan wel van vader of man, des te vaker gaat hij/zij naar schouwburg, concertzaal of theater ($r = .492$), des te meer behoort hij/zij tot het SKUT-type ($r = .408$), des te aktiever is hij/zij over het geheel ($r = .420$).

In verband met wat hieronder volgt, mogen we bovenvermelde konklusies slechts voorlopig noemen. Leeftijd, burgerlijke staat, opleiding en beroep zijn klaarblijkelijk belangrijke factoren die meespelen bij iemands beslissing om deze of gene aktiviteit te ondernemen. Verleidelijk is om een bespiegeling te houden over de vraag waarom juist deze variabelen zo'n gewicht in de schaal leggen bij keuze van de vrijetijdsbesteding. Men kan zich voorstellen dat gehuwden minder tijd (over) hebben om zich aan bepaalde hobby's te wijden, om uit te gaan etc. In zulke gevallen is het verschil qua vrijetijdsbesteding o.a. te zoeken in praktische oorzaken, i.c. beschikbare tijd. Wanneer we de opleiding in ogenschouw nemen als diskriminerende faktor is de verklaring al minder direkt duidelijk; aan te voeren is het verschijnsel dat hoger opgeleiden "meer wegwijs zijn gemaakt" in de verschillende mogelijkheden, zodat hun keuze groter is. Status speelt een grote rol, wordt eveneens gezegd. Echter, bij zulk soort verklaringen blijft men vaak steken; achterliggende oorzaken zijn moeilijker aan te wijzen; we gaan dan waarschijnlijk in sociaal-psychologische richting hetgeen de onderzoeker in het geheel niet tegen de borst stuit, maar wat wel boven de bedoeling van deze rapportage uitgaat. Terugkerend tot de statistische werkelijkheid en daarbij de zojuist vermelde variabelen vergelijkend naar hun betekenis, zal de lezer een zekere argwaan bekruipen wanneer hij konstateert dat genoemde kenmerken paarsgewijs veel "op elkaar lijken"; anders gezegd: de gehuwden zullen veelal de ouderen zijn, degenen met een hoger beroep hebben meestal een hogere opleiding. Populair gezegd: logisch dus dat deze kenmerken "twee aan twee" ongeveer dezelfde bezigheden beïnvloeden. Wat is echter de werkelijke invloed van leeftijd, etc.? Het is inderdaad mogelijk om achter het antwoord op deze vraag te komen, nl. door gebruikmaking van de methode der partiële korrelatie (zie bijlage S 4); bovendien is het mogelijk om te bepalen wat de totale invloed is van een aantal variabelen als geheel op de variatie in het aktiviteitenpatroon en wel d.m.v. multiple korrelatie (zie bijlage S 4).

In tabel 21 is aangegeven op welke aantallen de korrelatie telkens is berekend. Voor de multiple en partiële korrelatierekening zullen we slechts die variabelen uitkiezen, waarbij nauwelijks of geen informatieverlies optreedt t.g.v. categorieën niet van toepassing of onbekend. Het zijn er dan 11, t.w.: sexeverschil,

leeftijd, burgerlijke staat, opleiding, eigen beroep/man/vader, autobezit, kerk-lidmaatschap, kerkgang, inkomen (eigen en gekorr.), T.V.-kijken. Er zijn 18 te verklaren variabelen, t.w. de 14 onderscheiden activiteiten en de 4 schalen. Op deze en de volgende pagina's zullen deze z.g. afhankelijke variabelen de revue passeren waarbij telkens wordt aangegeven hoeveel de 11 genoemde kenmerken bijdragen in hun verklaring van de 18, afzonderlijk (partieel) en in hun totaliteit (multiple). Nadat de eerste aldus gepresenteerd is, zal een toelichting gegeven worden ter verduidelijking.

TABEL 22. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. boeken lezen

	fraktie verklaard r-part.		na eliminatie minst sign. fraktie verklaard r-part.		herhaling uit tabel 21
1. sexe	0.01	0.12	0.02	0.15	0.07
2. leeftijd		-0.05			<u>-0.14</u>
3. burgerlijke staat		-0.04			<u>-0.11</u>
4. opleiding	0.01	0.12	0.05	0.23	<u>0.15</u>
5. eigen beroep/ man/vader		0.07			<u>0.18</u>
6. autobezit		0.04			0.03
7. kerklid- maatschap		0.02			0.10
8. kerkgang		0.06	0.01	0.12	0.07
9. eigen in- komen		0.03			-0.01
10. gekorr. in- komen		-0.05			0.07
11. T.V.-kijken		0.04			-0.08
fraktie verklaard 0.08			0.08		
door alle 11 resp.					
overgebleven variabelen					

Toelichting: in de eerste kolom, onder fraktie verklaard, wordt aangegeven welk deel van de variatie in de te verklaren variabele (i.c. boeken lezen) door elk der 11 variabelen afzonderlijk wordt verklaard (door sexe 1%, door opleiding 1%; wanneer geen getal staat weergegeven, betekent zulks een te verwaarlozen bijdrage tot de verklaring van de bewuste variabele). Als laatste getal is telkens vermeld hoeveel procent de 11 kenmerken in hun totaal verklaren. De

tweede kolom geeft de partiële korrelatie weer tussen de te verklaren faktor en elk der verklarende kenmerken; dit is dus de "werkelijke" korrelatie tussen de variabelen, nl. met uitschakeling van de invloed van andere. De derde en vierde kolom zijn analoog aan de eerste twee, met dit verschil dat de minst significante variabelen (signifikantiegrens 5%) zijn weggelaten; de weergave is zogezegd wat pregnanter dan in kolom 1 en 2. Wat betreft de partiële korrelaties nog een opmerking: interessant is nu de vergelijking tussen deze korrelaties "van hogere orde" en de verbanden uit tabel 21. Na te gaan is nu welke korrelaties echt en welke schijn waren. T.b.v. de lezer zijn de betrokken korrelaties uit tabel 21 -afgerond- nog eens herhaald (5e kolom).

Verder dient nog van het volgende nota genomen te worden:

De som van de "frakties verklaard" kan nooit hoger zijn dan het totaal, echter wel lager. In dit laatste geval zijn de bijdragen welke de variabelen samen met andere kunnen geven buiten beschouwing gelaten. Vermeld zijn steeds frakties welke enkel en alleen toegeschreven kunnen worden aan het betrokken item.

Ons nu weer meer bepalend bij de resultaten van tabel 22, merken we op dat de aangevoerde achtergrondvariabelen slechts weinig vermogen te verklaren inzake het lezen van boeken voor ontspanning. Leek in eerste instantie leeftijd, burgerlijke staat, opleiding en het beroep enige invloed te hebben, verdere analyse bracht aan het licht dat sexeverschil en opleiding dan toch nog iets betekenen, en wel in deze zin dat vrouwen en personen met een hogere opleiding meer lezen dan mannen resp. personen met een lagere opleiding. Afgezien van deze geringe verschillen mogen we konkluderen dat in Wageningen het voor je plezier een boek lezen een bezigheid is die nauwelijks afhangt van de in het onderzoek opgenomen sociaal-kulturele kenmerken. Wat de onderzoeker enigszins verbaast is het feit dat klaarblijkelijk het kijken naar de televisie nauwelijks een beletsel vormt eens lekker onder uit te zakken met een fijn boek. (Wel zij bij deze opmerking aangetekend dat niet gevraagd is naar het tijdstip waarop men boeken leest). We laten nu de lektuur voor wat ze is en gaan onze aandacht besteden aan een activiteit die per se noopt zich buitenshuis te begeven: het bioscoopbezoek.

TABEL 23. Multiple en partiële korrelatie ter verklaring van het bezoeken van een bioscoop.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe		0.003			<u>-0.17</u>
2. leeftijd	0.02	-0.18	0.03	-0.22	<u>-0.44</u>
3. burgerlijke staat	0.02	-0.20	0.04	-0.24	<u>-0.41</u>
4. opleiding	0.05	0.29	0.09	0.35	<u>0.42</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.02	-0.18	0.02	-0.16	<u>0.16</u>
6. autobezit	0.01	-0.09			0.04
7. kerklid- maatschap		0.07			<u>0.17</u>
8. kerkgang		0.08	0.03	0.20	<u>0.11</u>
9. eigen inkomen		-0.06			<u>-0.25</u>
10. gekorr. in- komen		0.09			<u>0.19</u>
11. T.V.-kijken		-0.07			<u>-0.21</u>

Zie omschrijving in tabel 22.

We zullen deze niet
steeds herhalen.

Wat het eerst opvalt is het veel grotere totale verklaarde deel der variatie van het bioscoopbezoek in vergelijking met het lezen van een boek. Bijna 40% wordt verklaard, waarvan een relatief belangrijk deel wordt opgeëist door het opleidingsniveau; eveneens van belang zijn het leeftijdsverschil, de burgerlijke staat, het beroep.

Men leze de tabel als volgt: hoe meer bioscoopbezoek, naarmate/indien men

- een hogere opleiding heeft; in de Wageningse situatie behoeft zulks niemand te verbazen wanneer men let op het -veelal- studentenpubliek dat de voorstellingen van de Filmliga bezoekt,
- jonger is (Let wel: de invloed van de opleiding is uitgeschakeld!)
- ongehuwd is (Let wel: de invloed van b.v. de faktor leeftijd is uitgeschakeld!)
- zelf, dan wel man of vader, een lager beroep heeft. (Let wel: de invloed van de opleiding is uitgeschakeld!) De oorspronkelijke korrelatie (+ 0.16) deed het omgekeerde veronderstellen, hetgeen waarschijnlijk veroorzaakt werd door de faktor opleiding.

Oorspronkelijk significante relaties kunnen na verdere analyse dit predikaat niet meer dragen.

De volgende aktiviteit welke we aan een nadere uitwerking willen onderwerpen is de sportbeoefening; zie tabel 24.

TABEL 24. Multiple en partiële korrelatie ter verklaring van het beoefenen van één of meer takken van sport.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe	0.07	-0.30	0.07	-0.31	<u>-0.31</u>
2. leeftijd	0.02	-0.16	0.02	-0.16	<u>-0.32</u>
3. burgerlijke staat	0.02	-0.17	0.02	-0.17	<u>-0.30</u>
4. opleiding	0.02	-0.15	0.01	-0.14	<u>0.34</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.04	0.25	0.08	0.32	<u>0.36</u>
6. autobezit	0.02	-0.15	0.02	-0.18	-0.09
7. kerklidmaat- schap		0.02			<u>0.13</u>
8. kerkgang		0.06	0.01	0.12	0.07
9. eigen inkomen		0.05			-0.05
10. gekorr. in- komen		0.03			<u>0.32</u>
11. T.V.-kijken		-0.03			<u>-0.19</u>
	0.33		0.32		

Ook nu geldt als eerste opmerking dat een relatief groot deel van de variatie door de opgenomen factoren wordt verklaard: 1/3 deel. Het belangrijkste is het sexeverschil: mannen zijn sportiever dan vrouwen. Gewicht in de verklarings-schaal legt verder het beroep: hoe hoger dit aangemerkt staat des te meer sport er beoefend wordt. Tenslotte betekent dat jong zijn, de ongehuwde staat, een lagere opleiding (i.t.t. de oorspronkelijke korrelatie) en autobezit de kans op sportbeoefening doet toenemen.

Ligt de situatie bij het bezoek aan sportwedstrijden anders dan bij de aktieve sportbeoefening? Tabel 25 geeft de gewenste informatie.

TABEL 25. Multiple en partiële korrelatie ter verklaring van het bezoeken van sportwedstrijden.

	fraktie verklaard	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
		r-part.	fraktie verklaard r-part.	
1. sexe	0.15	-0.42	0.16 -0.42	<u>-0.37</u>
2. leeftijd	0.03	-0.19	0.03 -0.20	<u>-0.29</u>
3. burgerlijke staat	0.02	-0.15	0.01 -0.13	<u>-0.29</u>
4. opleiding	0.03	-0.19	0.03 -0.19	0.06
5. eigen beroep/ man/vader		0.06		-0.03
6. autobezit		0.002		<u>0.12</u>
7. kerklid- maatschap	0.01	-0.13	0.01 -0.13	0.09
8. kerkgang	0.03	0.20	0.03 0.20	<u>0.15</u>
9. eigen inkomen		0.04		<u>-0.19</u>
10. gekorr. in- komen		0.03		0.03
11. T.V.-kijken		0.07		0.05
	0.30		0.28	

Evenals bij de sportbeoefening laat bij het bezoek aan sportwedstrijden ongeveer 1/3 deel der variatie zich verklaren door de 11 gebruikte variabelen. Weer is het sexeverschil het meest van belang; de helft van het verklaarde deel is zelfs puur voor rekening van dat verschil. Leeftijd, burgerlijke staat en opleiding reageren eender als bij de sportbeoefening; kerklidmaatschap en bezoek aan sportwedstrijden gaan enigszins samen (i.t.t. de oorspronkelijke korrelatie). Daarentegen blijkt dat hoe minder men een kerkdienst bezoekt, des te meer men aan te treffen is op het sportterrein als bezoeker.

De volgende vrijetijdsbezigheid is het uitgaan; onderstaande tabel laat zien waar het bezoek aan een café, restaurant of dansgelegenheid van afhankelijk is.

TABEL 26. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. het uitgaan.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe	0.01	-0.10	0.01	-0.14	<u>-0.17</u>
2. leeftijd	0.06	-0.29	0.07	-0.30	<u>-0.50</u>
3. burgerlijke staat	0.03	-0.19	0.03	-0.20	<u>-0.47</u>
4. opleiding		0.05			<u>0.29</u>
5. eigen beroep/ man/vader		0.07	0.03	0.21	<u>0.23</u>
6. autobezit		0.08			<u>0.15</u>
7. kerklid- maatschap		-0.03			0.06
8. kerkgang		0.06			0.01
9. eigen inkomen		0.05			<u>-0.19</u>
10. gekorr. in- komen		0.02			<u>0.21</u>
11. T.V.-kijken	0.01	0.14	0.01	0.14	-0.05
	0.33		0.32		

Opnieuw wordt 1/3 deel van de variatie van een variabele verklaard, nu betreft het 't uitgaan. Hoe jonger men is, des te meer gaat men uit; dit geldt tevens voor de ongehuwden en de mannen. Van enig belang is ook het T.V.-kijken: in de oorspronkelijke korrelatie was geen samenhang te bespeuren, nu blijkt een zwak significante relatie in de richting te wijzen dat naarmate men meer T.V. kijkt, men meer uitgaat; niet weinigen zullen een omgekeerd verband verwacht hebben. Bepalen wij ons nu bij de muziekbeoefening (tabel 27).

TABEL 27. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. muziekbeoefening.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe		0.03			-0.01
2. leeftijd		0.04			<u>-0.14</u>
3. burgerlijke staat	0.01	-0.12	0.02	-0.14	<u>-0.19</u>
4. opleiding		-0.01			<u>0.14</u>
5. eigen beroep/ man/vader		-0.06			<u>0.13</u>
6. autobezit	0.01	0.11	0.01	0.12	0.08
7. kerklid- maatschap		0.04			0.004
8. kerkgang		-0.04			-0.06
9. eigen inkomen		0.01			-0.04
10. gekorr. in- komen	0.02	0.16	0.03	0.19	<u>0.17</u>
11. T.V.-kijken	0.01	-0.11	0.01	-0.11	<u>-0.19</u>
	0.11		0.10		

Muziekbeoefening blijkt in veel mindere mate afhankelijk te zijn van de gehanteerde kenmerken dan het in voorgaande bezigheden het geval was. Ruim 10% van de variatie wordt verklaard; ongehuwden, degenen die geen auto bezitten, beter-
gesitueerden en T.V.-mijders zijn eerder onder de muzikale Wageningers te vinden dan hun tegenhangers.

Behoren de knutselaars tot bepaalde bevolkingsgroepen? Weldra zullen we enig inzicht krijgen in het antwoord op deze vraag (vgl. tabel 28).

TABEL 28. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. het knutselen.

	fraktie verklaard	r-part.	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
			fraktie verklaard	r-part.	
1. sexe	0.08	-0.30	0.10	-0.32	<u>-0.30</u>
2. leeftijd		0.03			-0.04
3. burgerlijke staat	0.02	-0.15	0.02	-0.15	-0.10
4. opleiding		-0.03			<u>0.21</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.01	0.12	0.02	0.15	<u>0.15</u>
6. autobezit		-0.07			-0.10
7. kerklid- maatschap		0.08	0.01	0.11	<u>0.15</u>
8. kerkgang	0.01	-0.10			0.08
9. eigen inkomen		0.07	0.01	0.10	0.02
10. gekorr. in- komen	0.01	-0.11	0.02	-0.14	0.08
11. T.V.-kijken	0.01	-0.09			<u>-0.13</u>
	0.17		0.16		

Het verklaarde deel van de variatie aangaande het knutselen is nauwelijks 1/5. Niemand zal het verbazen dat mannen meer knutselen dan vrouwen; knutselaars zijn ook de ongehuwden, de mensen uit de hogere beroepssferen, degenen die regelmatig naar de kerk gaan, de lagere inkomensgroepen (de oorspronkelijke relatie wees in omgekeerde richting, waarschijnlijk als gevolg van de invloed van het beroep), degenen die weinig T.V.-kijken. De korrelaties zijn echter -uitgezonderd die met het sexeverschil- laag.

Tabel 29 laat zien welke factoren het verzorgen van planten en het tuinieren beïnvloeden.

TABEL 29. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. het verzorgen van planten.

	fraktie verklaard	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
		r-part.	fraktie verklaard r-part.	
1. sexe		0.05		0.04
2. leeftijd	0.05	0.22	0.08 0.29	<u>0.27</u>
3. burgerlijke staat		0.003		<u>0.16</u>
4. opleiding		-0.05		0.01
5. eigen beroep/ man/vader	0.01	0.11	0.01 0.11	0.06
6. autobezit		0.03		-0.06
7. kerklid- maatschap		-0.05	0.02 -0.13	<u>-0.13</u>
8. kerkgang		-0.03		<u>-0.11</u>
9. eigen inkomen		-0.01		<u>0.13</u>
10. gekorr. inkomen		-0.002		0.05
11. T.V.-kijken		0.01		0.004
	0.12		0.11	

Ruim 10% van de variatie wordt verklaard; hoe ouder men is en hoe hoger iemands beroep is, des te meer wijdt men zich aan de verzorging van planten.

We zijn benieuwd of de dierenliefhebbers zich ook onder deze groepen bevinden. (zie tabel 30).

TABEL 30. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. dierenbezit.

	fraktie verklaard	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
		r-part.	fraktie verklaard r-part.	
1. sexe	0.01	-0.11		-0.05
2. leeftijd		-0.03		<u>0.17</u>
3. burgerlijke staat	0.03	0.18	0.05 0.24	<u>0.26</u>
4. opleiding	0.02	-0.15	0.01 0.11	<u>-0.13</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.01	0.11		-0.03
6. autobezit		0.02		-0.06
7. kerklid- maatschap	0.01	-0.08		-0.08
8. kerkgang		0.01		-0.03
9. eigen inkomen		0.01		<u>0.14</u>
10. gekorr. inkomen		-0.03		-0.04
11. T.V.-kijken		-0.05		0.04
	0.11		0.08	

Ook bij het dierenbezit is het verklaarde deel gering: ruim 10%. In vergelijking met de meer op het groen georiënteerden kunnen we konkluderen dat de dierenliefhebbers een enigszins ander type zijn: het zijn de mannen, de gehuwden, degenen met een lagere opleiding, een hoger beroep en zijnde lidmaat van een kerk. Verdergaand met de analyse van de hobbyïst, komen we bij de verzamelaars; tabel 31 geeft de verlangde informatie.

TABEL 31. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. het verzamelen.

	fraktie verklaard	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
		r-part.	fraktie verklaard r-part.	
1. sexe	0.01	-0.11		<u>-0.15</u>
2. leeftijd		-0.07		-0.08
3. burgerlijke staat		0.05		-0.02
4. opleiding	0.01	0.11	0.05 0.22	<u>0.20</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.01	0.08		<u>0.20</u>
6. autobezit	0.01	0.10		0.03
7. kerklid- maatschap		0.003		0.05
8. kerkgang		0.01		0.01
9. eigen inkomen		0.06		0.06
10. gekorr. in- komen	0.01	-0.10		<u>0.12</u>
11. T.V.-kijken		-0.04		-0.08
	0.08		0.05	

Het verzamelen is klaarblijkelijk slechts in geringe mate afhankelijk van de gebruikte variabelen; 8% wordt door deze verklaard. De verzamelaars dient men te zoeken onder mannen, mensen met een hogere opleiding, een hoger beroep, degenen die geen auto bezitten en de lagere inkomensgroepen (dit laatste i.t.t. wat oorspronkelijk het geval leek te zijn). Van de lezer wordt nog enig doorzettingsvermogen verlangd ten einde van de verklaring van de resterende activiteiten op de hoogte te kunnen worden gesteld. Aan de beurt is nu het volgen van één of meer kursussen. Men vergelijk tabel 32.

TABEL 32. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. het volgen van kursussen.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe		-0.05			-0.06
2. leeftijd		0.03			0.02
3. burgerlijke staat		-0.01			0.01
4. opleiding		-0.03			<u>0.14</u>
5. eigen beroep/ man/vader		0.07			<u>0.19</u>
6. autobezit		0.01			-0.07
7. kerklid- maatschap		-0.03			-0.03
8. kerkgang		0.02			-0.02
9. eigen inkomen		0.05			<u>0.14</u>
10. gekorr. in- komen		0.06	0.04	0.20	<u>0.21</u>
11. T.V.-kijken	0.01	-0.08			-0.09
	0.06		0.04		

Het volgen van kursussen is klaarblijkelijk een bezigheid welke vrijwel onafhankelijk van de hier ten tonele gevoerde sociaal-kulturele kenmerken. T.V.-minnaars volgen in mindere mate een cursus dan hun opponenten; achteraf lijkt een hoger inkomen garant te staan voor een grotere kans zich -met welke bedoeling dan ook- meer kennis te verwerven.

Waarschijnlijk zijn er onder de lezers sommigen welke de mening zijn toegedaan dat beoefenaars van vrije expressie personen zullen zijn, voortkomend uit zeer specifieke lagen der bevolking. Aanstonds zal duidelijk zijn in hoeverre een soort intuïtief volksgevoelen berust op feiten welke daarmee instemmen; zie tabel 33.

TABEL 33. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. het beoefenen van vrije expressie.

	fraktie verklaard	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
		r-part.	fraktie verklaard r-part.	
1. sexe	0.01	-0.10		<u>-0.14</u>
2. leeftijd	0.01	-0.12	0.01 -0.11	<u>-0.24</u>
3. burgerlijke staat	0.04	-0.21	0.06 -0.25	<u>-0.28</u>
4. opleiding		0.002		<u>0.24</u>
5. eigen beroep / man/vader		0.06		<u>0.20</u>
6. autobezit		-0.03		0.003
7. kerklid- maatschap		0.07	0.01 0.12	0.10
8. kerkgang		-0.01		0.03
9. eigen inkomen	0.01	0.13	0.03 0.19	-0.05
10. gekorr. in- komen		-0.05		<u>0.15</u>
11. T.V.-kijken		-0.05		<u>-0.19</u>
	0.16		0.14	

Het verklaarde deel is niet aanzienlijk (16%). Lijken oorspronkelijk opleiding en beroep in belangrijke mate bepalend te zijn voor het al dan niet beoefenen van vrije expressie, bij nadere analyse wordt hierop teruggekomen; de populaire -bovengenoemde- gedachtengang wordt in dit opzicht niet bewaarheid. Burgerlijke staat is een belangrijke faktor, in deze zin dat ongehuwden vaker tot de "vrije expressionisten" behoren dan de gehuwden; aktiever in dezen zijn ook de mannen (!), de jongeren, en degenen met een hoger inkomen.

Bepalen we ons nu bij een wat indifferente groep liefhebberijen: andere hobby's. Er zij aan herinnerd dat de belangrijkste onder deze zijn borduren etc., puzzelen en fotograferen. Tabel 34 geeft de uitslag.

TABEL 34. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. andere hobby's.

	fraktie verklaard	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
		r-part.	fraktie verklaard r-part.	
1. sexe	0.10	0.32	0.11 0.34	<u>0.26</u>
2. leeftijd		0.06		-0.03
3. burgerlijke staat	0.01	-0.13		-0.03
4. opleiding		0.07	0.02 0.15	<u>0.24</u>
5. eigen beroep/ man/vader		0.05		<u>0.20</u>
6. autobezit	0.02	-0.13	0.01 -0.13	0.003
7. kerklid- maatschap	0.01	0.09		0.10
8. kerkgang		-0.07		0.03
9. eigen inkomen		0.06		-0.05
10. gekorr. in- komen		-0.05		<u>0.15</u>
11. T.V.-kijken		0.06		<u>-0.19</u>
	0.15		0.14	

Het verklaarde deel is vrijwel even groot als bij de vorige aktiviteit. Niet verwonderlijk is dat het sexeverschil het grootste deel hiervan voor zijn rekening neemt: de vrouwen zijn het die borduren, naaien etc. Degenen die een auto bezitten hebben eveneens meer andere hobby's dan de niet-autobezitters.

Inmiddels zijn we bij de becommentariëring gevorderd tot de laatste der 14 aktiviteiten, het schouwburg-, concert- en theaterbezoek (tabel 35).

TABEL 35. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. het schouwburgbezoek.

	fraktie verklaard	r-part.	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
			fraktie verklaard	r-part.	
1. sexe	0.01	0.14	0.01	0.13	-0.01
2. leeftijd		0.003			<u>-0.21</u>
3. burgerlijke staat		-0.05			<u>-0.20</u>
4. opleiding	0.01	0.10	0.01	0.13	<u>0.38</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.05	0.26	0.08	0.32	<u>0.49</u>
6. autobezit	0.02	-0.17	0.02	-0.15	<u>-0.14</u>
7. kerklid- maatschap		-0.04			-0.01
8. kerkgang		-0.01			-0.06
9. eigen inkomen	0.02	-0.16	0.04	-0.22	0.01
10. gekorr. in- komen		0.07			<u>0.39</u>
11. T.V.-kijken		0.06			<u>-0.17</u>
	0.32		0.30		

Het verklaarde deel van de variatie van het schouwburgbezoek is relatief vrij hoog: ongeveer 1/3. Men gaat vaker naar de schouwburg naarmate men behoort tot een hogere beroepskategorie, de opleiding hoger is, -merkwaardigerwijze- het eigen inkomen lager is; schouwburgbezoekers vindt men eveneens meer onder vrouwen en onder autobezitters.

Een opmerking dient nog gemaakt te worden over de samenhang inkomen - schouwburgbezoek. In eerste instantie blijkt het schouwburgbezoek toe te nemen naarmate het (gecorrigeerde) inkomen hoger is; bij nadere analyse moet gekonkludeerd worden dat dit voornamelijk terug te voeren is op de hoogte van beroep en opleiding. Primair differentieert het eigen inkomen niet, naderhand gaat een lager eigen inkomen samen met meer schouwburgbezoek. Wanneer we bedenken dat studenten (en scholieren) veelal tot deze groep behoren en het feit in gedachten houden dat dezen gebruik (kunnen) maken van de faciliteiten van het Cultureel Jongeren Paspoort -hetgeen o.a. halvering van toegangsprijzen betekent- mogen we het resultaat van het verdere speurwerk als plausibel aanmerken.

De 14 activiteiten zijn nu uitputtend behandeld; rest ons nog eenzelfde handelwijze toe te passen op 3 ontwikkelde schalen en de totaalscore. Allereerst komt aan de orde het sportieve-kreatieve uitgaanstype (tabel 36).

TABEL 36. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. SKUT.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe	0.04	-0.28	0.05	-0.29	<u>-0.33</u>
2. leeftijd	0.03	-0.24	0.03	-0.26	<u>-0.49</u>
3. burgerlijke staat	0.03	-0.24	0.04	-0.28	<u>-0.47</u>
4. opleiding		0.08	0.01	0.11	<u>0.51</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.01	0.16	0.03	0.23	<u>0.41</u>
6. autobezit		-0.10	0.01	-0.12	-0.004
7. kerklid- maatschap		0.004			<u>0.14</u>
8. kerkgang		0.09	0.01	0.14	0.08
9. eigen inkomen		0.01			<u>-0.16</u>
10. gekorr. in- komen		0.03			<u>0.34</u>
11. T.V.-kijken		-0.09			<u>-0.30</u>
	0.49		0.49		

Bij de verklaring van het SKUT-type wordt het tot nog toe grootste verklaarde deel der variatie gevonden: bijna de helft. De aktieven onder dit type moet de lezer zoeken onder de mannen, de jongeren, de ongehuwden, de hogeropgeleidden, degenen met een hoger beroep, de autobezitters en de kerkgangers. Wippler vond als hoogste verklaarde deel: 44,8% en wel bij het vitaal-expansief vrijetijds-gedrag (1968, p. 118a)*.

Vervolgens besteden we aandacht aan het intellektuele type (IT); vgl. tabel 37.

* Daartoe behoren: sportbeoefening, naar 't zwembad of strand gaan, dansen, bijeenkomsten van verenigingen bezoeken, bioscoopbezoek. Kamphorst en Van Besouw vonden als hoogste percentage 44.3% en wel voor de verklaring van de kerkgang. Daar we deze aktiviteit hebben gebruikt als verklarende faktor, moeten we dus nagaan welke het op één na hoogste percentage "verklaard" is, dit betreft het bioscoopbezoek (37.2%). Helemaal vergelijkbaar zijn deze cijfers niet: bij Kamphorst en Van Besouw gaat het om 1 enkele aktiviteit (bioscoopbezoek), bij Wippler om een kluster van 5, bij ons om een kluster van 8 aktiviteiten, waarvan sommige op hun beurt weer samengesteld zijn uit andere.

TABEL 37. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. IT.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe	0.01	0.10	0.02	0.14	0.03
2. leeftijd		-0.07			<u>-0.13</u>
3. burgerlijke staat		-0.02			-0.08
4. opleiding	0.02	0.15	0.08	0.29	<u>0.23</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.01	0.10			<u>0.26</u>
6. autobezit		0.04			-0.001
7. kerkgenoot- schap		0.01			0.08
8. kerkgang		0.06	0.01	0.11	0.05
9. eigen inkomen		0.06			0.05
10. gekorr. in- komen		-0.08			<u>0.14</u>
11. T.V.-kijken		0.03			-0.09
	0.11		0.11		

In schrille tegenstelling tot het relatief hoge verklaarde deel der variatie van het SKUT-type staat het geringe percentage (niet meer dan 11%) van het intellectuele type. Afgaande op de onderdelen van de IT-schaal (lezen, volgen van kursussen en verzamelen) wekt dit echter geen verwondering. Waar dan nog sprake van invloed is, moet deze gezocht worden onder het sexeverschil, de opleiding en het beroep: vrouwen, hogeropgeleiden en diegenen met een hoger beroep behoren tot het intellectuele type.

Het derde type is het verzorgende, op de natuurgeoriënteerde (VNT), waarvan het cijfermateriaal is te vinden in tabel 38.

TABEL 38. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. VNT.

	fraktie verklaard	r-part.	na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
			fraktie verklaard	r-part.	
1. sexe	0.01	0.12	0.03	0.17	0.10
2. leeftijd	0.01	0.11	0.06	0.26	<u>0.21</u>
3. burgerlijke staat		0.05			<u>0.22</u>
4. opleiding		-0.06			0.01
5. eigen beroep/ man/vader	0.02	0.13	0.02	0.15	0.10
6. autobezit		-0.04			<u>-0.13</u>
7. kerkgenoot- schap		-0.02			<u>-0.11</u>
8. kerkgang		-0.05			<u>-0.10</u>
9. eigen inkomen		0.04			<u>0.19</u>
10. gekorr. in- komen		-0.05			0.03
11. T.V.-kijken		-0.02			-0.01
	0.12		0.11		

Ook nu wordt slechts een klein percentage verklaard: 12%. Bijdragen tot de verklaring leveren -evenals bij het vorige type- het sexeverschil en de hoogte van het beroep. Tot dit type kunnen gerekend worden de vrouwen, de ouderen, degenen met een hoger beroep.

Na de 14 activiteiten zijn nu eveneens de 3 gevormde schalen de revue gepasseerd; tot slot gaan we na wie de aktieven zijn, zonder ons af te vragen om welk soort aktiviteit het gaat. De aktiviteitschaal of totaalscore komt dus aan bod, en wel in tabel 39.

TABEL 39. Multiple en partiële korrelatie m.b.t. AS.

	fraktie		na eliminatie minst sign.		herhaling uit tabel 21.
	verklaard	r-part.	verklaard	r-part.	
1. sexe	0.02	-0.16	0.03	-0.21	<u>-0.25</u>
2. leeftijd	0.01	-0.14	0.01	-0.14	<u>-0.39</u>
3. burgerlijke staat	0.03	-0.21	0.03	-0.20	<u>-0.38</u>
4. opleiding		0.06			<u>0.48</u>
5. eigen beroep/ man/vader	0.03	0.21	0.14	0.41	<u>0.42</u>
6. autobezit		-0.07			-0.01
7. kerkgenoot- schap		0.02			0.10
8. kerkgang		0.03			0.03
9. eigen inkomen		0.04			-0.10
10. gekorr. in- komen		-0.02			<u>0.32</u>
11. T.V.-kijken		-0.04			<u>-0.26</u>
	0.34		0.33		

Ruim 1/3 deel van de variatie van het totaal der activiteiten wordt verklaard; na het voorgaande is dit geen bevreedend resultaat daar het ligt tussen de percentages van de drie schalen. De meest aktieven moeten gezocht worden onder de mannen, de jongeren, de ongehuwden en degenen met een hoger beroep.

Het zal de lezer waarschijnlijk na deze serie tabellen ietwat duizelen, vandaar dat we een samenvatting van de resultaten zullen geven, een ruwe schets van het tot nog toe geleverde. Beginnen we door puntsgewijs de invloed der achtergrondvariabelen op de activiteiten te vermelden.

Het lezen van boeken wordt vaker gedaan door:

vrouwen en
mensen met een hogere opleiding.

Bioscoopbezoekers komt men het meest tegen onder:

mensen met een hogere opleiding,
ongehuwden,
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige,
jongeren en
autobezitters.

Sport wordt meer beoefend door:

mannen,
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige,
ongehuwden,
jongeren,
mensen met een lagere opleiding en
autobezitters.

Bezoekers van sportwedstrijden treft men aan onder:

mannen,
mensen die zelden of nooit een kerkdienst bijwonen,
jongeren,
mensen met een lagere opleiding,
ongehuwden en
leden van een kerkgenootschap.

Uitgaan (in beperkte zin: café, restaurant, dansgelegenheid) is een geliefkoosde vrijetijdsbesteding van:

jongeren,
ongehuwden,
mannen en
T.V.-kijkers (!)

Muziekbeoefenaars zijn met name:

mensen met een hoger inkomen,
ongehuwden,
mensen die geen auto bezitten en
mensen die zelden T.V.-kijken.

Knutselen wordt het meest gedaan door:

mannen,
ongehuwden,
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige,
mensen met een lager inkomen,
mensen die regelmatig naar de kerk gaan en
mensen die weinig T.V.-kijken.

Het verzorgen van planten behoort tot de liefhebberijen van:

ouderen en
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige.

De dierenliefhebbers zijn aan te treffen onder:

gehuwden,
mensen met een lagere opleiding,
mannen,
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige en
leden van een kerkgenootschap.

Verzamelaars zijn veelal:

mannen,
mensen met een hogere opleiding,
mensen die geen auto bezitten,
mensen uit de lagere inkomensgroepen en
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige.

Het volgen van kursussen is typerend voor:

degenen die weinig naar de T.V.-kijken.

Het beoefenen van vrije expressie komt het meest voor bij:

ongehuwden,
mensen met een hoger inkomen,
jongeren en
mannen.

De beoefenaren van andere hobby's (w.o. borduren, fotograferen, puzzelen) vindt men onder:

vrouwen,
autobezitters,
ongehuwden en
onkerkelijken.

Het schouwburgbezoek behoort tot de "bon ton" van:

mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige,
autobezitters,
mensen uit de lagere inkomensgroepen,
vrouwen en
mensen met een hogere opleiding.

Degenen die behoren tot het sportieve, creatieve uitgaanstype zijn vooral:

mannen,
jongeren,
ongehuwden en
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige.

Het intellectuele type komt het meest voor bij:

mensen met een hogere opleiding,
vrouwen en
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige.

Het verzorgende, op de natuur-georiënteerde type is dat van:

mensen met een hogere opleiding,
vrouwen en
ouderen.

Het meest actief (gemeten m.b.v. de aktiviteitschaal) zijn:

ongehuwden,
mensen uit een milieu met een hoger beroepsprestige,
mannen en
jongeren.

Het voorgaande willen we ook nog eens van uit een enigszins andere inval bekijken met enkele opmerkingen betreffende de vraag welke activiteiten het meest door de gehanteerde onafhankelijke variabelen zijn beïnvloed. Het gaat dan dus om bezigheden waarvan gesteld kan worden dat deelname in elk geval gestimuleerd wordt door het blote feit dat men behoort tot een bepaalde sociaal-ekonomisch-kulturele bevolkingsgroep. Daarbij dient te worden aangetekend dat beïnvloeding van deze zijde niet als alles bepalend kan worden aangemerkt: het verklaarde deel der variatie was immers nooit hoger dan 50%. Ondertussen wordt door genoemde kenmerken belangrijke invloed uitgeoefend op het bezoeken van een bioscoop, het beoefenen van een of meer takken van sport, het bezoeken van sportwedstrijden, het uitgaan in engere zin en het bezoeken van schouwburg, concertzaal of theater. Opmerkelijk is dat deze vijf alle activiteiten zijn waarvoor men vrijwel altijd verplicht is zich buitenshuis te begeven. Bovendien zijn het vijf van de acht onderdelen waaruit de schaal van het sportieve-, creatieve- uitgaanstype bestaat; een deel van het SKUT-type is -meer algemeen geformuleerd- te omschrijven als naar buiten gericht. Bij nadere analyse van de 14 schaal-onderdelen blijken juist de daarbij behorende tijdspasseringen in relatief hoge mate af te hangen van de sociale kontekst van de vrijetijdsbesteder. De klusteranalyse m.b.v. de methode van McQuitty resulteerde in 3 te onderscheiden vrijetijdstypen: SKUT, IT, VNT. Inwerking van achtergrondvariabelen laat een ietwat andere sortering zien -althans wanneer we als maatstaf nemen de grootte van het verklaarde deel der variatie- nl. een naar buiten en een naar binnen gericht type.

Voor de zojuist gegeven beschouwing gold voornamelijk als norm de grootte van het verklaarde deel der variatie. Er zijn nog andere invalshoeken mogelijk; we kunnen elk der afhankelijke en onafhankelijke variabelen ordenen naar mate van afhankelijkheid resp. invloed. Een vergelijking tussen de eerste toetsing (zie tabel 21) en de tweede toetsing (zie de tabellen 22-39) kan zulks vergezellen. Een volledig overzicht biedt tabel 40, waarbij de pretentie geen andere is dan de lezer een samenvatting in één ogen-blik te bieden van het resultaat tot nog toe.

TABEL 40. Beknopt overzicht van het resultaat tot nog toe; tevens vergelijking tussen de eerste en tweede toetsing*.

		afhankelijke variabelen	boeken lezen	bioscoopbezoek	sportbeoefening	bezoek sportwedstr.	uitgaan	muziekbeoefening	knutselen	plantenverz.	dierenbezit	verzamelen	kursussen	vrije expressie	andere hobby's	schouwburg	SKUT	IT	VNT	AS	1e toetsing in vgl. met 2e toetsing; aantal sign.korre- laties:						
			richting (weinig → veel)																	gelijk	minder	meer	pos./neg.				
onafhankelijke variabelen																				tot.	+	-					
1. sexe	1e		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	10	1	9			
(man → vrouw)	2e		+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	14	5	9	9	1	5
2. leeftijd	1		-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	14	3	11			
(jong → oud)	2		-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	9	2	7	9	5	
3. burgerlijke staat	1		-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	2	11			
(ongehuwd → gehuwd)	2		-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	1	10	9	4	2
4. opleiding	1		+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	14	13	1			
(laag → hoog)	2		+	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	8	5	3	6	7	1 1
5. eigen beroep/man/vader	1		+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	14	14	0			
(laag → hoog)	2		-	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	11	10	1	7	6	3 1
6. autobezit	1		-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2			
(wel → niet)	2		-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2	4	1	3	5
7. kerklidmaatschap	1		+	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	6	4	2			
(wel → niet)	2		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	3	1	2	0	6	3
8. kerkgang	1		+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2			
(vaak → nooit)	2		-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	3	1
9. eigen inkomen	1		-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	8	4	4			
(laag → hoog)	2		-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	2	1	1	0	8	2
10. gekorr. inkomen	1		+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	11	11	0			
(laag → hoog)	2		-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-	3	1	2	1	9	1 1
11. T.V.-kijken	1		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	0	8			
(weinig → veel)	2		-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	3	2	6	2
tot.	1		4	10	8	6	8	6	5	5	4	4	4	7	2	7	9	4	6	7	106						
	2		2	5	6	6	4	4	6	2	5	5	1	4	4	5	4	3	3	4	73						
																				45 58 25 3							

*
+ : korrelatie is sign. positief
- : korrelatie is sign. negatief

Horizontale lezing van tabel 40 biedt de volgende informatie. De invloed van sexe, leeftijd, burgerlijke staat, opleiding en beroep, welke bij de eerste toetsing reeds zeer belangrijk was, is, wat betreft het aantal keren significante samenhang niet veel gewijzigd. De vermeende invloed uit de eerste toetsing van het inkomen, is na tweede toetsing vrijwel verdwenen. Vertikale lezing leert ons dat in sommige gevallen de significante verbanden -in aantal- gehalveerd zijn, en andere gelijk zijn gebleven, maar ook zijn toegenomen.

D. Samenhang tussen achtergrondvariabelen en afzonderlijke activiteiten, voor zover de antwoordverdeling niet al te scheef is; toetsing van geformuleerde hypothesen.

In het vorige deel zijn geklusterde vormen van vrijetijdsbesteding aan de orde geweest; soortgelijke bezigheden werden als één activiteit beschouwd; naar aard verschillende activiteiten werden -op basis van klusteranalyse- samengevoegd; nagegaan werd hoe achtergrondvariabelen inwerkten op de "populariteit" van de activiteiten. In dit deel gaan we enkele niveaus omlaag; de basis van het voorgaande wordt aan een nadere analyse onderworpen; m.a.w. de bezigheden, zoals die in de vragenlijst zijn gepresenteerd, worden in verband gebracht met de onafhankelijke kenmerken; zulks zal geschieden in de vorm van een uitgebreide korrelatietabel. Het houdt ook in dat enkele hypothesen, zoals deze zijn omschreven in deel A, kunnen worden getoetst.

Verder zij opgemerkt dat hetgeen in dit gedeelte behandeld wordt, daarom wordt opgenomen om het gemeentelijk beleid in de meest gespecificeerde bezigheid inzicht te bieden; wetenschappelijk lijkt het cijfermateriaal wat minder interessant. Vanwege het grote aantal korrelaties wordt reeds vooraf besloten naderhand geen multiple en partiële korrelatie te doen berekenen. Het nut van een dergelijke onderneming is niet groot; gebrek aan tijd, geld en ruimte geeft de doorslag dit achterwege te laten. De konklusies moeten deswege als enigszins voorlopig worden beschouwd. Na deze inleidende woorden zijn we toe aan wat de korrelatietabel ons te zeggen heeft (tabel 41).

De cijfers dienen als volgt gelezen te worden: een positieve korrelatie met de faktor

- sexe betekent dat de vrouwen aktiever zijn
- leeftijd betekent dat de ouderen aktiever zijn
- burgerlijke staat betekent dat de gehuwden aktiever zijn
- wel/geen kinderen betekent dat degenen zonder kinderen aktiever zijn
- aantal kinderen thuis betekent dat degenen met veel kinderen aktiever zijn

- idem aantal kinderen thuis 0 - 15 jaar
 - gemiddelde leeftijd kinderen thuis 0 - 15 jaar betekent dat degenen met een hogere gemiddelde leeftijd aktiever zijn
 - opleiding betekent dat degenen met een hogere opleiding aktiever zijn
 - beroep betekent dat degenen met een hoger gekwalificeerd beroep aktiever zijn
 - autobezit betekent dat degenen zonder auto aktiever zijn
 - kerklidmaatschap betekent dat de onkerkelijken aktiever zijn
 - kerkgang betekent dat degenen die zelden of nooit naar de kerk gaan, aktiever zijn
 - inkomen betekent dat degenen met een hoger inkomen aktiever zijn
 - T.V.-kijken betekent dat degenen die vaak T.V. kijken aktiever zijn,
- dan hun "tegenvoeters". (Voor een negatieve korrelatie geldt een omgekeerde redenering).

Tabel 41. Korrelatie tussen 49 vrijetijdsfactoren en 16 achtergrondvariabelen.

n =	250	250	250	158	145	95	95	250	107	229	249	249	249	249	233	250
	sexe	leef- tijd	bur- gen- lijke staat	kinde- ren ja/ neen	aan- tal k. thuis	aan- tal k. thuis 0-15	gem. leeft. k. 0-15	op- lei- ding	eigen be- roep	beroep zelf/ man/ vader	auto- bezit	kerk- lid- maat- schap	kerk- gang	eigen inko- men	gecorr. inko- men	T.V.- kijken
voetbalwedstrijd	-0.29	-0.14	-0.14	-0.12	0.10	-0.01	0.05	-0.02	-0.21	-0.09	0.07	0.01	0.10	-0.12	0.00	0.07
andere sportwedstrijd	-0.26	-0.29	-0.29	0.08	0.14	0.13	0.23	0.11	-0.13	0.04	0.10	0.12	0.13	-0.17	0.05	0.02
café, snackbar	-0.16	-0.41	-0.30	0.08	-0.01	-0.05	-0.24	0.16	-0.15	0.06	0.16	0.16	0.08	-0.18	0.12	0.003
restaurant	0.002	-0.21	-0.20	0.14	0.11	0.13	-0.04	0.29	0.19	0.28	0.04	-0.02	0.01	-0.07	0.05	-0.04
dansgelegenheid	-0.16	-0.32	-0.39	-0.03	0.11	0	0	0.12	-0.23	-0.04	0.12	0.01	0.02	-0.29	-0.02	0.001
discobar	-0.09	-0.23	-0.30	-0.05	-0.02	-0.07	-0.03	0.06	-0.10	-0.05	0.06	0.03	0.07	-0.20	-0.01	-0.05
fuif, feest (niet thuis)	-0.11	-0.23	-0.18	0.18	0.12	0.07	0.21	0.09	0.08	0.22	0.05	-0.01	-0.03	-0.08	0.17	-0.04
piano	0.01	-0.15	-0.13	-0.03	0.09	-0.03	-0.07	0.18	0.12	0.19	0.09	0.04	-0.01	-0.03	0.17	-0.16
blokfluit	0.09	-0.12	-0.12	-0.08	0.14	0.17	-0.06	0.10	0.09	0.15	0.06	0.11	0.07	-0.02	0.19	-0.09
gitaar	-0.06	-0.08	-0.06	-0.08	0.14	-0.01	0.04	0.09	0.07	0.08	-0.10	0.12	0.11	-0.05	0.11	-0.20
zingen	0.02	0.005	-0.05	-0.01	0.06	0.05	0.06	0.01	-0.06	0.03	0.09	-0.07	-0.08	-0.02	-0.07	0.01
badminton	-0.03	-0.14	-0.05	0.11	-0.02	0.002	-0.11	0.17	0.15	0.20	0.01	0.05	0.002	0.02	0.20	-0.05
conditietraining	-0.22	-0.15	-0.13	0.22	0.10	0.05	0.06	0.16	0.12	0.11	-0.06	0.12	0.12	-0.12	0.06	-0.08
dammen	-0.26	-0.11	-0.09	0.06	0.08	0.06	0.03	0.09	0.06	0.06	0.07	-0.04	-0.06	-0.05	0.07	-0.05
gymnastiek	0.11	0.005	0.03	-0.05	0.15	0.11	-0.03	-0.07	0.01	0.05	-0.11	0.05	0.03	0.06	0.07	0.04
kaarten	-0.21	-0.04	-0.13	0.12	0.01	-0.01	-0.01	0.02	0.03	0.11	0.02	0.03	0.07	-0.09	0.02	0.08
schaatsen	-0.20	-0.21	-0.17	0.19	0.03	0.04	-0.05	0.15	0.08	0.09	0.002	0.05	0.03	-0.08	0.14	-0.13
schaken	-0.29	-0.12	-0.09	0.14	0.08	0.17	0.09	0.19	0.12	0.16	0.04	-0.03	-0.10	-0.06	0.16	-0.12
tafeltennis	-0.14	-0.04	-0.02	-0.10	0.09	0.17	-0.02	0.13	0.15	0.18	-0.05	0.14	0.08	0.11	0.15	-0.06
tennis	-0.12	-0.16	-0.15	-0.03	-0.02	-0.14	-0.02	0.27	0.21	0.34	-0.09	0.12	0.06	-0.05	0.23	-0.18
voetbal	-0.26	-0.21	-0.20	0.002	0.14	0.17	-0.01	0.12	-0.10	-0.05	0.08	0.03	0.04	-0.19	0.02	-0.06
volleybal	-0.22	-0.22	-0.16	-0.01	0.08	0.11	0.04	0.15	0.12	0.17	0.01	0.09	0.02	-0.07	0.15	-0.01
wandelsport	-0.03	0.03	0.07	0.18	0.05	0.06	0.13	0.07	0.13	0.15	-0.06	0.04	0.05	0.13	0.08	-0.08
zeilen	-0.06	-0.16	-0.17	0.03	-0.04	0.04	-0.18	0.23	0.25	0.25	0.04	-0.01	-0.03	-0.05	0.16	-0.14
zwemmen	-0.06	-0.30	-0.16	-0.03	0.16	0.12	-0.19	0.11	0.08	0.21	-0.03	0.05	-0.01	-0.02	0.13	-0.06
't doe het zelfen	-0.34	0.05	0.02	0.07	0.17	-0.06	0.10	0.24	0.21	0.16	-0.11	0.07	0.01	0.12	0.12	-0.10
modelbouw	-0.23	-0.05	-0.01	0.02	0.01	-0.10	0.01	0.15	0.21	0.06	-0.02	0.03	0.03	0.00	0.02	0.04
knutselen	-0.33	-0.08	-0.07	0.09	-0.06	-0.11	-0.02	0.003	-0.12	-0.06	-0.08	0.14	0.14	-0.09	0.02	0.001
handenarbeid	0.11	-0.08	-0.16	-0.05	0.12	0.12	0.13	0.09	0.04	0.12	-0.002	0.07	0.03	-0.02	0.04	-0.18
kwaken/verz.planten	0.13	0.13	0.06	0.05	0.01	-0.11	0.09	0.03	0.03	0.06	-0.003	-0.07	-0.11	0.04	0.07	0.01
tuinieren(eigen tuin)	-0.07	0.27	0.15	-0.002	0.05	0.01	0.25	0.02	0.15	0.08	-0.08	-0.14	-0.09	0.15	0.02	-0.03
aquarium	-0.10	0.03	0.12	-0.06	0.07	0.06	0.05	-0.05	0.01	-0.09	-0.005	-0.04	-0.01	0.07	-0.05	0.00
vogels in volière	0.02	0.19	0.22	-0.01	0.03	-0.09	0.13	-0.07	0.14	-0.07	-0.04	-0.09	0.01	0.07	-0.08	0.06
postzegels	-0.10	-0.06	-0.04	0.02	0.03	-0.03	0.14	0.19	0.30	0.16	0.01	-0.03	-0.04	0.03	0.09	-0.06
schilderen/aquar.	-0.14	-0.15	-0.12	0.02	0.03	0.04	-0.05	0.13	0.17	0.18	-0.05	0.11	0.01	0.02	0.05	-0.16
tekenen	-0.08	-0.16	-0.20	-0.05	-0.02	-0.07	-0.03	0.14	0.02	0.02	0.07	0.06	0.05	-0.05	0.07	0.03
fotograferen	-0.30	-0.02	-0.07	0.12	0.11	-0.22	0.30	0.28	0.18	0.17	-0.04	0.12	0.02	0.04	0.12	-0.13
naaien	0.72	-0.06	0.03	-0.04	0.07	0.10	-0.08	-0.22	-0.33	-0.04	-0.02	-0.07	-0.06	0.03	-0.14	0.05
puzzelen	-0.03	0.02	-0.10	0.02	-0.06	-0.04	0.16	0.07	-0.05	0.06	-0.05	-0.02	-0.08	-0.04	-0.001	-0.03
toneel	0.03	-0.09	-0.06	0.01	0.03	0.07	-0.04	0.24	0.34	0.43	-0.12	0.02	-0.03	0.09	0.30	-0.16
concert	0.03	-0.08	-0.11	0.17	0.02	0.16	0.07	0.29	0.32	0.42	0.02	0.01	-0.10	0.04	0.29	-0.16
opera	-0.06	0.10	0.09	0.12	-0.10	-0.17	0.08	0.11	0.23	0.12	-0.18	-0.04	-0.01	0.11	0.11	0.03
operette	0.05	0.08	0.11	0.07	-0.03	-0.08	0.11	-0.01	0.07	0.15	-0.16	-0.06	-0.08	0.14	0.05	0.05
cabaret	-0.05	-0.20	-0.19	0.01	0.17	0.16	-0.02	0.36	0.35	0.34	-0.04	0.01	0.01	-0.003	0.36	-0.17
musical	0.04	-0.06	-0.08	0.03	0.10	0.03	-0.03	0.21	0.26	0.24	-0.04	-0.03	-0.01	-0.001	0.14	-0.03
ballet	0.09	-0.01	-0.06	-0.08	0.01	0.04	0.14	0.12	0.13	0.22	-0.10	0.08	0.06	0.09	0.17	-0.06
show	0.05	0.03	0.04	-0.12	0.06	0.06	0.02	-0.02	0.08	0.01	-0.21	-0.09	-0.01	0.04	0.04	-0.02
popconcert	-0.12	-0.26	-0.27	-0.03	0.03	0	0	0.11	0.05	0.22	0.06	0.12	0.04	-0.15	0.20	-0.09
amateurtoneel	-0.06	-0.12	-0.11	0.36	-0.12	0.02	-0.02	0.15	0.13	0.15	0.04	-0.01	-0.03	-0.05	0.06	-0.07

aantal significante
korrelaties per
onafh.var.

24 27 28 7 8 6 7 30 16 28 7 12 5 14 24 12

Evenals in tabel 21 blijken ook nu 6 factoren relatief veel invloed uit te oefenen op de variatie in deelname aan de onderscheiden activiteiten: sexe, leeftijd, burgerlijke staat, opleiding, beroep (van de persoon zelf dan wel uit het thuis-milieu) en het gekorrigeerde inkomen. De berekeningen met behulp van multiple en partiële korrelatie hebben aangetoond dat van deze 6 -in eerste instantie- belangrijke factoren er 5 overblijven; inkomen verdwijnt uit het rijtje prediktoren. Waarschijnlijk is het niet al te gewaagd aan te nemen dat zulks eveneens -in meer of mindere mate- zou geschieden wanneer bedoelde rekenwijze ook nu weer zou worden toegepast.

Wat betreft de verdere becommentariëring zullen we ons eerst bepalen tot de toetsing van de hypothesen uit hoofdstuk III, deel A. (We baseren onze konklusies zowel op tabel 41 als op tabel 21 e.v.).

De eerste hypothese handelde over de invloed van het sexeverschil. Het in de hypothese veronderstelde komt vrijwel geheel overeen met de feiten: mannen zijn over het algemeen aktiever, m.n. in sportief opzicht. Waar vrouwen de boventoon voeren, is dat inderdaad volgens de traditionele normen (lezen, handwerken): het verzorgende type. Op het terrein van erotiek en seksualiteit wordt de man (nog) vaak beschouwd als de aktief-handelende persoon, als de jager. Is het te ver gezocht een parallel te trekken tot de sfeer van de vrijetijdsbesteding, waar de man ook degene is die behoort tot het uitgaanstype? Hoe dan ook, het verschil naar sexe heeft ook in het Wageningen van 1971 nog steeds een beslissende invloed op bepaalde vormen van vrijetijdsbesteding.

De inhoud van de tweede hypothese betrof het onderscheid naar leeftijd. Als generaal beeld komt naar voren de in de hypothese uitgesproken verwachting dat de jongeren aan veel meer verschillende vormen van vrijetijdsbesteding deelnemen dan de ouderen. De jongeren zijn ook lichamelijk aktiever, gaan vaker naar de bioscoop, verblijven in hun vrije tijd meer buitenshuis; ze gaan echter niet vaker naar schouwburg of concert dan ouderen.

Het enige waarin de ouderen de jongeren de baas zijn, is de verzorging van planten (in huis of tuin) en het houden van vogels in een volière. Ook leeftijd blijft een faktor die de keuze(mogelijkheid) op het gebied van de vrije tijd in belangrijke mate bepaald.

De volgende -derde- hypothese bevat enkele gedachten over de invloed van de leeftijd op bepaalde vormen van vrijetijdsbesteding. De hypothese kan als grotendeels bevestigd worden beschouwd waar aangetoond is dat personen met een hogere opleiding vaker naar toneel, concert of bioscoop gaan, vaker een boek lezen; wat betreft het volgen van kursussen lijkt de opleiding nauwelijks van invloed te zijn. Opleiding kan nog immer aangeduid worden als een gewichtige kracht bij de

totstandkoming van vrijetijdsbestedingspatronen.

Hypothese vier tenslotte heeft als thema het verschil naar godsdienstige denominatie. Eerder is uiteengezet dat tussen variabelen gekombineerd met de faktor godsdienst een korrelatierekening niet is toegestaan. In deel C van dit hoofdstuk is naar voren gekomen dat factoren kerkgang en het al dan niet lid zijn van een kerkgenootschap weinig invloed uitoefenen op de variatie in vrijetijdsgedrag. De gereformeerden blijken gemiddeld een hogere opleiding te hebben dan de niet-gereformeerden; de anders-kerkelijken zijn vrijwel alleen vrouwen (N.B. in de steekproef!). De verschillen welke zijn gekonstateerd betreffen vrijwel uitsluitend deze kerkelijke groeperingen. De gereformeerden "gedragen" zich allerm minst als sobere, strenge asceten (op het gebied van de vrijetijdsbesteding). De verschillen tussen de andere groeperingen zijn te gering om er een verantwoorde konklusie aan te verbinden. De vierde hypothese is door ons materiaal niet bevestigd, een weerspreking op sommige punten lijkt een betere schatting der werkelijkheid. Inmiddels is in een ander Wagenings onderzoek aangetoond dat het gereformeerde deel der bevolking in levensbeschouwelijke zin geen eenheid (meer) vormt, gezien de grote verscheidenheid die zich aftekent op de lijn vooruitstrevend - behoudend (WEMMENHOVE, 1972), (13). Hoewel door dit nieuwe inzicht de plausibiliteit der vierde hypothese -deels- in twijfel kan worden getrokken, mag het resultaat, ondanks dat, als verrassend worden bestempeld. Interessant is hierbij te vermelden dat één van de prognosepunten van Wippler was: "er is te verwachten dat de godsdienst als levensbeschouwelijk waardensysteem en de kerk als sociaal integratiekader een minder belangrijke plaats gaat innemen (Wippler, p. 139). Tot zover hebben we de feiten laten spreken over het hypothetisch veronderstelde. Het is vanzelfsprekend mogelijk andere -niet in hypothesevorm vermelde- korrelaties onder de loep te nemen. Uit efficiëncy-overwegingen en om eentonigheid te vermijden, laten we de lezer de -overige- konklusies trekken, te meer daar de handleiding daarvoor bij de tabel is vermeld. Voor alle duidelijkheid zal een voorbeeld gegeven worden; het gaat om de korrelatie tussen opleiding en zeilen ($r = 0.23$). De konklusie is: naarmate de opleiding hoger is, zal men meer de zeilsport beoefenen.

Zoals gezegd, worden de korrelaties uit tabel 41 niet nader geanalyseerd d.m.v. multiple en partiële korrelatie; de konklusies welke getrokken worden op basis van tabel 41, dienen derhalve als voorlopig beschouwd te worden.

De behandeling van de samenhang tussen de vrijetijdsaktiviteiten en de achtergrondfactoren welke naar onze mening een belangrijke invloed uitoefenen op de variatie in het vrijetijdsgedrag heeft hiermee een einde genomen. Aan het eind

van deel C van dit hoofdstuk is een korte samenvatting gegeven van de resultaten tot op dat moment; dit deel D geeft een wat gedetailleerder inzicht. Het komt ons voor dat nieuwe gezichtspunten niet naar voren zijn gekomen; voor het beleid is een dergelijk detail-overzicht echter nuttig.

IV. Vrije tijd, doorgebracht in en buiten Wageningen; opvattingen over het gebruik en de mogelijkheden van Junushoff; wat er ontbreekt in Wageningen op het gebied van vrijetijdsbesteding.

Bij de verschillende activiteiten is gevraagd aan te geven of men voor deze bezigheden in of buiten Wageningen verblijft. De bedoeling hiervan is om enige informatie te verkrijgen ten behoeve van de beantwoording van de vraag in hoeverre het beleid de mogelijkheid heeft invloed uit te oefenen op de uitstedigheid van de bevolking inzake sommige vormen van vrijetijdsbesteding; op de wenselijkheid hieromtrent wordt op dit moment niet ingegaan. Voor zover relevant laten we nu de activiteiten in kwestie de revue passeren. In het volgende overzicht (tabel 42) wordt duidelijk hoe de voorkeur voor Wageningen als plaats van vertier wordt gewaardeerd in vergelijking met de gang uit de stad.

TABEL 42. Enige vormen van vrijetijdsbesteding, doorgebracht in en/of buiten Wageningen.

bezoek aan/van	(gepercenteerd over het aantal bezoekers)				
	alleen in Wageningen	alleen buiten Wageningen	beide	totaal buiten Wageningen	totale deelname
voetbalwedstrijden	68.0%	14.0%	18.0%	32.0%	20.0%
andere sportwedstrijden	45.2%	32.3%	22.6%	54.9%	24.8%
café, snackbar	47.7%	33.7%	18.6%	52.3%	34.4%
restaurant	30.8%	58.7%	10.6%	69.3%	41.6%
dansgelegenheid	30.4%	69.6%	0 %	69.6%	9.2%
discobar	38.9%	55.6%	5.6%	61.2%	7.2%
fuif, feest (niet thuis)	57.7%	26.8%	15.5%	42.3%	28.4%
bioscoop	18.6%	57.0%	24.4%	81.4%	34.4%
toneel	61.1%	30.6%	8.3%	38.9%	14.4%
concert	65.9%	29.3%	4.9%	34.1%	16.4%
opera	50.0%	41.7%	8.3%	50.0%	4.8%
operette	58.8%	35.3%	5.9%	41.2%	6.8%
cabaret	67.4%	30.4%	2.2%	32.6%	18.4%
musical	81.8%	18.2%	0 %	18.2%	4.4%
ballet	50.0%	50.0%	0 %	50.0%	4.8%
show	70.6%	29.4%	0 %	29.4%	6.8%
popconcert	53.8%	38.5%	7.7%	46.2%	5.2%
amateurtoneel	93.8%	6.2%	0 %	6.2%	6.4%

Tabel 42 verstrekt belangwekkende informatie wat betreft de samenhang tussen het al dan niet doorbrengen van de vrije tijd in Wageningen en de aanwezige akkommodatie ter plaatse. We roepen in herinnering wat de mening der Wageningse bevolking was ten aanzien van het ontbreken van zaken aangaande de besteding der vrije tijd; sterk naar voren kwam het gemis aan dansgelegenheid, een bioscoop en uitgaansmogelijkheden. Juist op deze punten blijkt dat minder dan de helft van de -gering aanwezige- mogelijkheden in Wageningen zelf gebruik maakt. Op enkele punten kunnen we nagaan in hoeverre voorstellen voor een alternatief gebruik van Junushoff samenhangt met het vrijetijdsgedrag van de voorstanders van zulk een gebruik. In aanmerking voor de vergelijking komen het voorgestelde gebruik als dansgelegenheid en als bioscoop.

Tabel 43 geeft het overzicht.

TABEL 43. Samenhang tussen enkele vormen van alternatief gebruik van Junushoff en het vrijetijdsgedrag.

Junushoff gebruiken als dansgelegenheid		Junushoff gebruiken als bioscoop	
	r		r
dansen (in Wageningen)	0.06	bioscoopbezoek (tot.)	0.05
dansen (buiten Wag.)	-0.002	Filmliga	0.08
dansen (totaal)	0.03	andere voorst. Jun.	0.04
uitgaan (totaal)	<u>0.14</u>	biosc.bez. buiten W.	-0.03
SKUT	0.03	SKUT	<u>0.12</u>
IT	-0.01	IT	-0.05
VNT	0.004	VNT	0.07
AS	-0.02	AS	<u>0.11</u>

Zoals de tabel weergeeft zijn de korrelaties zeer zwak (slechts enkele zijn juist significant). Het zal moeilijk zijn de betekenis van deze verbanden op haar juiste waarde te schatten. In elk geval, onder degenen die in hun vrije tijd gaan dansen en de bioscoop bezoeken, zijn voorstanders van een gebruik van Junushoff voor dat soort activiteiten. Zijn de non-participanten in dezen die eveneens hun voorkeur uitspraken, niet actief op genoemd terrein, zolang hun wens niet is gerealiseerd?

Vervolgens stellen we ons de vraag welke implicaties het vrijetijdsgedrag heeft voor de mening aangaande ontbrekende faciliteiten t.b.v. de vrijetijdsbesteding in Wageningen; dit gebeurt aan de hand van de volgende items: te weinig dansgelegenheid; ontbreken (resp. niet goed functioneren) van bioscoop; te weinig

sportakkommodatie; te weinig speelmogelijkheden voor kinderen; te weinig uitgaansmogelijkheden. Men vergelijk tabel 44.

TABEL 44. Het ontbreken van recreatiemogelijkheden in Wageningen en het feitelijk vrijetijdsgedrag.

Er ontbreekt/in Wageningen is te weinig:

dansgelegenheid		sportakk.		uitgaansgelegenheden (vervolg)	
dansen (in Wageningen)	<u>0.19</u>	sportbeoef.(ja/nee)	-0.02	restaurant buiten Wag.	<u>0.10</u>
dansen (buiten Wag.)	<u>0.13</u>	sportbeoef.(totaal)	0.05	restaurant (totaal)	0.08
dansen (totaal)	<u>0.22</u>	bezoek sportwedstr.	<u>0.24</u>	bezoek toneel	0.09
uitgaan (totaal)	<u>0.24</u>	SKUT	0.02	concert	-0.01
SKUT	<u>0.15</u>	IT	0.05	opera	-0.07
IT	0.09	VNT	<u>0.18</u>	operette	0.04
VNT	-0.03	AS	0.09	cabaret	<u>0.20</u>
AS	<u>0.11</u>			musical	0.01
		bioscoop	speelgelegenheid	ballet	-0.07
bioscoop- bezoek (tot.)	<u>0.18</u>	aantal kind. 0-15 jr.	<u>0.17</u>	show	-0.02
Filmliga	<u>0.27</u>	gem. leeft. 0-15 jr.	<u>0.12</u>	popconcert	<u>0.20</u>
andere voorst. Jun.	0.08			amateur- toneel	-0.02
		uitgaansmogelijkheden		schouwburg (tot.)	<u>0.13</u>
biosc.bez. buiten Wag.	0.08	café,snackbar in Wag.	0.05	uitgaan (totaal)	<u>0.19</u>
SKUT	<u>0.16</u>	idem buiten Wag.	<u>0.17</u>	SKUT	<u>0.23</u>
IT	0.05	idem totaal	<u>0.13</u>	IT	0.01
VNT	-0.10	restaurant in Wag.	-0.06	VNT	-0.02
AS	0.07			AS	<u>0.15</u>

Wat betreft het ontbreken van dansgelegenheid in Wageningen zij het volgende opgemerkt: de korrelaties wijzen in de richting van de gedachte dat degenen die regelmatig gaan dansen meer van mening zijn dat de gelegenheid daartoe ontbreekt dan de non-aktieven op dit terrein.

Bij het bioscoopbezoek is de situatie in zoverre wat merkwaardig dat onder de bezoekers buiten Wageningen nauwelijks meer personen zijn die de mening huldigen

dat in Wageningen een goede bioscoop ontbreekt, aan te treffen zijn dan onder diegenen die deze mening niet expliciet verkondigen. Bij de bezoekers van de Filmliga is die samenhang juist het meest sterk.

De sportbeoefenaren zijn even vaak van mening dat wel resp. niet voldoende sport-akkommodatie is als degenen die geen sport beoefenen. Daarentegen ontbreekt volgens de bezoekers van sportwedstrijden wel het één en ander op sportief gebied; evenzo reageren de meer op de natuur georiënteerden. Mogelijk is een onbekendheid met hetgeen wel ter plaatse te bieden is, hiervan een oorzaak; een werkelijk tekort behoort echter ook tot de mogelijkheden.

De zwakke relatie tussen het aanhangen van de opvatting dat er voor (kleine) kinderen en oudere jeugd te weinig speelgelegenheid is en de aanwezigheid van zulke kinderen in het gezin van de respondent, moge duiden op een algemeen onbehagen ten aanzien van deze als feitelijk onderkende situatie.

Ten aanzien van het oordeel over het ontbreken van specifieke uitgaansmogelijkheden kunnen de volgende opmerkingen geplaatst worden. Er is een tendens dat degenen die buiten Wageningen naar café, snackbar of restaurant gaan, vaker het ontbreken van dergelijke gelegenheden naar voren brengen dan degenen die in Wageningen blijven. In het algemeen kan bovendien gekonstateerd worden dat de meer aktieven het ontbreken van uitgaansgelegenheden aanduiden als een zaak waar wat aan gedaan moet worden.

Naar de mening van de onderzoeker zijn in het onderhavige hoofdstukje IV zo uitputtend mogelijk -binnen de grenzen van dit onderzoek- de opvattingen van de Wageningse bevolking naar voren gebracht inzake het ontbreken van faciliteiten ten behoeve van de vrijetijdsbesteding en de samenhang van die opvattingen met het feitelijke vrijetijdsgedrag. Het lijkt ons nuttig aan het slot van de rapportage in het kort de belangrijkste resultaten samen te vatten, waarna in een slothoofdstuk enige -bescheiden- aanwijzingen van de onderzoeker, gebaseerd op het voorgaande, geleverd worden ten behoeve van het beleid.

V. Samenvatting van de uitkomsten (of verwijzing naar eerdere korte overzichten).

Aan het eind van hoofdstuk II -vóór de behandeling van de vraag over Junushoff- geven we reeds een gekomprimeerd beeld van de vrijetijdsbesteding van de Wageningse bevolking als geheel. Het slot van deel C van hoofdstuk III behelst hetzelfde maar dan voor de onderscheiden bevolkingsgroepen. Op deze plek laten we derhalve datgene wat in eerdere bewoordingen nog niet is samengevat, kortelings aan het oog van de lezer voorbij gaan. Mogen we dan in de eerste plaats herinneren aan de uitslag van de beantwoording van de "Junushoffvraag", waarin van degenen die zich hieromtrent een mening hebben gevormd driekwart voorstander is van een -naast het huidige- alternatief gebruik van de schouwburg, ruim 20% zegt dat Junushoff in elk geval niet gesloten dient te worden, het zo wil laten functioneren en ruim 3% laat weten dat het gebouw, wat hun betreft gesloten mag worden. Voor velen mag Junushoff een soort "Meerpaal" worden, waarbij het intensief gebruikt wordt, ook voor tentoonstellingen en kongressen, bioscoop en dancing. Anderen wijzen weer op de ongeschiktheid van een dergelijk pluriform gebruik; tevens geven sommigen te kennen dat op enkele punten het nodige aan de schouwburg verbeterd dient te worden. Inmiddels heeft de schouwburgdirectie enige technische veranderingen ten goede kunnen aanbrengen, zoals een nieuwe geluidsinstallatie en belichtingsmogelijkheden.

In hoofdstuk II is eveneens reeds gewag gemaakt van de opvatting van de Wageninger over de mogelijkheid welke zijn woonplaats biedt op het gebied van de vrijetijdsbesteding. Tot uiting kwam dat veelal een suggestie voor een alternatief gebruik van Junushoff "terug kwam" als een aanduiding van datgene wat men mist in de stad.

In hoofdstuk IV tenslotte zijn suggesties en feitelijk gedrag aan elkaar gekoppeld hetgeen resulteerde in een enigszins diffuus beeld, waarmee we willen aanduiden dat pregnante samenhangen niet zijn gevonden. Details negerend, is de konklusie wel gerechtvaardigd dat de aktieven op de respektievelijke terreinen vaker de mening zijn toegedaan dat de onderhavige faciliteit ontbreekt dan de minder aktieven.

Beperken we ons tot de belangrijkste verschillen, dan is het zaak vooral te letten op de volgende punten. Vrouwen doen minder aan sportbeoefening dan mannen; voor de gemeentelijke overheid is het van belang te weten te komen of een mogelijke oorzaak b.v. ligt in de opzet van het beleid omtrent de sporthal. Daar vrouwen minder sportwedstrijden bezoeken, ligt het mogelijk op de weg van de organisatoren van sportevenementen zich in de berichtgeving meer op (potentieel)

vrouwelijk publiek te richten. Op deze plaats is het zinvol er met nadruk op te wijzen dat overal waar de vrouwen in het nadeel verkeren t.o.v. de mannen wat betreft de besteding der vrije tijd, dit in versterkte mate geldt voor huisvrouwen. Hoewel ons onderzoek daarover geen uitsluitsel biedt, zou de oorzaak van deze lagere aktiviteit van de huisvrouw gezocht kunnen worden in een relatieve overbezetting van haar tijd door de huishoudelijke bezigheden; mogelijk is daarnaast een ongeïnteresseerdheid -om welke reden dan ook-, versterkt door de dagelijkse beslommeringen, een aanwijzing in deze richting. Het is de onderzoeker onduidelijk of van overheidswege initiatieven dienen te worden genomen, teneinde bezigheden die meer in de privésfeer liggen, -zoals knutselen, handwerken, tuinieren, fotograferen- meer onder de verschillende bevolkingsgroepen te doen verspreiden.

Ouderen gaan minder uit dan jongeren; is het niet vooral de taak van degenen die "het aanbod op dit terrein" verzorgen de vraag in overweging te nemen hoe de oudere mens uitgaan (weer) aantrekkelijk zal vinden? Daar, waar risico's worden genomen, zou een soepel gemeentelijk beleid wellicht soelaas kunnen bieden. Gehuwden gaan minder naar de bioscoop en doen minder aan vrije expressie. Het komt ons voor dat Junushoff, Filmliga, Werkwinkel initiatieven kunnen ontplooiën met het oogmerk de groep der gehuwden meer in hun aktiviteiten te betrekken. Het filmvertoningsbeleid zal zich tevens dienen te realiseren dat mensen met een lagere opleiding minder de bioscoop bezoeken dan degenen met een hogere opleiding. Mensen uit de lagere beroepsfeer sporten minder en bezoeken minder schouwburgvoorstellingen en concertuitvoeringen. Het is wenselijk dat bepaalde takken van sport en de schouwburg en concertzaal steeds meer gaan behoren tot bezigheden en faciliteiten voor vrijetijdsbesteding dan voorheen. In het bovenstaande is duidelijk geworden dat door de onderzoeker deelname aan bepaalde vormen van vrijetijdsbesteding als positief wordt gewaardeerd; in die visie past het niet voor te stellen dat bevooroordeelde groepen minder mogelijkheden worden geboden teneinde de "gelijktrekking" te kunnen bewerkstelligen.

VI. Mogelijke richtlijnen voor een te voeren kultuurbeleid op basis van de uitkomsten van het onderzoek.

De doelstelling van het onderzoek waarvan de rapportage van het empirische materiaal nu een einde heeft genomen, luidde: het peilen van wensen, die bij de bevolking van Wageningen leven inzake meerdere facetten van de vrijetijdsbesteding teneinde uitgangspunten en doelstellingen van het kultuurbeleid daardoor mede te kunnen bepalen. Op veel punten is het vrijetijdsgedrag van de Wageningers in kaart gebracht; we weten -deels- waardoor dat gedrag mede bepaald wordt.

Bovendien is expliciet aan de opdracht voldaan de wensen van de bevolking te peilen (we zijn er ons natuurlijk van bewust dat de wijze waarop dit gedaan is niet de enig juiste is; een aanzet in de goede richting lijkt zij echter toch te zijn geweest). We zouden kunnen volstaan met naar de uitslag van die wensenpeiling te verwijzen; bevredigend kan zulk een handelwijze niet zijn. Vandaar dat de onderzoeker zich verstaat zijn eigen visie voor een recreatiebeleid in dit hoofdstuk op te nemen; de te geven richtlijnen zullen vanzelfsprekend gebaseerd zijn op hetgeen het onderzoek heeft opgeleverd.

In de inleiding is vermeld de formulering van het begrip kultuur door de "Werkgroep kultuurbeleid": "Kultuur omvat alle vormen van vrijetijdsbesteding die leiden tot zelfontplooiing van het individu". Door de werkgroep is dientengevolge geen onderscheid gemaakt tussen kultuur met een grote of kleine k; evenmin als dat in het onderzoek is gedaan. Eveneens komt de werkgroep tot de konklusie dat voor "het voeren van een rechtvaardig kultuurbeleid" de eis wordt gesteld dat "met de normen en waarden van alle bevolkingsgroepen rekening wordt gehouden". Voorgaande gedachten vormen aanrakingspunten met de visie van de schrijver dat het tot de taak van de overheid behoort ervoor zorg te dragen dat een ieder de mogelijkheid geboden moet worden zich in die vormen van vrijetijdsbesteding uit te leven zoals men wenst. De taak van de overheid is in dezen regulerend opdat voorkomen wordt dat verschillende verlangens met elkaar botsen. De dienende taak van de overheid zal ook tot uiting moeten komen bij het helpen overschrijden van sociale drempels. Het is duidelijk dat deze taak vergemakkelijkt wordt wanneer op de scholen de aanzetten tot de gedachte dat een ieder recht heeft op gelijke kansen en mogelijkheden, gegeven worden.

Met deze opvattingen op de achtergrond zullen we de uitkomsten van het onderzoek "waarderen".

In het empirische materiaal zijn belangrijke verschillen in de onderscheiden vormen van vrijetijdsgedrag gekonstateerd. Voor een voornaam deel zijn deze verschillen veroorzaakt door verschillen in opleiding, beroep, burgerlijke staat,

leeftijd en sexe. Wanneer we de door ons geschetste taak van de overheid voor de geest halen, zal daarom op deze punten het "wegwerken van verschillen" als opdracht beschouwd dienen te worden; voor zover de wens daartoe te kennen wordt gegeven; de overheid schept de mogelijkheden, zij stimuleert voor zover nodig. Bij de realisering van de taak een democratische verdeling van "kultuurgoederen" te bewerkstelligen, zou verder gedacht kunnen worden aan de aanwending van de volgende middelen:

- a. het inrichten van een informatiecentrum, met als doel het adviseren inzake de mogelijkheden van vrijetijdsbesteding en het doen realiseren van wensen welke tot nog toe niet vervuld zijn (binnen het kader van het haalbare) b.v. door uitbreiding van de taken van het CJP-bureau.
- b. het stimuleren van het partikuliere initiatief met dezelfde doelstelling als in a. genoemd.
- c. bekendmaking van bovengenoemde maatregelen via de plaatselijke pers of anderszins.

Door de interviewees zijn opmerkingen gemaakt over de duurte van sommige faciliteiten (o.a. werkwinkel, zwembad) en over de onmogelijkheid tot deelname i.v.m. overbezetting. Het verdient aanbeveling na te gaan in hoeverre wat dit betreft verandering ten goede kan worden aangebracht.

Op verschillende plaatsen in het rapport is reeds melding gemaakt van de wensen van de Wageningse bevolking op de meest uiteenlopende punten van de vrijetijdsbesteding. Het ware toe te juichen te onderzoeken of aan deze verlangens tegemoet kan worden gekomen; met name denken we aan de veelvuldig geuite opmerkingen als het ontbreken van een goede bioscoop, een plezierige dansgelegenheid, een opvangcentrum voor de jeugd, sportakkommodatie, speelmogelijkheden voor kinderen, een aardig eethuisje/leuke bar. Voor zover van genoemde punten in principe wel degelijk de mogelijkheden aanwezig zijn, geeft het te denken dat onwetendheid en kommunikatiestoornissen er misschien de oorzaak van zijn dat desondanks al deze zaken opgenoemd zijn. Waarschijnlijk kan een gerichte voorlichtingskampagne over wat mogelijk is in Wageningen al veel onbekendheid opheffen. Een wat andere programmering van de diverse "aanbieders van ontspanning" lijkt evenzeer gewenst; we denken aan het filmprogramma van Junushoff, aan experimenteren met dansavonden. Is het zich garant stellen van de gemeente bij experimenten te veel gevraagd?

Mogelijkerwijs zijn nog meer aanbevelingen op dit gebied te doen; het is slechts onze bedoeling geweest in dit hoofdstuk de discussie op gang te brengen over een actief deelnemen van overheidswege op het gebied van de vrijetijdsbesteding.

Zoals reeds opgemerkt zien wij zulk een deelname deels als initiatief vanuit de gemeente, deels als stimuleren van partikulier initiatief.

Het is de wens van de onderzoeker dat dit rapport zich, behalve voor nodige inzichtverschaffing tevens leent voor stof tot genoemde discussie.

Literatuurverwijzingen.

1. Vrijetijdsbesteding in Nederland 1962 - 1963. Centraal Bureau voor de Statistiek.
2. Saïd-Blijdenstein, C.B.Th.; Vrijetijdsbesteding op plaatselijk vlak. Deel 2: Een vergelijkend onderzoek naar de vrijetijdsbesteding in drie Gelderse gemeenten op het verstedelijkt platteland. Arnhem, 1968.
3. Wippler, R.; Vrije tijd buiten. Groningen, 1966.
4. Wippler, R.; Sociale determinanten van het vrijetijdsgedrag. Assen, 1968.
5. Philipsen, H.; Gezin en vrijetijdsbesteding in het sociaal wetenschappelijk onderzoek. Soc. gids, 1963, p. 306 - 321.
6. Jobse, R.B.; Activiteitenpatronen van een groep bewoners van Westelijk Amsterdam en Badhoevedorp, Amsterdam, 1970.
7. Heinemeyer, W.F.; Jeugd en vrije tijd in Amsterdam. Amsterdam, 1959.
8. Jeugd en vrije tijd, verslag van de jeugdkaderdag van de provinciale jeugdraad Overijssel. Almelo, 1961.
9. Kern en Keur, april 1968.
10. "Cultuur en Publiek I", een interimrapport over de eerste oriënterende fasen van het onderzoekproject "Cultuur en publiek" in opdracht van het ministerie van CRM. Schiedam, 1972.
11. Kamphorst, T.J., en L.J.M. van Besouw; De avondbesteding van de Utrechtse bevolking. Utrecht, 1971.
12. Kooy, G.A.; Jeugd en sexualiteit tegen de jaren zeventig. Wageningen, 1972.
13. Wemmenhove, B.; Gevarieerd gereformeerd zijn. Wageningen, 1972.

BIJLAGE A.

V R A G E N L I J S T V R I J E T I J D S B E S T E D I N G
W A G E N I N G E N

Instructie interviewer:

U leest steeds de vraag letterlijk voor. Behalve dat moet U ook alles voorlezen wat volgt na: "INTERVIEWER VOORLEZEN".

Wanneer er staat: "INTERVIEWER OPGELET" moet U de dan gegeven aanwijzing opvolgen.

INTERVIEWER VOORLEZEN:

Het gemeentebestuur van Wageningen wil graag weten hoe de Wageningse bevolking haar vrije tijd doorbrengt of zou willen doorbrengen. Door middel van een enquête tracht het dit te weten te komen. Er kunnen dan namelijk eventueel maatregelen genomen worden om zo veel mogelijk aan de behoeften en wensen van de inwoners van Wageningen -met betrekking tot de vrije tijdsbesteding- tegemoet te komen. Misschien hebt U over deze enquête wel in de Veluwepost gelezen. Ik zou U daarom graag enige vragen willen stellen. Ik noem een serie bezigheden; wilt U daarna zeggen of U iets aan die bezigheden doet?

niet be-
schrijven

1. Hoeveel uur hebt U in de afgelopen week naar de T.V. gekeken?	... uur	(INTERVIEWER OPGELET: aantal uren invullen)
--	---------	--

2. Hoeveel boeken hebt U in de afgelopen maand (= 30 dagen) voor Uw ontspanning gelezen?	... boeken	(INTERVIEWER OPGELET: aantal boeken invullen)
--	------------	--

Bent U op dit moment met een bepaald boek (voor Uw ontspanning) bezig?	ja neen	(INTERVIEWER OPGELET: het gegeven antwoord omcirkelen)
--	------------	--

Zo ja, welk boek?		(INTERVIEWER OPGELET: schrijver/titel noteren)
		
		

3. Hoe vaak bent U in 1971 naar een voetbalwedstrijd gaan kijken?	... keer	(INTERVIEWER OPGELET: aantal keren invullen; dit geldt ook voor de vragen 4, 5 en 6)
---	----------	---

Hoe vaak daarvan in Wage- ningen?	... keer
--------------------------------------	----------

Hoe vaak daarvan buiten Wageningen?	... keer
--	----------

4. Hoe vaak bent U in 1971 naar een andere sport gaan kijken? (b.v. hockey, mo- torsport, tennis enz.	... keer
--	----------

Hoe vaak daarvan in Wage- ningen?	... keer
--------------------------------------	----------

Hoe vaak daarvan buiten Wageningen?	... keer
--	----------

5. Hoe vaak bent U in de af- gelopen maand (= 30 dagen) naar één van de volgende uitgaansmogelijkheden ge- weest?	in Wageningen	buiten Wageningen
---	---------------	-------------------

café, snackbar	... keer	... keer
----------------	----------	----------

restaurant	... keer	... keer
------------	----------	----------

dansgelegenheid	... keer	... keer
-----------------	----------	----------

discobar	... keer	... keer
----------	----------	----------

fuif, feest (niet thuis)	... keer	... keer
--------------------------	----------	----------

6. Hoe vaak bent u in 1971 naar de bioscoop geweest?	... keer
---	----------

Hoe vaak daarvan naar de Filmliga?	... keer
---------------------------------------	----------

En naar andere voorstel- lingen in Junushoff of elders in Wageningen?	... keer
---	----------

En naar een bioscoop

buiten Wageningen?

.... keer

7. Bespeelt U een muziek-
instrument?

ja neen

(INTERVIEWER OPGELET:
het gegeven antwoord
omcirkelen)

Zo ja, welk?

INTERVIEWER OPGELET: Indien
een instrument wordt genoemd
vragen of men individueel, als
lid van een vereniging of in
ander verband -b.v. onder ge-
bruikmaking van gezamenlijke
voorzieningen- speelt).

(INTERVIEWER OPGELET:
een kruisje zetten
onder het gegeven ant-
woord

individueel als lid van in ander
een vereni- verband
ging

piano

viool

blokfluit

mondharmonica

accordeon

orgel

gitaar

ander tokkelinstrument

koperinstrument

ander instrument

Zingt U, individueel, als
lid van een vereniging of
in ander verband?

8. Doet U aan sport?

ja neen

(INTERVIEWER OPGELET:
het gegeven antwoord
omcirkelen)

Zo ja, welke sport beoefent U?

(INTERVIEWER OPGELET: Indien een sport wordt genoemd, vragen of men deze individueel, in verenigings- of in ander verband beoefent).

(INTERVIEWER OPGELET:

een kruisje onder het gegeven antwoord zetten).

individueel als lid van in ander
een vereni- verband
ging

athletiek

badminton

basketbal

biljart

boksen

conditietraining

dammen

gymnastiek

handbal

hengelen

hockey

honkbal (base-ball)

judo

kaarten

korfbal

paardesport

roeien

rugby

schaatsen

schaken

schermen

softbal

tafeltennis

tennis

voetbal

volleybal

wandelsport

waterpolo

zeilen

zwemmen

andere sport

9. Gingen de vorige twee vragen over muziekbeoefening en sport als vrijetijdsbesteding, de volgende serie heeft betrekking op wat men gewoonlijk aanduidt als hobby of liefhebberij.

(INTERVIEWER OPGELET: Bij deze reeks moet U de bezigheden één voor één bij name noemen en vragen of men zich met de hobby bezighoudt; zo ja, gebeurt dat alleen, in verenigingsverband of anders -b.v. als vrijblijvende deelname in bepaalde ruimten en/of onder gebruikmaking van gezamenlijke voorzieningen).

individueel als lid van in ander
een vereni-
ging

't Doe het zelf

modelbouw

knutselen met radio's e.d.

handenarbeid

fotograferen

houden van een aquarium

kweken/verzamelen van planten

fokken, houden van dieren;

zoals: vogels in een volière

kippen e.d.

konijnen e.d.

(INTERVIEWER OPGELET: indien
andere dieren genoemd, deze
noteren)

tuinieren (in eigen tuin)

tuinieren (in volkstuin)

voor plezier naaien of borduren

verzamelen van b.v. postzegels

(INTERVIEWER OPGELET: indien
andere voorwerpen genoemd, deze
noteren)

puzzelen

kursus (voor je plezier)

b.v. fijne keuken

(INTERVIEWER OPGELET: indien
andere kursussen genoemd, deze
noteren)

schilderen

beeldhouwen

toneelspelen, musical

(INTERVIEWER OPGELET: indien een
andere vorm van expressie genoemd,
deze noteren)

Junushoff	ergens	buiten
	anders in	Wageningen
	Wageningen	

10. Bent U in 1971 één of meermalen naar de volgende soort voorstellingen geweest?

(INTERVIEWER OPGELET: De mogelijkheden noemen en een kruisje zetten onder het gegeven antwoord; meerdere plaatsen per soort voorstelling zijn mogelijk)

beroepstoneel

(klassiek) concert

opera

operette

cabaret

musical

ballet

show (b.v. Gert en Hermien;
Snip en Snap e.d.)

popconcert

amateurtoneel

11. Er zijn mensen die beweren dat Junushoff, behalve voor gebeurtenissen zoals die in de vorige vraag zijn genoemd, ook voor andere dingen gebruikt zou moeten worden; anderen beweren dat Junushoff maar gesloten moet worden.

Wat is Uw mening hierover? (INTERVIEWER OPGELET: voor het gegeven antwoord een kruisje plaatsen; bij antwoord a of b doorvragen met de daaronder genoemde vraag).

a. ook voor andere doeleinden gebruiken

Zo ja, waarvoor dan? (INTERVIEWER OPGELET: antwoord letterlijk noteren)

b. Junushoff moet maar gesloten worden.

Zo ja, waarom dan? (INTERVIEWER OPGELET: antwoord letterlijk noteren)

c. Weet niet, geen mening

12a Wat vindt U dat er in Wageningen op het gebied van de vrijetijdsbesteding echt nog ontbreekt? (INTERVIEWER OPGELET: antwoord letterlijk noteren)

12b (INTERVIEWER OPGELET: Vraag 12b alleen vragen, wanneer op vraag 12a is gereageerd)

Kunt U aangeven wat hieraan gedaan zou moeten worden? (INTERVIEWER OPGELET: antwoord letterlijk noteren)

INTERVIEWER VOORLEZEN: Tenslotte zou ik graag nog enkele persoonlijke gegevens van U willen noteren.

13. Geslacht	MAN VROUW	(INTERVIEWER OPGELET: omcirkelen wat van toepassing is)
--------------	----------------	---

14. Wat is Uw leeftijd	 jaar	(INTERVIEWER OPGELET: leeftijd noteren)
------------------------	-----------	---

15. Bent U ongehuwd, gehuwd, of gehuwd geweest?	ongehuwd gehuwd gehuwd geweest	(INTERVIEWER OPGELET: omcirkelen wat van toepassing is)
---	--------------------------------------	---

16. Hebt U kinderen?	ja neen	(INTERVIEWER OPGELET: het gegeven antwoord omcirkelen)
----------------------	------------	--

Indien ja, hoeveel kinderen zijn er dan nog bij U in huis en wat is hun leeftijd?	kind 1 ... jaar kind 2 ... jaar kind 3 ... jaar kind 4 ... jaar kind 5 ... jaar	(INTERVIEWER OPGELET: indien meer dan 5 kinderen thuis, zelf verder gaan; leeftijd noteren)
---	---	---

17. Nu wil ik graag Uw opleiding noteren; wilt U daartoe de hoogst-voltooid op-
leiding of de opleiding waar U mee bezig bent, opgeven?

(INTERVIEWER OPGELET: opleiding noteren)

.....

18. Vervolgens zou ik graag Uw beroep willen weten.

(INTERVIEWER OPGELET: beroep zo nauwkeurig mogelijk omschrijven: b.v. niet
noteren "ambtenaar", maar zijn functie of rang)

INTERVIEWER BELANGRIJK:

Indien huisvrouw: noteren huisvrouw (op eerste regel)

bovendien vragen naar beroep van haar man en dit op de
tweede regel noteren.

Indien huisvrouw met werkkring buitenshuis: noteren "huisvrouw" met daarach-
ter haar beroep (op eerste regel)

bovendien beroep van haar man noteren (op tweede regel)

Indien gepensioneerd: noteren gepensioneerd (op eerste regel)

op tweede regel het vroegere beroep noteren.

Indien scholier/student: noteren scholier/student (op eerste regel)

op tweede regel beroep vader noteren

Indien ongehuwd, jonger dan 21 jaar: het eigen beroep noteren (op eerste
regel)

bovendien het beroep vader noteren (op tweede regel)

Beroep (1e regel)

.....

Beroep (2e regel)

.....

19. Hebt U een auto? ja neen (INTERVIEWER OPGELET: het
gegeven antwoord omcirkelen)

20. Behoort U tot een ja neen (INTERVIEWER OPGELET: het
kerkgenootschap? gegeven antwoord omcirkelen)

Zo ja, welk? R.K. (INTERVIEWER OPGELET: in het
 N.H.-vrijzinnig hokje het genoemde kerkgenoot-
 N.H.-midden orthodox schap aankruisen)
 N.H.-Gereformeerde bond
 Gereformeerde Kerken
 anders Gereformeerd
 ander kerkgenootschap

Zo ja, hoe vaak gaat U naar de kerk? (INTERVIEWER OPGELET: in het
hokje de frekwentie aankruisen)

2 x per week
1 x per week
1 x per 14 dagen tot 1 x per maand
minder dan 1 x per maand
nooit

21. Mag ik U tenslotte vragen om aan te geven in welke inkomensgroep U valt?

INTERVIEWER VOORLEZEN: Met inkomen wordt bedoeld het huidige bruto-inkomen, d.w.z. het loon of salaris zonder aftrek van ingehouden loonbelasting, AOW- en pensioenpremies, zonder aftrek van inhoudingen voor kost- en inwoning en zonder bijtelling van kindertoelage of -bijslag.

- INTERVIEWER OPGELET:
- indien de vrouw van de geïnterviewde een inkomen heeft dient U als volgt te handelen:
 - het eigen inkomen (van de man) aangeven in tabel 1.
 - het inkomen van zijn vrouw aangeven in tabel 2.
 - indien de geïnterviewde een huisvrouw is zonder werkring, dan moet U het inkomen van haar man dan wel inkomen uit weduwenpensioen of alimentatie, aangeven in tabel 1.
 - indien de geïnterviewde een huisvrouw is met werkring buitenshuis, dient U als volgt te handelen:
 - indien gehuwd, het inkomen van haar man aangeven in tabel 1; haar eigen inkomen in tabel 2.
 - indien weduwe of gescheiden, haar inkomen aangeven in tabel 1.
 - indien scholier/student: eventueel eigen inkomen aangeven in tabel 1.
het inkomen van de vader aangeven in tabel 2.

INTERVIEWER OPGELET: Laat onderstaande tabellen zien, zodat men kan aanwijzen wat het inkomen is; daarna het cijfer dat van toepassing is, omcirkelen.

TABEL 1. (Inkomen in guldens)

Bruto per week	Bruto per maand	Bruto per jaar	
onder 175	onder 750	onder 9000	1
175 - 249	750 - 1099	9000 - 12999	2
250 - 329	1100 - 1449	13000 - 17499	3
330 - 499	1450 - 2149	17500 - 25999	4
boven 499	boven 2149	boven 25999	5

TABEL 2.

Bruto per week	Bruto per maand	Bruto per jaar	
onder 175	onder 750	onder 9000	1
175 - 249	750 - 1099	9000 - 12999	2
250 - 329	1100 - 1449	13000 - 17499	3
330 - 499	1450 - 2149	17500 - 25999	4
boven 499	boven 2149	boven 25999	5

HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING!

BIJLAGE B.

Werkgroep cultuurbeleid Wageningen

secr.: Stadhuis, tel. 2041, toestel 87.

Geachte dames en heren,

Door de gemeenteraad is in oktober vorig jaar de "werkgroep cultuurbeleid" ingesteld, die tot taak kreeg, burgemeester en wethouders te adviseren over het in Wageningen te voeren beleid op cultureel gebied.

Burgemeester en wethouders benoemden tot voorzitter van deze werkgroep prof.dr. G.A. Kooy, hoogleraar in de sociologie aan de Landbouwhogeschool en tot lid mevr. J. Visser-Groeneweg, stafmedewerkster bij de Stichting Bijzonder Jeugdwerk en de heren A.L. Borst, directeur van de Culturele Raad Gelderland, mr. H.M. van den Hoofdakker, vormingsadviseur aan de Landbouwhogeschool en J. Kummer, lid van de gemeenteraad. De ondergetekende werd tot secretaris benoemd.

De werkgroep kwam tijdens haar besprekingen tot de conclusie, dat het van belang is, door middel van een enquête te trachten te weten te komen, hoe de Wageningers hun vrije tijd doorbrengen en eventueel zouden willen doorbrengen. Op deze wijze zou namelijk kunnen worden nagegaan, welke maatregelen eventueel genomen zouden moeten worden om zo veel mogelijk aan de behoeften en wensen van de inwoners van Wageningen met betrekking tot de vrijetijdsbesteding tegemoet te komen.

Op verzoek van de werkgroep heeft de afdeling sociologie van de Landbouwhogeschool een lijst opgesteld met vragen naar de wijze van vrijetijdsbesteding en naar de wensen en verlangens op dat gebied.

Misschien hebt u hierover wel gelezen in de plaatselijke pers.

Het is de bedoeling, dat in de periode van 21 mei tot en met 6 juni + 300 inwoners en inwonsters van Wageningen zullen worden bezocht door vrijwillige enquêteurs en enquêtrices (onder meer leden van plaatselijke vrouwenorganisaties) met het verzoek, antwoord te geven op de in de vragenlijst vermelde vragen.

U behoort tot die + 300 stadgenoten, die hiertoe in de hiervoor genoemde periode zullen worden bezocht.

De werkgroep cultuurbeleid zou het bijzonder op prijs stellen, indien u uw medewerking zoudt willen verlenen. Het is van groot belang, dat aan burgemeester en wethouders inzicht kan worden verschaft in de wensen en behoeften, die op het terrein van de vrijetijdsbesteding onder de inwoners van Wageningen leven.

Voor uw medewerking zeggen wij u graag bij voorbaat hartelijk dank.

Fo/ao

Hoogachtend,
namens de werkgroep,

de secretaris,

BIJLAGE C.

Werkgroep Cultuurbeleid Wageningen

Secr.: stadhuis

Persbericht betreffende te houden enquête.

Op 19 oktober 1970 besloot de gemeenteraad tot instelling van een "werkgroep cultuurbeleid", die tot taak kreeg, advies uit te brengen aan burgemeester en wethouders over:

- a. uitgangspunten en doelstellingen van het in Wageningen te voeren beleid op cultureel terrein, waarbij onder meer aandacht zou moeten worden geschonken aan de toekomstige functie van Junushoff;
- b. de wijze, waarop de participatie van de Wageningse bevolking bij het totstandkomen van het cultureel beleid zo goed mogelijk kan worden verwezenlijkt.

Burgemeester en wethouders benoemden vervolgens de volgende personen tot lid van de raad:

prof.dr. G.A. Kooy, hoogleraar in de sociologie aan de Landbouwhogeschool
(voorzitter);

mevr. J. Visser-Groeneweg, stafmedewerkster van de Stichting Bijzonder Jeugdwerk;
de heer A.L. Borst, directeur van de Culturele Raad Gelderland;

mr. H.M. van den Hoofdakker, vormingsadviseur aan de Landbouwhogeschool;
J. Kummer, lid van de gemeenteraad.

Tot secretaris van de werkgroep werd benoemd mr. J. Fokkens, chef van de secretarie-afdeling kabinet, voorlichting, culturele-, sport- en jeugdzaken.

De werkgroep heeft het door haar uit te brengen rapport inmiddels vrijwel gereed. Zij hoopt dit rapport in het midden van juni aan het college van b. en w. te kunnen aanbieden.

De werkgroep kwam tijdens haar besprekingen tot de conclusie, dat het van belang is om te weten te komen, hoe de Wageninger zijn vrije tijd doorbrengt en hij zijn vrije tijd zou willen doorbrengen.

De afdeling sociologie van de Landbouwhogeschool heeft daarom een lijst opgesteld met vragen over de wijze van vrijetijdsbesteding en over de behoeften en wensen op dat gebied.

Binnenkort zullen + 300 inwoners van Wageningen -na een schriftelijke aankondiging- bezoek ontvangen van een enquêteur of enquêtrice (allen vrijwillige medewerkers en medewerksters, onder meer een aantal leden van Wageningse vrouwen-

organisaties) met het verzoek antwoord te geven op de vragen, die in die vragenlijst zijn vermeld. De werkgroep hoopt, dat uit de uitslag van deze enquête blijkt, welke maatregelen genomen zullen moeten worden om zo veel mogelijk aan de behoeften en wensen van de inwoners van Wageningen met betrekking tot de vrijetijdsbesteding tegemoet te komen.

Enkele voorbeelden van vragen, die in de vragenlijst van de werkgroep staan vermeld:

Hoeveel uur hebt u in de afgelopen week naar de t.v. gekeken?

Bent u lid van de openbare bibliotheek?

Welke hobby beoefent u?

Wat vindt u dat er in Wageningen op het gebied van de vrijetijdsbesteding ontbreekt?

Tenslotte worden nog enkele persoonlijke gegevens gevraagd, om de invloed van kenmerken als geslacht, leeftijd, beroep, kerkgenootschap e.d. op bovengenoemde vraagstellingen te kunnen nagaan.

De werkgroep hoopt van harte, dat de Wageningers, die zullen worden benaderd van het beantwoorden van de te stellen vragen hun medewerking willen verlenen, teneinde het mogelijk te maken, dat een zo gefundeerd mogelijk inzicht wordt verkregen in de behoeften en wensen, die ten aanzien van de vrijetijdsbesteding onder de inwoners van Wageningen leven.

De verwerking van de ingevulde vragenformulieren zal geschieden op de afdeling sociologie van de Landbouwhogeschool. Het resultaat zal zo spoedig mogelijk na de aanbidding van het rapport van de werkgroep cultuurbeleid aan b. en w. worden aangeboden.

Fo/HB

Namens de werkgroep cultuurbeleid,

J. Fokkens, secretaris.

BIJLAGE P.

Cijfermatige vermelding van de belangrijkste persoonsgegevens.

TABEL P1. Verdeling naar sexe.

man	112	44.8%
vrouw	138	55.2%

TABEL P2. Leeftijdverdeling

16 - 19 jaar	40	16.0%
20 - 24 jaar	39	15.6%
25 - 29 jaar	36	14.4%
30 - 34 jaar	22	8.8%
35 - 39 jaar	18	7.2%
40 - 44 jaar	20	8.0%
45 - 49 jaar	24	9.6%
50 - 54 jaar	15	6.0%
55 - 59 jaar	11	4.4%
60 - 64 jaar	10	4.0%
65 - 69 jaar	7	2.8%
70 - 75 jaar	8	3.2%

TABEL P3. Verdeling naar burgerlijke staat

ongehuwd	92	36.8%
gehuwd	150	60.0%
gehuwd geweest	8	3.2%

TABEL P4. Verdeling naar opleiding

geen, l.o.	47	18.8%
LTS, LLS, HHS	62	24.8%
ULO, MAVO	38	15.2%
HBS, HAVO	36	14.4%
HBO, kweekschool	21	8.4%
student H.O.	34	13.6%
H.O.	12	4.8%

TABEL P5. Verdeling naar beroep

	respondent		thuismilieu resp.	
onbekend	--	--	19	7.6%
huisvrouw	84	33.6%	--	--
scholier	24	9.6%	--	--
student	35	14.0%	2	0.8%
arbeider	40	16.0%	67	26.8%
kleine oude/nieuwe middenst.	28	11.2%	66	26.4%
middenstand enige omvang	26	10.4%	61	24.4%
academici	9	3.6%	15	6.0%
grote ondernemers,vrije ber.	4	1.6%	20	8.0%
staffunktionarissen,hoge ambt.				

TABEL P6. Verdeling naar kerkgenootschap

			kerkgang	
onbekend	1	0.4%	2 of meer keer p/w	8 3.2%
R.K.	46	18.4%	1 keer p/w	64 25.6%
N.H.-vrijzinnig	30	12.0%	1 x p/w-1 x p/m	35 14.0%
N.H.-midden-orthodox	43	17.2%	minder dan 1 x p/m	29 11.2%
N.H.-Geref. Bond	10	4.0%	nooit + geen k.g.	114 45.6%
Geref. Kerken	24	9.6%	onbekend	1 0.4%
anders geref.	3	1.2%		
ander kerkgen.	10	4.0%		
geen kerkgen.	83	33.2%		

Statistische bijlagen.

S 1. Toelichting op het gebruik van de chi-kwadraat toets.

De statistiek geeft de mogelijkheid om overeenkomst/verschil inzake de verhouding steekproef/populatie te "bewijzen". De redenering is als volgt: de steekproef is volgens toeval uit de populatie getrokken. Via bepaalde kenmerken is na te gaan of er een afwijking is te konstaten; die afwijking is uit te drukken in een cijfer. De hoogte hiervan geeft de mate van afwijking aan. Er wordt gewerkt met een bepaald niveau dat deze afwijking mag hebben; er wordt dan gezegd dat er b.v. 5% kans is dat uitspraken, geldend voor de steekproef, niet van toepassing zijn op de populatie; de afwijking is "signifikant". Wij zullen deze 5%-grens steeds hanteren.

Het getal waarmee we de verhouding steekproef-populatie zullen waarderen, is de χ^2 (spreek uit: chi-kwadraat). De grootte van χ^2 is afhankelijk van de "lengte" van de tabel. Steeds zal in de tabellen de waarde bij een toevalskans van 5% worden vermeld, zodat onmiddellijk gecontroleerd kan worden of de gevonden χ^2 onder of boven deze waarde blijft.

S 2. Een produktmoment-korrelatie is een maat voor samenhang. De korrelatiekoëfficiënt (r) kan waarden aannemen, liggend tussen 1 en -1. Bij volledige afwezigheid van een verband is hij 0, bij volledige positieve korrelatie (A groter --- B groter) is hij +1, bij volledige negatieve korrelatie (A groter --- B kleiner) is hij -1. Ook bij korrelatieberekening zullen we de toevalsgrens van 5% hanteren; de significantie van de r hangt af van het aantal gevallen waar het bij de berekening om gaat. Bij een $n = 250$ is de r significant wanneer deze groter of gelijk is aan 0.104. (Bij $n = 100$ is deze waarde 0.165).

S 3. Klusteranalyse m.b.v. de methode van McQuitty:

Uitgangspunt: een korrelatiematrix, gespiegeld.

- eerst onderstreept men de hoogste korrelatiekoëfficiënt in iedere kolom;
 - vervolgens noteert men van die de hoogste korrelatiekoëfficiënt en daarvan de beide variabelen; dit is het begin van het cluster;
- daarna gaat men na of in de rijen van deze variabelen nog andere onderstreepte variabelen staan en deze worden aan het cluster toegevoegd;
- de volgende stap is nagaan of er in de rijen van de laatst toegevoegde varia-

belen nog onderstreepte koëfficiënten staan; zo nee, dan is het kluster voltooid;

- vervolgens begint men met het tweede kluster door uit te gaan van de 2 variabelen met de hoogste onderlinge correlatie, die nog niet in het eerste kluster zijn opgenomen en men herhaalt voorgaande handelingen.

L.L. McQuitty: Elementary linkage analysis for isolating orthogonal and oblique types and typal relevancies, in: Educational and Psychological measurement. Vol. XVII, 1957.

S 4. Gadourek merkt over partiële en multiple korrelatierekening het volgende op: "Waar de partiële (correlatie) ons inzicht vergroot in de werking van één enkele variabele, zorgvuldig geïsoleerd van de rest, tracht een multiple correlatie juist de werking te meten van alle variabelen tezamen op één afhankelijke variabele" (p. 362) en:

"De partiële correlatie (....) geeft ons inzicht in de zuivere relatie tussen variabelen, terwijl de storende invloed van de andere variabelen statistisch onder controle wordt gehouden. De multiple correlatie laat ons de variantie zien die in een afhankelijke variabele door een gehele reeks (eventueel wel met elkaar intergecorrleerde) variabelen wordt "verklaard" d.w.z. aan de werking van deze variabelen kan worden toegeschreven." (p. 363/364)

(Gadourek, I.; Sociologische onderzoekstechnieken, Arnhem, 1967).

BIJLAGE T. Kerkgenootschap versus activiteiten. (Er is horizontaal gepercenteerd, zodat steeds per kerkgenootschap de relatieve frekwentie der activiteiten kan worden nagegaan).

Kerkgenootschap versus	het lezen van boeken 0 ---- 2-	bioscoopbezoek weinig ----- veel	sportbeoefening weinig -- veel	bezoek sportwedstr. weinig-veel	uitgaan weinig-veel
R.K.	46 33 22	59 13 9 4 15	41 24 13 22	65 26 9	24 28 28 20
N.H.-vrijzinnig	50 17 33	80 3 3 10 3	43 13 27 17	63 20 17	50 23 20 7
N.H.-middenorth.*	45 30 25	83 6 2 6 3	47 17 17 19	70 26 3	42 36 17 5
Gereformeerd	26 52 22	59 11 7 11 11	28 22 20 30	59 37 4	7 48 26 18
Geen	40 22 38	54 8 13 11 13	37 20 18 24	56 35 8	24 40 22 13
Chi-kwadraat	14.61 NS**	25.28 NS	12.16 NS	9.62 NS	25.33 S

	muziekbeoefening weinig-veel	knutselen weinig-veel	plantenverzorging weinig-veel	dieren houden weinig-veel	verzamelen niet wel	kursus volgen niet wel	vrije expressie niet wel
R.K.	78 17 4	61 33 6	61 33 6	72 15 13	91 9	93 6	87 13
N.H.-vrijzinnig	83 17 0	50 33 17	47 27 27	63 27 10	93 7	97 3	93 7
N.H.-middenorth.*	73 16 11	70 14 16	36 42 22	67 22 11	86 14	84 16	94 6
Gereformeerd	63 18 18	56 26 18	37 44 18	81 11 7	81 18	81 18	81 18
Geen	77 13 10	46 30 23	58 30 11	78 13 8	84 16	90 10	83 17
Chi-kwadraat	8.83 NS	14.39 NS	16.27 S	5.81 NS	3.13 NS	5.90 NS	5.71 NS

	andere hobby's weinig-veel	schouwburgbezoek weinig -- veel	Sport/kreat/uitgaanstype weinig-veel	Intell.type weinig-veel	Verz./natuurtype weinig-veel	Aktiviteitenschaal weinig-veel
R.K.	39 35 26	48 30 4 17	37 22 41	41 30 28	48 39 13	33 35 33
N.H.-vrijzinnig	37 37 27	70 7 3 20	37 47 17	43 23 33	37 40 23	27 60 13
N.H.-middenorth.*	20 53 26	59 30 5 6	52 31 17	39 25 36	30 48 22	42 36 22
Gereformeerd	30 41 30	33 30 22 15	22 33 44	18 41 41	48 37 15	26 26 48
Geen	32 44 24	55 22 12 11	23 41 35	33 24 43	52 33 15	27 36 36
Chi-kwadraat	6.49 NS	24.35 S	24.20 S	7.90 NS	9.55 NS	16.77 S

*Incl. Geref.Bond en anders kerkelijken

**S: signifikant; NS: niet-signifikant

